

Χανιώτικα νέα

Γαίστερα
2024

www.haniotika-nea.gr

N. Lytras

Περιεχόμενα

- σελ. 3: Άγιον Πάσχα
- σελ. 4: Η ιεροτελεστία του κόκκινου αυγού
- σελ. 5: Το "ασπρόμαυρο" Πάσχα των Χανίων
- σελ. 6-7: Το Πάσχα στα Χανιά μέσα από το αρχείο των "Χ.ν."
- σελ. 8-9: Το Πασχαλινό τραπέζι. Συνταγές και διατροφικές συμβουλές
- σελ. 10-11: Αφιέρωμα σε δυο σημαντικούς αγιογράφους
- σελ. 12: Το Πάσχα των Μικρασιατών
- σελ. 13-15: Μεγαλοβδομάδα και Γαρπητή στην Κρήτη
Γράφει ο Σταμάτης Αποστολάκης
- σελ. 16-17: Όταν το Χόρλουγουντ ανακάλυψε τα Άγια Πάθη
- σελ. 18 - 19: Το διαφορετικό Πάσχα του 1821
- σελ. 20: Από την Πρώτη Ανάσταση στη ρυσταγωγική νυχτερινή ακολουθία της Αναστάσεως
- σελ. 21: Το Άγιο Φως όπως το είδε ο Ν. Καζαντζάκης
- σελ. 22-23: Γιουρλούδια και δέντρα του Πάσχα & οι μύθοι τους
- σελ. 24: Πασχαλινά παζάρια στα Χανιά

Πρόγραμμα Ι. Ακολουθιών Αγίας και Μεγάλης Εβδομάδος

Κατόπιν ομοφώνου αποφάσεως της Ι. Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης, στην Ι. Αρχιεπισκοπή Κρήτης και σε όλες τις Ι. Μητροπόλεις της Μεγαλονήσου, εις ότι αφορά τις βραδυνές Ι. Ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδος και εις τις Ενορίες της Ι. Μητροπόλεως θα εφαρμοστεί το παρακάτω ωρολόγιο Πρόγραμμα:

Μεγάλη Δευτέρα. Ακολουθία του Νυμφίου, ώρα έναρξης: 19.00

Μεγάλη Τρίτη. Ακολουθία του Νυμφίου, ώρα έναρξης: 19.00

Μεγάλη Τετάρτη. Ακολουθία του Ι. Νιπτήρος, ώρα έναρξης: 19.00

Μεγάλη Πέμπτη. Ακολουθία των Θείων Παθών, ώρα έναρξης: 18.30

Μεγάλη Παρασκευή. Ακολουθία του Επιταφίου, ώρα έναρξης: 18.30

Μέγα Σάββατο Ακολουθία της Πανυχίδος, ώρα έναρξης: 20.30

«Δεύτε λάβετε φως»: ώρα 21.00

- Τελετή της Αναστάσεως «Χριστός Ανέστη». Ακολούθως ο Αναστάσιμος Όρθρος και η Αναστάσιμη Θεία Λειτουργία.

Πασχαλινό ωράριο καταστημάτων στα Χανια

Το προτεινόμενο εορταστικό Πασχαλινό ωράριο όπως ανακοίνωσε ο Εμπορικός Σύλλογος Χανίων είναι το εξής:

- **Μ. Δευτέρα:** 9π.μ. - 2μ.μ. & 5:30 μ.μ. - 8 :30 μ.μ.
- **Μ. Τρίτη:** 9π.μ. - 2 μ.μ. & 5:30 μ.μ. - 8:30 μ.μ.
- **Μ. Τετάρτη:** 9π.μ. - 2μ.μ. & 5:30 μ.μ. - 8:30μ.μ.
- **Μ. Πέμπτη:** 9π.μ. - 8:30 μ.μ.
- **Μ. Παρασκευή:** 11π.μ. - 5μ.μ.
- **Μ. Σάββατο:** 9π.μ. - 3μ.μ.
- **Κυριακή Πάσχα:** Κλειστά
- **Δευτέρα 3/5** Κλειστά
- **Τρίτη 4/5** Κλειστά

Πίνακας Εξωφύλλου "Το ωόν του Πάσχα", Νικηφόρος Λύτρας (1832-1904)

Ο Λύτρας απεικονίζει με ρεαλισμό μια ηθογραφική σκηνή που έχει ως θέμα της μία πραγματικά μοναδική λεπτομέρεια: το ξεφλούδισμα του πασχαλινού αυγού. Αποδίδει αριστοτεχνικά διάφορες λεπτομέρειες που γοητεύουν, όπως τη λαϊκή ενδυμασία της μικρής, το μαντήλι στα μαλλιά της, το γιλέκο και την ποδιά, το βάζο με τα λουλούδια μπροστά από το εικόνισμα και το καντήλι, τα διάφορα αντικείμενα στο πάτωμα...

Να γίνει η νοσταλγία έμπνευση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΠΕΡΑΚΗΣ

Το Πάσχα έχει ταυτιστεί με την έννοια του περάσματος. Οι Χριστιανοί άρρωστε γιορτάζουν το πέραςμα του Θεάνθρωπου από τη γήινη ζωή, τον μαρτυρικό Του θάνατο και την αναστάσή Του.

Όσο διαφορετικό κι αν είναι το φετινό Πάσχα, με την πανδημία να περιορίζει τις γιορτινές δραστηριότητες και να κρατάει μακριά οικογένειες και φίλους, παραμένει και φέτος ένα πέραςμα για όλους μας και μάλιστα πολύ σημαντικό.

Η ελπίδα όλων είναι ότι ζούμε πλέον το πέραςμα από την εποχή του κορωνοϊού στην εποχή της κανονικότητας, με τους επιστήμονες να έχουν βρει πλέον την απάντηση στη μάλιστα των δύο τελευταίων ετών.

Όσο δύσκολες κι αν παραμένουν οι εποχές, δεν μπορούν να αηρλωθούν τα ήθη, τα έθιμα, η χριστιανορθόδοξη παράδοση.

Άρρωστε έζησε πολύ χειρότερες καταστάσεις η ανθρωπότητα στην ιστορία της, χωρίς να χάσουν οι άνθρωποι την πίστη τους, σε ό,τιδήποτε τους δίνει δύναμη να ξεκινούν τη μέρα τους κάθε πρωί.

Στοιχεία της πίστης και της παράδοσης, επιχειρούν τα "Χ.ν." να παρουσιάσουν μέσα από το φετινό πασχαλινό ένθετο, με την ελπίδα να γίνει η νοσταλγία έμπνευση για όλους.

Από εμάς στα "Χανιώτικα νέα", τις πιο θερμές ευχές στους αναγνώστες μας, για χαρούμενες πασχαλιτικές μέρες.

Καλή Ανάσταση και καλό Πάσχα.

Χανιώτικα νέα

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ:
ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ - ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ Α.Ε.

ΙΔΡΥΤΗΣ: Γιάννης Ε. Γαρεδάκης

ΕΚΔΟΤΗΣ: Μανώλης Α. Γαρεδάκης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Παρασκευάς Ν. Περάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ "ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ":
Ελευθερία Μ. Κουμή

ΣΥΝΤΑΞΗ: Γιάννης Λυβιάκης,
Γιάννα Μαρουλοσπάκη

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: Ηλίας Κάκανος,
Γιώργος Κώνστας, Δημήτρης Μαριδάκης,
Φανή Νικηφοράκη, Βασιλική Τωμαδάκη,
Ελένη Φουντουλάκη

ΑΘΛΗΤΙΚΑ: Γιώργος Δρακάκης
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Νεκτάριος Κακατσάκης

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Γεωργία Αδικημενάκη,
Δέσποινα Βάλλα, Νίκη Ξυφανταράκη

ΠΙΣΤΕΣ: Hussein Rajaiftikhar Γιάννης
Περάκης, Γιώργος Στεφανάκης

ΣΥΝΤΑΞΗ:
Εμπορικό Κέντρο "Ερμής" (Μπουνιαλή)
τηλ. 2821051003 - 6, fax 2821051007
e-mail: info@haniotika-nea.gr

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:
Καραϊσάκη 49
τηλ.: 2821070563 - 6,
FAX 2821091900

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ:
Εύα Κουμή
τηλ.: 2821070.563 - 6,
FAX 2821091900
e-mail: ads@haniotika-nea.gr

www.haniotika-nea.gr

[haniotika.nea](https://www.facebook.com/haniotika.nea)

[HaniotikaNea](https://www.instagram.com/haniotikanea)

[haniotikanea](https://www.youtube.com/haniotikanea)

[haniotikanea](https://www.youtube.com/haniotikanea)

Άγιον Πάσχα

Η ΜΕΓΑΛΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

τη Βαβυλωνιακή εξορία) με προσφορά νεαρού ζώου, χρονιάρικού, για να ευλογηθεί από τον Θεό όλο το κοπάδι. Το σφάγιο ήταν αρνί ή κατσίκι, αρσενικό και αρτιμελές (Εξ. 12:3-6), δεν έπρεπε να σπάσει κανένα κόκαλο του (Εξ. 12:46, Αρ. 9:12) ενώ το αίμα του ως ένδειξη προστασίας, το έβαζαν στην είσοδο κάθε σπιτιού (Εξ. 12:7,22). Οι μετέχοντες στο δείπνο ήταν ντυμένοι, έτοιμοι για ταξίδι (Εξ. 12:8-11).

Αυτά τα στοιχεία νομαδικής, οικογενειακής ζωής μας δείχνουν μια πολύ παλαιότερη προέλευση του Πάσχα, που θα μπορούσε να είναι η θυσία που ζήτησαν οι Ισραηλίτες από τον Φαραώ να πάνε να γιορτάσουν στην έρημο (Εξ. 3:18, 5:1 εξ). Παρ' όλα αυτά όμως, η έξοδος από την Αίγυπτο έδωσε στο Πάσχα την οριστική του σημασία.

Το αναμνηστικό γεύμα του ιουδαϊκού Πάσχα, το οποίο περιλαμβάνει άζυμο ψωμί και κρασί, ονομάζεται Σεντέρ. Τη Μεγάλη Πέμπτη βάφουμε κόκκινα τ' αβγά.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Το Χριστιανικό Πάσχα ή κοινώς Πασχαλιά ή ελληνοπρεπώς Λαμπρή και ειδικότερα η Ανάσταση του Χριστού ή απλώς Ανάσταση, είναι η σπουδαιότερη γιορτή του χριστιανικού εκκλησιαστικού έτους. Γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο που ακολουθεί την εαρινή ισημερία της 21ης Μαρτίου μη συμπεριλαμβανομένης κατά το Ιουλιανό ημερολόγιο στην Ορθόδοξη εκκλησία και κατά το Γρηγοριανό στη Ρωμαιοκαθολική. Γιορτάζεται η ανάσταση του Ιησού Χριστού

Με τον όρο Ανάσταση αναφερόμαστε είτε στην εβδομάδα της Ανάστασης μέχρι το Σάββατο της Διακαινησίμου, είτε στην περίοδο των 50 ημερών που ακολουθούν την εορτή της Ανάστασης, που και η καλούμενη τελευταία ημέρα (αριθμητικά) Πεντηκοστή.

Η εορτή της Ανάστασης του Ιησού Χριστού, λόγω της σπουδαιότητάς της, επηρεάζει το εορτολόγιο της Ορθοδόξου Εκκλησίας τόσο 40 ημέρες πριν από αυτό (Μεγάλη Τεσσαρακοστή, Τριώδιο) όσο και 50 ημέρες μετά (περίοδος Πεντηκοσταρίου). Οι ακολουθίες που τελούνται τότε έχουν αρχαιοπρέπεια (ανάγονται στους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού όπως η αφή του Αγίου Φωτός), κατανύξη και λαμπρότητα, και περιγράφονται λεπτομερώς στο τυπικό της Εκκλησίας.

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Στην Καινή Διαθήκη, δεν καταγράφονται πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που τηρούσαν την εορτή της Ανάστασης τα μέλη της πρώτης χριστιανικής εκκλησίας. Ετσι, μεταγενέστεροι Χριστιανοί άρχισαν να επιχειρηματολογούν όσον αφορά τις πρα-

κτικές των πρώτων Χριστιανών. Η πρώτη "πασχάλια έριδα" σχετικά με τον ετήσιο εορτασμό του χριστιανικού Πάσχα, δηλαδή της Ανάστασης, εμφανίστηκε κατά το 2ο αιώνα. Οι εκκλησίες της Μικράς Ασίας ακολουθούσαν την "τεσσαρεσκαideκατική" πρακτική, τηρώντας σε ετήσια βάση τον "Μυστικό Δείπνο" -ορθότερα, το αναμνηστικό Δείπνο του Κυρίου- την ίδια ημερομηνία με το Πάσχα των Εβραίων. Αυτό σήμαινε ότι εορταζόταν το Πάσχα την ημέρα που αντιστοιχούσε στις 14 του ιουδαϊκού μήνα Νισάν, ανεξαρτήτως από το αν αυτή η ημέρα συνέπιπτε να είναι Κυριακή (η οποία ονομαζόταν τότε "Ημέρα του Ήλιου"). Οι αντίπαλοί τους επιχειρηματολογούσαν υπέρ της άποψης ότι την Ανάσταση θα έπρεπε να εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά το ιουδαϊκό Πάσχα. Η διαμάχη συνέχισε να εντείνεται ως το δεύτερο μέρος του 2ου αιώνα, με την πλειονότητα των εκκλησιών να προσκολλούνται στην άποψη της τήρησης της Ανάστασης την Κυριακή. Εν τούτοις, οι εκκλησιαστικές διαμάχες που αφορούσαν την ημερομηνία του εορτασμού του Πάσχα δεν έπαψαν κατά τους επόμενους αιώνες.

Ήδη κατά τον 2ο αιώνα η κύρια ημέρα λατρείας, μελέτης των Γραφών και εορτασμού της Θείας Ευχαριστίας ήταν η Κυριακή, ως ανάμνηση της ανάστασης του Χριστού. Το αναμνηστικό Δείπνο του Κυρίου, που τηρούσαν πλέον οι Χριστιανοί ακολουθώντας την εντολή του Ιησού, αποτελούσε εξέχων στοιχείο της κοινοτικής ζωής της εκκλησίας ήδη από τις ημέρες των αποστόλων. Ταυτόχρονα με την εορτή άρχισε να τηρείται και η λεγόμενη Πασχάλεια νηστεία, που σε κάθε τοπική εκκλησία είχε ορισμένο διάστημα ασκήσεως.

Η εορτή, στην αρχή κατά άμεσο παραλληλισμό με το ιουδαϊκό Πάσχα, ετελείτο κάθε έτος στις 14 του μήνα Νισάν, δίνοντας έμφαση στην σταυρική θυσία του Χριστού. Αυτό ήταν σε αρμονία με τα λόγια του αποστόλου Παύλου: «Γιατί μέχρι να έρθει ο Κύριος, πάντοτε, όποτε τρώτε αυτό το ψωμί και πίνετε αυτό το ποτήριο, διακηρύττετε τον θάνατο του Κυρίου». Σταδιακά οι περισσότερες εκκλησίες θέλησαν να διακόψουν αυτό τον παραλληλισμό, μεταθέτοντας τον εορτασμό αρχικά την πρώτη Κυριακή μετά τη 14η Νισάν. Κάθε τοπική εκκλησία εόρταζε με το δικό της τρόπο υπολογισμού την ημερομηνία της εορτής του Πάσχα. Όμως, καθώς γινόταν προσπάθεια ώστε να επιτευχθεί μια ενιαία ημερομηνία για όλες τις εκκλησίες, αυτό οδήγησε σε εντάσεις κάποιες τοπικές εκκλησίες ιδίως κατά τον 3ο αιώνα. Τελικά η Α' Οικουμενική σύνοδος αποφάσισε οριστικά για μια κοινή ημερομηνία τέλεσης του εορτασμού του Πάσχα, που τηρείται μέχρι σήμερα με κάποιες παραλλαγές από τις διάφορες ομολογίες.

Η εικόνα της Αναστάσεως στην ορθόδοξη Εκκλησία έχει δύο τύπους: Ο ένας είναι η κάθοδος του Χριστού στον Άδη, ο δεύτερος εικονογραφικός τύπος είναι εκείνος που εικονίζει άλλοτε τον Πέτρο και τον Ιωάννη στο κενό Μνημείο και άλλοτε τον άγγελο που «επί τον λίθο καθήμενος» εμφανίστηκε στις Μυροφόρες.

σε χανααντικές γιορτές που σχετίζονται με τη συγκομιδή κριθαριού την άνοιξη. Άλλοι μελετητές θεωρούν ότι η ρίζα του Πάσχα βρίσκεται σε γιορτές και ιεροτελεστίες της άνοιξης της προϊσραηλιτικής εποχής με την έννοια των ποιμένων που υποβάλλουν αίτημα στον Θεό για την προστασία του κοπαδιού τους. Εν τούτοις, αυτές οι υποθέσεις δεν θεωρούνται επαρκώς τεκμηριωμένες.

Πάντως, η Βίβλος συσχετίζει το πέσασμα με το ρήμα πασάχ που σημαίνει είτε χωλαίνω, είτε εκτελώ τελετουργικό χορό γύρω από τη θυσία (Γ' Βασ. 18:21,26), είτε, μεταφορικά "ξεφεύγω", "προσπερνώ", "απαλλάσσω". Το Πάσχα είναι η προσπέραση του αγγέλου του Θεού πάνω από τα σπίτια των Ισραηλιτών, ενώ έπληττε με θάνατο τα πρωτότοκα αγόρια των σπιτιών των Αιγυπτίων.

Σύμφωνα με τις Εβραϊκές Γραφές, το Πάσχα αποτελούσε ανάμνηση της εξόδου από τη δουλεία της Αιγύπτου υπό την ηγεσία του Μωυσή μέσω θεϊκής παρέμβασης. Το Πάσχα αποτελούσε οικογενειακή εορτή. Εορταζόταν νύχτα, στην πανσέληνο της εαρινής ισημερίας, την 14η του μήνα Αβίβ (που ονομάστηκε Νισάν μετά

"Πάσχα" ονομάζεται η μεγάλη γιορτή του Ιουδαϊσμού και του Χριστιανισμού. Στον Ιουδαϊσμό καθιερώθηκε ως ανάμνηση της Εξόδου, που ελευθέρωσε τους Εβραίους από την Αιγυπτιακή δουλεία. Μεταγενέστερα υιοθετήθηκε ως εορτασμός απ' τους Χριστιανούς αναφορικά με τον θυσιαστικό θάνατο και την ανάσταση του Ιησού Χριστού.

Το γεγονός της απελευθέρωσης αυτής συνέβη με μία σειρά θεϊκών προνοιακών παρεμβάσεων, από τις οποίες η σημαντικότερη εκδηλώνεται τη νύχτα κατά την οποία θα εξολοθρεύονταν τα πρωτότοκα των ανθρώπων και των ζώων των Αιγυπτίων, ενώ τα σπίτια των Εβραίων θα προστατεύονταν, αφού οι πόρτες τους είχαν σημαδευτεί με το αίμα του αρνιού που είχαν θυσιάσει.

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

Ο όρος "Πάσχα" προέρχεται από το αρμαϊκό πασ'ά και το εβραϊκό πέσασα. Κάποιοι μελετητές έχουν προτείνει ως προέλευση του εβραϊκού όρου ξένη ετυμολογία, όπως η ασσυριακή πασαχού (πραύνω) ή η αιγυπτιακή πασ'(ανάμνηση) ή πεσάχ (πλήγμα). Ορισμένοι ερευνητές ανιχνεύουν τις αρχές των εορταστικών εκδηλώσεων του πάσχα

Η ιεροτελεστία του κόκκινου αυγού

■ Τι πιστεύει ο λαός μας

Παράδοση με βαθιές ρίζες ανά τους αιώνες αποτελεί το βάψιμο των κόκκινων αυγών τη Μεγάλη Πέμπτη, τα Μεγαλοπεφτήσια αυγά, όπως χαρακτηριστικά λέει ο λαός μας. Πρόκειται για μια παράδοση τόσο ισχυρή, που χαρακτηρίζει και την ίδια την ημέρα της βαφής τους, την “Κοκκινοπέφτη”.

Μάλιστα, η λαϊκή δοξασία θέλει τα αυγά αυτά να είναι ξεχωριστά, περικλείοντας τη ζωή, αλλά και τη ζωική δύναμη.

Τα κόκκινα αυγά της Μεγάλης Πέμπτης περικλείουν μια ολόκληρη ιεροτελεστία, που ξεκινάει από την επιλογή των αυγών, την απόκτηση της καλύτερης βαφής και τη δημιουργία σχεδίων, πριν από τον τελικό προορισμό, που είναι το πασχαλινό τραπέζι.

Τα Μεγαλοπεφτήσια αυγά, σύμφωνα με τον Τρικαλινό φιλόλογο-λαογράφο, Σωτήριο Ρουσιάκη, ήταν προϊόν ιδιαίτερης διαλογής. Οι νοικοκυρές φρόντιζαν να μην είναι πολύ μεγάλα τα αυγά, ώστε να πιάνονται εύκολα και να είναι μυτερά προκειμένου να είναι πιο γερά για το τσούγκρισμα.

Συνήθως χρησιμοποιούσαν τα λαζαριάτικα, δηλαδή αυτά που είχαν συγκεντρώσει στο καλάθι τους, ως φιλοδώρημα, οι Λαζαρίνες, τα μικρά κορίτσια που τραγουδούσαν τα κάλαντα του Λαζάρου.

«Στον τόπο μας, λίγο πριν από το μεσημέρι ξεκινούσε η διαδικασία. Μια κάλκινη, μεγάλη κατσαρόλα, κόκκινη μπογιά είτε από το εμπόριο, είτε από φυτικά εκχυλίσματα, ένα ποτήρι ξύδι, για να πιάνει η βαφή καλά, αλάτι για να καθαρίζονται εύκολα από τα τσόφλια, και οπωσδήποτε τα λαζαρινά ή άλλα διαλεγμένα αυγά. Μόλις ξεκινούσε η βράση, οι νοικοκυρές, επειδή δεν είχαν παλιά χρονόμετρο ή άλλο τρόπο να υπολογίζουν το χρόνο που χρειάζεται για το σωστό βάψιμο, μετρούσαν μέχρι το εκατό. Με το τελείωμα του μετρήματος ήταν έτοιμα και τα αυγά. Απ' αυτά διάλεγαν τρία. Ένα έβαζαν στο ει-
κονοστάσι, ένα έβαζαν δίπλα στο καντήλι, σε τάφο συγγενή, και το τρίτο επέστρεφε στη γη. Το έθαβαν στο αμπέλι την ημέρα που πήγαιναν για να το σκά-

ψουν», αναφέρει ο κ. Ρουσιάκης.

Αυγά έβαφαν και την εβδομάδα του Πάσχα, εάν υπήρχε ανάγκη. Ωστόσο, τα Μεγαλοπεφτήσια λέγεται πως είναι τα καλύτερα, καθώς κρατούν για 40 μέρες (μέχρι και την Ανάληψη), χωρίς να χαλάσουν.

ΠΛΟΥΜΠΕΣ

Μια ιδιαίτερη κατηγορία των Μεγαλοπεφτήσιων αυγών, σύμφωνα με τον Τρικαλινό λαογράφο, ήταν οι πλούμπες. Η λέξη πλούμπα παράγεται από το ρήμα πλουμίζω, που σημαίνει διακοσμώ με στολίδια. Οι πλούμπες ήταν κόκκινα αυγά, τα οποία είχαν σικτά σχέδια, καμωμένα από άσπρες μικρές βούλες.

Για να επιτευχθεί αυτό, έσταζαν πάνω στο άσπρο αυγό λιωμένο κέρι και με τις στάλες σχημάτιζαν σχέδια (ρόμβους, σταυρούς, καρδιές κλπ).

Το κέρι πάγωνε και κολλούσε πάνω στο τσόφλι. Έτσι, όταν τα έβαφαν, οι στάλες έμεναν άβαφες. Αφού κρύωναν, έξυναν το κέρι και αποκαλυπτόταν τα σχέδια, “τα πλουμίδια”. Στην πορεία του χρόνου χρησιμοποιήθηκαν φύλλα κηπευτικών και δέντρων, στερεωμένα με κλωστές ή σχοινί, και στη σύγχρονη εποχή με καλσόν.

Τα φυλλόσχημα αυτά πλουμίδια, ομολογουμένως, είναι εντυπωσιακά.

Με τ
το

βάψιμο, τα σκούπιζαν για να είναι στεγνά και τα βουτούσαν σε λάδι για να γυαλίζουν.

Οι παραδόσεις που έχει ο λαός μας για να εξηγήσει αυτό το έθιμο είναι αρκετές και ενδιαφέρουσες, όπως αναφέρει και ο καθηγητής Λαογραφίας, Γεώργιος Μέγας.

Αλλού λένε ότι ξεκίνησε από μια γυναίκα που δεν πίστεψε στην Ανάσταση του Χριστού. “Αν τα άσπρα αυγά που κρατάω είπεν γίνον κόκκινα, τότε θα πιστέψω”. Και, όπως λέει η λαϊκή παράδοση, ως εκ θαύματος, αμέσως έγιναν!

Αλλού λένε ότι βάφτηκαν από το κόκκινο αίμα του Εσταυρωμένου, ενώ μια άλλη παράδοση θεωρεί πως εκφράζουν τη χαρά για την Ανάσταση του Χριστού και ότι το χρώμα τους λειτουργεί αποτρεπτικά για κάθε κακό.

Το κόκκινο χρώμα, άλλωστε, είναι χαρακτηριστικό για τη Μεγάλη Πέμπτη, όχι μόνο στα αυγά. Σε πολλές περιοχές απλώνουν ένα κόκκινο υφαντό ή ένα πανί στο παράθυρο, στο μπαλκόνι, στην αυλή του σπιτιού, έθιμο που έχει παρόμοιους με το αυγό συμβολισμούς και κυρίως αποτρεπτικές ιδιότητες.

Τα κόκκινα αυγά έχουν πολλές χρήσεις. Τα τσουγκρίζουμε, ευχόμενοι ο ένας στον άλλον. Μια πράξη που συμβολίζει το σπάσιμο του τάφου και των δεσμών του θανάτου με την Ανάσταση του Κυρίου. Έπειτα τα τρώμε, ώστε να αποκτήσουμε την κρυμμένη δύναμή τους.

Τα βάζουμε σε λαμπροκουλούρες και σε τσουρέκια.

Τα τοποθετούμε στους τάφους, ώστε και οι νεκροί να λάβουν το μήνυμα της Ανάστασης. Τα βάζουμε στο εικονοστάσι για φυλαχτό.

Μ' αυτά σταύρωναν όσους έχουν υποστεί βασκανία, και αγγίζουν το σώμα των ασθενών για να τους ανακουφίσουν από τους πόνους.

Τα θάβουν στο αμπέλι για να

προστατεύεται από τα σκαθάκια και το κλάζι και στο χωράφι για καλή σοδειά. Τα κρεμούν με κλωστή από το ταβάνι, στολίζοντας έτσι το σπίτι. Τα αυγά αυτά ήταν άδεια. Προτού τα βάψουν, έκαναν δύο τρύπες αντιμετρικά, φυσούσαν και άδειαζε το ασπράδι και ο κρόκος.

Σε όλα τα έθιμα των Μεγαλοπεφτήσιων αυγών- αναφέρει ο κ. Ρουσιάκης- διαφαίνεται η κρυμμένη δύναμη και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας τους.

Ακόμα και τα τσόφλια ήταν φορείς αυτών των ιδιοτήτων και είχαν ειδική μεταχείριση. Είτε τα έθαβαν στη γη, είτε τα πετούσαν στη φωτιά, καθώς ήταν το αίμα του Χριστού και κάθε τι άλλο θα ήταν ασέβεια και ιεροσυλία, που θα επέσυρε κακά για την οικογένεια.

Ιστορία

Το Μεγαλοπεφτήσιο αυγό έχει μακρά ιστορία, που ξεκινάει από τα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού. Σιγά-σιγά απλώθηκε σε όλη την οικουμένη και πήρε άλλες μορφές. Τα αυγά πια δεν είναι φυσικά, αλλά περίτεχνες κατασκευές από μια τεράστια ποικιλία υλικών.

Άλλοτε τρώγονται, όπως τα σοκολατένια, και άλλοτε απλώς στολίζουν με την ομορφιά τους. Ο πολύτιμος συμβολισμός τους γίνεται χειροπιαστός με πανάκριβα υλικά (πετρώματα, χρυσό, ασήμι, πετράδια, σμάλτο κλπ).

Διάσημα σε όλο τον κόσμο ακόμη και σήμερα είναι τα αυγά που κατασκεύασε ο οίκος κοσμημάτων Φαμπερζέ για την αυτοκρατορική οικογένεια των Ρομάνωφ, στη Ρωσία, τον 19ο αι.

Παραμένουν αζεπέραστα για τη λεπτολογία της δουλειάς, τα πανάκριβα υλικά και την επινοτικότητα των κατασκευαστών, όντας έτσι μια πολύτιμη αποτύπωση του Μεγαλοπεφτήσιου αυγού, καταλήγει ο Τρικαλινός ερευνητής.

Το "ασπρόμαυρο" Πάσχα των Χανίων

■ Μέσα από φωτογραφίες άλλων εποχών

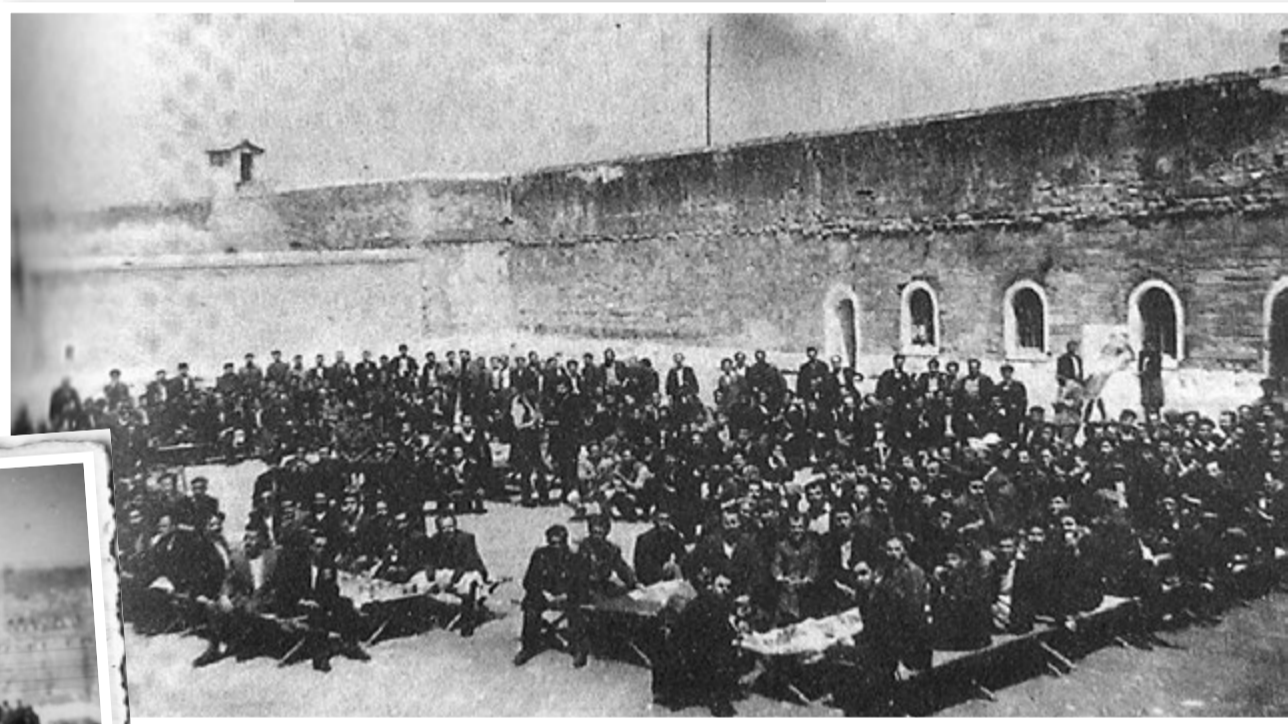

Ομοίωμα του Ιούδα φτιαγμένο στη συνοικία Σπλάντζια Χανίων το 1968 (Συλλογή Μ. Γρηγοράκη).

Το ετοίμασμα του Ιούδα από τους πιτσιρικάδες της Σπλάντζιας (1968). Γεμάτο άχυρα και βρεγμένο με πετρέλαιο θα γίνη σε λίγες ώρες "φανός", εκδικούμενοι έτσι την προδοσιά (Συλ. Μ. Γρηγοράκη).

αρχείο εφημερίδας "Χανιώτικα Νέα".

Πάσχα 1950 στο Ιτζεδίν και μάλιστα η πρώτη φορά που επετράπη με αυτή τη μορφή. Τα ράντζα στην αυλή που έγιναν τραπέζια και καθίσματα.

(Αρχείο ΚΚΕ και αρχείο κρατουμένων).

Καλύβες Ιούδας στο δρόμο πριν την Ανάσταση το 1965. Τότε ο φτωχότερος του χωριού τον γύριζε στα σπίτια και οι ένοικοι του έδιναν το δωράκι του. (φωτογραφία από το αρχείο του Σπύρου Καντανάκη)

Πιστοί έξω από τον Αγιο Νικόλαο της Σούδας πηγαίνοντας στη Διπλανάσταση 1954. (Αρχείο Γιάννη Φωκά)

ΤΕ ΔΕΚΑΕΤΕΣ ΤΟΥ '70 ΚΑΙ ΤΟΥ '80

Το Πάσχα στα Χανιά μέσα από το αρχείο των "Χ.ν."

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΩΜΑΔΑΚΗ
vasiliki_tk@yahoo.com

Οδηγίες προς... πεζούς, συστάσεις για έγκαιρη προμήθεια εισιτηρίων προς όσους επιθυμούν να ταξιδέψουν αλλά και βόλτα στη Δημοτική Αγορά των Χανίων την δεκαετία του '70 αλλά και του '80 μέσα από ρεπορτάζ προηγούμενων χρόνων.

1975: Χιλιάδες επισκέπτες στα Χανιά για το Πάσχα

Αγαπημένο προορισμό για τις πασχαλινές διακοπές Ελλήνων και ξένων επισκεπτών φαίνεται πως αποτελεί διαχρονικά ο νομός Χανίων.

Όπως διαβάζουμε σε ρεπορτάζ στα "Χανιώτικα νέα" της 4ης Μαΐου 1975 «Ο θρησκευόμενος Χανιώτικος Λαός και οι χιλιάδες επισκέπτες μας, παρηκολούθησαν χθές τα μεσάνυχτα στις εκκλησίες του Νομού μας — μέσα σε μία καθολική πιά αγαλλίαση — την ιερά ακολουθία της εκ νεκρών Αναστάσεως του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού» ενώ επισημαίνεται ότι «εν τω μεταξύ με ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια, το χαρμόσυνο γεγονός της Αναστάσεως, γιορτάστηκε χθες το βράδυ στον Μητροπολιτικό Ναό των Εισοδίων της πόλεως μας, όπου το παρηκολούθησαν οι αρχές του Νομού και πλήθος πιστών.

Χιλιάδες επισκέπτες για Χανιά για το Πάσχα

Ο θρησκευόμενος Χανιώτικος Λαός και οι χιλιάδες επισκέπτες μας, παρηκολούθησαν χθές τα μεσάνυχτα στις εκκλησίες του Νομού μας — μέσα σε μία καθολική πιά αγαλλίαση — την ιερά ακολουθία της εκ νεκρών Αναστάσεως του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού. Έν τω μεταξύ με ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια, το χαρμόσυνο γεγονός της Αναστάσεως, γιορτάστηκε χθές το βράδυ στον Μητροπολιτικό Ναό των Εισοδίων της πόλεως μας, όπου το παρηκολούθησαν οι αρχές του Νομού και πλήθος πιστών. **ΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΜΑΣ** Η κίνηση των επισκεπτών μας κατά την Μεγάλη Έβδομα

δα (μέχρι και αργά χθές το βράδυ) υπήρξε αρκετά ενθαρρυντική στην περιοχή του Νομού μας. Συγκεκριμένα, το Λιμεναρχείο Χανίων μάς πληροφορήσει ότι καθ' όλη την Μ. Έβδομάδα στο λιμάνι της Σούδας ήρθαν από τον Πειραιά με τα καταπλευσαντα φέρρυ - μπώτ της γραμμής, 15.000 άτομα και άνω των 2.000 Ι.Χ. αυτοκινήτα. Έξ άλλου, στο αεροδρόμιο Ακρωτηρίου των Χανίων με τα προσγειωθέντα αεροπλάνα της γραμμής (έκτακτα και τακτικά) έφθασαν κατά την διάρκεια της Μ. Έβδομάδας περί τα 3.500 άτομα.

θησαν χθές τα μεσάνυχτα στις εκκλησίες του Νομού μας — μέσα σε μία καθολική πιά αγαλλίαση — την ιερά ακολουθία της εκ νεκρών Αναστάσεως του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού» ενώ επισημαίνεται ότι «εν τω μεταξύ με ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια, το χαρμόσυνο γεγονός της Αναστάσεως, γιορτάστηκε χθες το βράδυ στον Μητροπολιτικό Ναό των Εισοδίων της πόλεως μας, όπου το παρηκολούθησαν οι αρχές του Νομού και πλήθος πιστών.

Όσον αφορά τους επισκέπτες στην πόλη μας διαβάζουμε «η κίνηση των επισκεπτών μας κατά την Μεγάλη Εβδομάδα (μέχρι και αργά χθες το βράδυ) υπήρξε αρκετά ενθαρρυντική στην περιοχή του Νομού μας».

Στη συνέχεια αναφέρει ο συντάκτης του άρθρου «Συγκεκριμένα, το Λιμεναρχείο Χανίων μας πληροφορήσει ότι

καθ' όλη την Μ. Εβδομάδα στο λιμάνι της Σούδας ήρθαν από τον Πειραιά με τα καταπλευσαντα φέρρυ - μπώτ της γραμμής 15.000 άτομα και άνω των 2.000 Ι.Χ. αυτοκινήτα.

Εξ άλλου, στο αεροδρόμιο Ακρωτηρίου των Χανίων με τα προσγειωθέντα αεροπλάνα της γραμμής (έκτακτα και τακτικά) έφθασαν κατά την διάρκεια της Μ. Εβδομάδας περί τα 3.500 άτομα»

1975: Εξασφαλίστε εγκαίρως εισιτήρια

Λίγες μέρες πριν από το Πάσχα του 1975 και με ανακοίνωσή του Λιμεναρχείου Χανίων, καλεί τους πολίτες οι οποίοι θα ταξιδέψουν να εξασφαλίσουν εγκαίρως τα εισιτήριά τους.

Όπως διαβάζουμε στο φύλλο της εφημερίδας στις 30 Απριλίου 1975

«Το Λιμεναρχείο Χανίων προς ενημέρωση των προτιθέμενων να ταξιδεύσουν διά των πλοίων Κύδων και Φαιστός κατά τις επικείμενες εορτές του Πάσχα, παρέχει τās ακολουθούσας οδηγίας.

1. Εγκαιρον εξασφαλίσουν εισιτηρίου μέσω των ναυτικών πρακτορευόντων το πλοίο. Οι εφωδιασμένοι δι' εισιτηρίου μετ' επιστροφής άμα τη αφίξει των εις τον λιμένα προορισμού, δέον όπως μεταβαίνουν αμέσως εις το εκεί ναυτικό πρακτορείον του πλοίου διά να δηλώσουν την ημερομηνία της επιστροφής των. 2. Άπαντα τὰ εισιτήρια δέον να είναι άτομικά και ονομαστικά, ομαδικά εισιτήρια δέον να είναι ονομαστικά, τα οποία, ως και τās άλλας προϋποδείξεις της πάσης φύσεως σημειώματα δέον να λαμβάνωνται υπ' όψιν. 3. Εις όσους επιθυμούν να ταξιδεύσουν μετά του ατόμου, δέον να είναι ομαδικά και ονομαστικά, τα οποία, ως και τās άλλας προϋποδείξεις της πάσης φύσεως σημειώματα δέον να λαμβάνωνται υπ' όψιν. 4. Ο έλεγχος των εισιτηρίων θα διενεργείται εις την είσοδον των πλοίων. Όσοι δέν ευνηθούν να εξασφαλίσουν εγκαίρως εισιτήριον παρακαλούνται όπως μη προσέρχωνται εις τους χώρους επιβίβασης προς αποφυγήν άσκοπου ταλαιπωρίας των, διότι εις ουδένα θα επιτρέπεται ή επιβίβασις εις το πλοίον, εάν δέν είναι εφωδιασμένος δι' εισιτηρίου. Τέλος οι μέλλοντες να ταξιδεύσουν δέον όπως συμμορφούνται προς τās υποδείξεις των λιμενικών οργάνων αιτινες αποσκοπούν εις την πληρεστέραν ενημέρωσιν ως και την καλλίτεραν εξυπηρέτησιν των.

μικά και ονομαστικά, ομαδικά εισιτήρια ή ανώνυμα τοιαύτα, ως και τα πάσης φύσεως σημειώματα δεν θα λαμβάνωνται υπ' όψιν.

3. Εις όσους επιθυμούν να ταξιδεύσουν μετά του αυτοκινήτου υπενθυμίζεται ότι η φόρτωση των οχημάτων επί των πλοίων συντελείται μόνον κατά σειράν προτεραιότητας, καθοριζομένης εκ του χρόνου αφίξεως του οχήματος εις την αποβάθραν επιβίβασης

4. Ο έλεγχος των εισιτηρίων θα διενεργείται εις την είσοδον των πλοίων. Όσοι δέν δυνηθούν να εξασφαλίσουν εγκαίρως εισιτήριον παρακαλούνται όπως μη προσέρχωνται εις τους χώρους επιβίβασης προς αποφυγήν άσκοπου ταλαιπωρίας των, διότι εις ουδένα θα επιτρέπεται η επιβίβασις εις το πλοίον, εάν δέν είναι εφωδιασμένος δι' εισιτηρίου.

Τέλος οι μέλλοντες να ταξιδεύσουν δέον όπως συμμορφούνται προς τās υποδείξεις των λιμενικών οργάνων αιτινες αποσκοπούν εις την πληρεστέραν ενημέρωσιν ως και την καλλίτεραν εξυπηρέτησιν των.

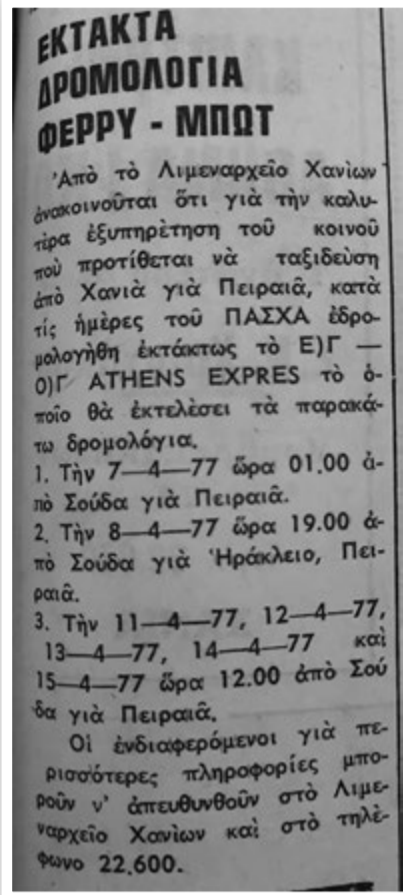
1977: Έκτακτα δρομολόγια φέrru - μπωτ

Η απόφαση να αυξηθούν τα ακτοπλοϊκά δρομολόγια στη γραμμή Σούδα -Σ Πειραιάς προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι πολίτες που επιθυμούσαν να ταξιδέψουν για τις Πασχαλινές διακοπές στα Χανιά, βρίσκεται στο φύλλο της εφημερίδας της 6ης Απριλίου 1977.

Όπως διαβάζουμε στο ρεπορτάζ της εποχής «Από το Λιμεναρχείο Χανίων ανακοινώνεται ότι για την καλύτερα εξυπηρέτηση του κοινού που προτίθεται να ταξιδεύσει από Χανιά για Πειραιά, κατά τις ημέρες του ΠΑΣΧΑ εδρομολογήθη έκτάκτως το Ε)Γ - Ο)Γ ATHENS EXPRES το οποίο θα εκτελέσει τα παρακάτω δρομολόγια.

1. Την 7-4-77 ώρα 01:00 από Σούδα για Πειραιάς
2. Την 8-4-77 ώρα 19:00 από Σούδα για Ηράκλειο, Πειραιά.
3. Την 11-4-77, 12-4-77, 13-4-77, 14-4-77, και 15-4-77, ώρα 12.00 από Σούδα για Πειραιά.

Οι ενδιαφερόμενοι για περισσότερες πληροφορίες μπορούν ν' απευθυνθούν στο Λιμεναρχείο Χανίων και στο τηλέφωνο 22...

1977: Συστάσεις σε πεζούς - οδηγούς

Συστάσεις για οδηγούς, πεζούς αλλά και για... καταστηματαρχες εν όψει του εορτασμού του Πάσχα από την Α.Δ. Χωροφυλακής Κρήτης, φιλοξενούνται στο φύλλο της εφημερίδας στις 2 Απριλίου 1977.

Όπως διαβάζουμε στο άρθρο της εποχής «με την ευκαιρία του Πάσχα από την Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακής Κρήτης εκδόθηκε η παρακάτω ανακοίνωση:

«Αγαπητοί φίλοι

Το Πάσχα πλησιάζει.

Τους περιορισμούς κατά την νηστεία της Μεγάλης Εβδομάδος θα διαδεχθούν η απόλαυση, η ψυχαγωγία, οι εκδρομές.

Με την ευκαιρία αυτή θα θέλαμε να υπενθυμίσουμε προς όλους εσάς ωρισμένες υποχρεώσεις σας, επιθυμούντες να αποφύγουμε δυστυχήματα ή άλλες παρεξηγήσεις εις βάρος σας, οι οποίες θα αμαυρώσουν τις χαρούμενες αναστάσιμες ημέρες που περιμένουμε.

Πεζοί:

- Βαδίζετε πάντοτε επί των πεζοδρομίων. Προσέχετε το αυτοκίνητον.

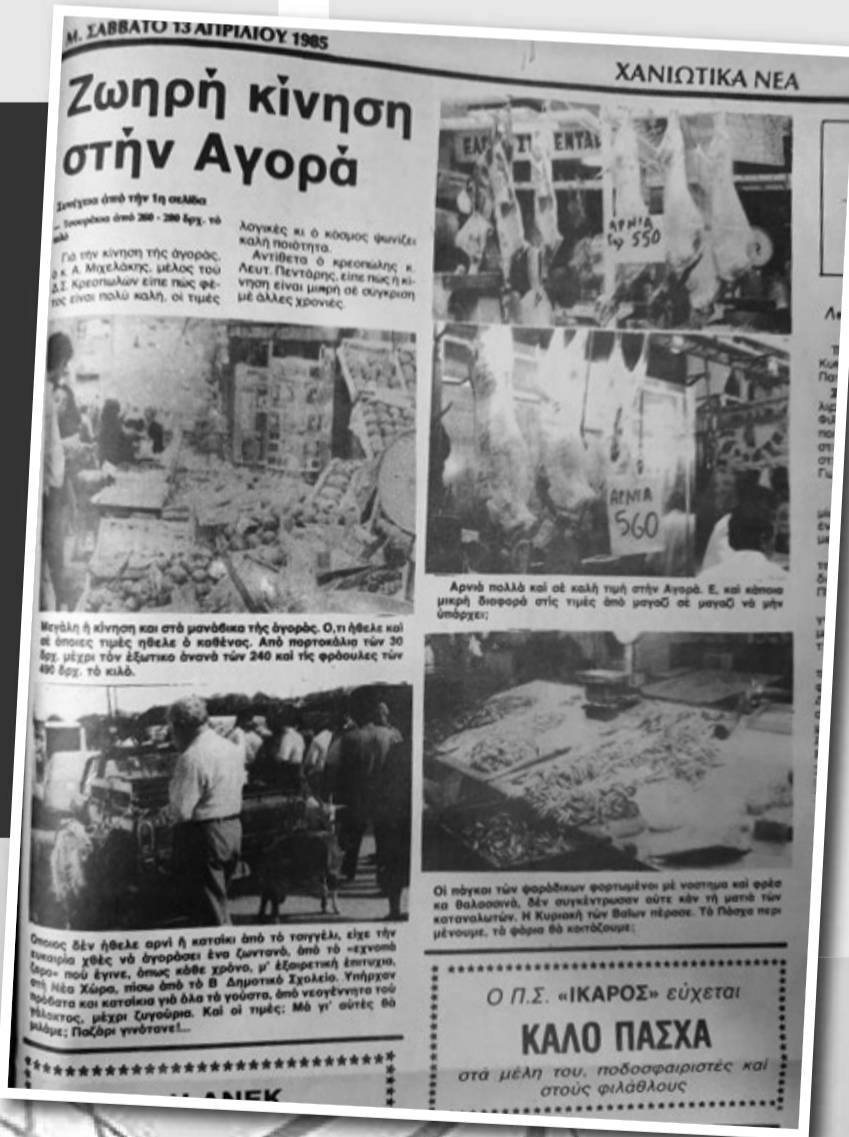
Οδηγοί:

1985: Ζωηρή κίνηση στην Αγορά

Σε ρεπορτάζ στο φύλλο της εφημερίδας της 13ης Απριλίου 1985 καταγράφεται το κλίμα που επικρατούσε στην Δημοτική Αγορά την Μεγάλη Παρασκευή (12/4/85), με γενικό τίτλο «Ζωηρή κίνηση στην Αγορά».

Όπως διαβάζουμε «Εντονη κίνηση χθες, Μ. Παρασκευή, στην αγορά για τις προμήθειες του Πάσχα, που αναμένεται, η κίνηση αυτή να κορυφωθεί σήμερα παραμονή της Μεγάλης γιορτής» ενώ στην συνέχεια του ρεπορτάζ ακολουθούν οι τιμές των προϊόντων αλλά και πλούσιο φωτορεπορτάζ.

- Τις μέρες που περιμένουμε θα παρατηρηθή μεγάλη κυκλοφοριακή συμφόρησης. Η σωστή οδήγηση και συμμόρφωση σας προς τον Κ.Ο.Κ. και τας υποδείξεις των Οργάνων Τροχαίας θα έχη ως αποτέλεσμα την αποφυγήν ατυχημάτων.

Καταστηματαρχαι:

- Εξυπηρετήσετε πρόθυμα και με ευγένεια το κοινό, διατηρήσατε καθαριότητα και προσφέρετε πάντοτε είδη καλά και στις προβλεπόμενες τιμές.

Καταναλωταί:

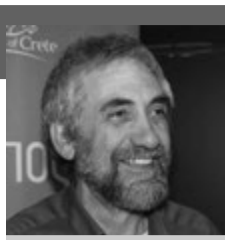
- Ελέγχετε πάντοτε τα είδη που αγοράζετε, προσέχετε τας αναγραφόμενες τιμάς και τον λογαριασμόν.

Καταγγέλετε αμέσως κάθε παράβασιν.

- Η αστυνομία καθ' όλον το 24ωρον θα ευρίσκειτ εις την διάθεσιν όλων σας.

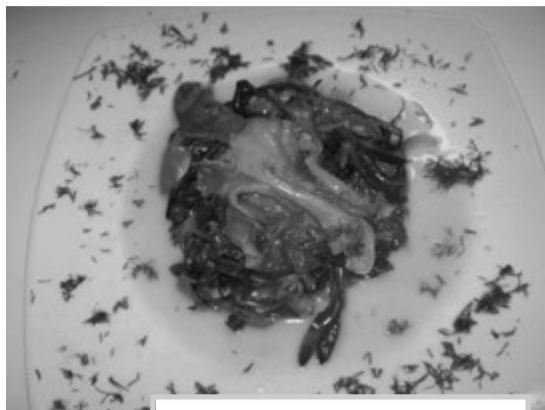
Σάς ευχόμεθα εγκαρδίως

«ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ».

ΠΑΣΧΑΛΗΣΥΝΤΑΓΗ

Σταμναγκάθι με μανιτάρια πλευρώτους αυγολέμονο

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ*

Υλικά

500 γρ. μανιτάρια.
500 γρ. ζεματισμένο σταμναγκάθι.
1 ματσάκι άνιθο.
1 ματσάκι φρέσκα κρεμμύδια ψιλοκομμένα.
2 κ.σ έξτρα παρθένο ελαιόλαδο.

1 αυγό.
Χυμό από 2 λεμόνια και το ξύσμα από 1 λεμόνι.

1 ποτήρι κρασί λευκό.
Ανθό του αλατιού.
Πιπέρι
1 αυγό

Τρόπος παρασκευής

Τσιγαρίζουμε λίγο το κρεμμύδι με τα μανιτάρια. Σβήνουμε με το κρασί. Μετά από λίγο προσθέτουμε ζεματισμένο σταμναγκάθι, τον άνιθο, αλάτι, πιπέρι και το ξύσμα από το ένα λεμόνι. Αφήνουμε να βράσει για 5 - 10 λεπτά, σβήνουμε τη φωτιά και το αυγοκόβουμε.

Αυγολέμονο

Χωρίζουμε το ασπράδι από τον κρόκο και χτυπάμε το ασπράδι μέχρι να γίνει σφιχτή μαρέγκα. Προσθέτουμε τον κρόκο και ανακατεύουμε απαλά με το σύρμα. Προσθέτουμε σταδιακά τα υγρά της κατσαρόλας στο αυγό, ανακατεύοντας πάντα απαλά με το σύρμα. Σβήνουμε τη φωτιά που έχουμε το φαγητό και προσθέτουμε μέσα το αυγό με τα υγρά της κατσαρόλας ανακατεύοντας γρήγορα και με κυκλικές κινήσεις για να πάει παντού το αυγό.

Αρνάκι με τρυφερούς βλαστούς αμπελιού

Υλικά

1500 γρ. αρνί.
700 γρ. βλαστούς αμπελιού.
2 ματσάκια φρέσκα κρεμμύδια.
1 ματσάκι άνιθο
1 ματσάκι μάραθο.
1 ποτήρι κρασί λευκό.
Χυμό από 2 λεμόνια και το ξύσμα από ένα λεμόνι.
2 κ.σ έξτρα παρθένο ελαιόλαδο.
1 φύλλο δάφνης.
Ανθό του αλατιού, πιπέρι.

Τρόπος παρασκευής

Τσιγαρίζουμε το κρέας, προσθέτουμε το ψιλοκομμένο κρεμμύδι να τσιγαριστεί, όταν είναι έτοιμο σβήνουμε με το κρασί.

Προσθέτουμε λίγο νερό, τον ανθό του αλατιού, πιπέρι, δάφνη.

Χαμηλώνουμε την ένταση της φωτιάς μετά από μία ώρα και δεκαπέντε λεπτά, προσθέτουμε του βλαστούς του αμπελιού κομμένα στα δύο, το μάραθο, τον άνιθο ψιλοκομμένο, τον χυμό λεμονιού και το ξύσμα.

Αν θέλουμε το αυγοκόβουμε.

Γαρδουμπάκια αυγολέμονο

Υλικά

1 κιλό γαρδουμπάκια ή υπολογίζουμε το άτομο 4/5 τεμ.
2 ματσάκια φρέσκα κρεμμύδια.
Το χυμό από 2 λεμόνια και το ξύσμα από ένα λεμόνι.
1 ματσάκι άνιθο ψιλοκομμένο.

1 ποτήρι λευκό κρασί.
1 αυγό

3 κ.σ έξτρα παρθένο ελαιόλαδο
Ανθό του αλατιού, πιπέρι.

Τρόπος παρασκευής

Τσιγαρίζουμε ελαφριά τα γαρδουμπάκια, προσθέτουμε τα ψιλοκομμένα κρεμμύδια, σβήνουμε με το κρασί, μετά από λίγο προσθέτουμε τον άνιθο, το ξύσμα λεμονιού, λίγο νερό ή ζωμό λαχανικών, το αλάτι, πιπέρι.

Αυγολέμονο

Χωρίζουμε το ασπράδι από τον κρόκο και χτυπάμε το ασπράδι μέχρι να γίνει σφιχτή μαρέγκα. Προσθέτουμε τον κρόκο και ανακατεύουμε απαλά με το σύρμα. Προσθέτουμε σταδιακά τα υγρά της κατσαρόλας στο αυγό, ανακατεύοντας πάντα απαλά με το σύρμα. Σβήνουμε τη φωτιά που έχουμε το φαγητό και προσθέτουμε μέσα το αυγό με τα υγρά της κατσαρόλας ανακατεύοντας γρήγορα και με κυκλικές κινήσεις για να πάει παντού το αυγό.

Αρνί και κοκορέτσι από την εποχή του Ομήρου!

■ Συνταγές γέντε χιλιάδων ετών...

Το αρνί "πρωταγωνιστής" στο Πασχαλινό τραπέζι.

Παρά τους περιορισμούς της πανδημίας, αρκετές σούβλες θα ετοιμαστούν και φέτος για το παραδοσιακό ψήσιμο πασχαλινών εδεσμάτων. Αρνί, κασικάκι και κοκορέτσι έχουν την τιμητική τους στο πασχαλινό τραπέζι, ωστόσο ελάχιστοι είναι εκείνοι που γνωρίζουν ότι όλες οι παραπάνω γεύσεις αλλά και ο τρόπος παρασκευής τους ήταν γνωστά στους αρχαίους Έλληνες, πριν από πέντε χιλιάδες χρόνια!

Όταν, μάλιστα, έψηναν στη σούβλα και καθώς δεν υπήρχαν τότε πινέλα αλλά ούτε και λαδολέμονο, βουτούσαν ένα κλαδί από πεύκο σε χυμούς από άγουρο σταφύλι και άγουρο δαμάσκηνο και άλειφαν το κρέας προσδίδοντάς του μια ιδιαίτερη γεύση από φρούτα και ρετσίνα. Για να παρασκευάσουν κοκορέτσι μαρινάριζαν τα έντερα σε ξύδι, νερό και μέλι. Το ξύδι λειτουργούσε ως αντισηπτικό και αφυδάτωνε το έντερο από τα πολλά λίπη, ενώ το μέλι δημιουργούσε μια καραμελωμένη κρούστα. Οι επίσημες ονομασίες στην αρχαία ελληνική ήταν "πλεκτή" για το κοκορέτσι και "γαρδούμιο" για τη γαρδουμπα.

ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΥΣ ΣΥΝΤΑΓΕΣ

Σήμερα, πέραν της γνωστής σε όλους σούβλας, κάθε τόπος έχει τη δική του πασχαλινή παράδοση που περιλαμβάνει πολλές και διαφορετικές παραλλαγές - από το κλέφτικο στη Μακεδονία και το ρίφι με πάτουδα στη Νάξο μέχρι τη γάστρα στην Ήπειρο και τα γαρδούμια στην Κρήτη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι **τα νησιά**, όπου -στις περισσότερες περιπτώσεις- το αρνί είναι γεμιστό με διάφορα χόρτα και ρύζι και ψήνεται στο φούρνο. Το ρίφι με πάτουδα της Νάξου είναι ουσιαστικά ερίφιο με σέσκουλα, κουτσουνάδες από τις παπαρούνες που βγαίνουν το Πάσχα, μάραθο, μυρώνια και φρέσκο κρεμμυδάκι. Λίγο βορειότερα, στη Μυτιλήνη, η παραδοσιακή συνταγή επιβάλλει το αρνί να είναι γεμιστό με σκέτο ρύζι, χωρίς χόρτα, αλλά με κουκουνάρι, σταφίδες και εντόσθια.

Στην Ήπειρο κυριαρχεί η γάστρα, στο ίδιο μήκος κύματος με τη ρεβυθάδα της Σίφνου. Μέσα στο σκεύος, το κρέας "συνοδεύεται" από χόρτα του βουνού που ευδοκιμούν στην περιοχή και μετά το μαγείρεμα προτίθεται αυγολέμονο.

Στην **Πάτρα**, η παραδοσιακή συνταγή υπαγορεύει το αρνί να ψήνεται μαζί με κοιλιές και πο-

δαράκια, ενώ στη Μάνη το αποκαλούμενο ρεγάλι μοιάζει με κρέας κοκκινιστό με λίγο ζουμί και κόκκινη σάλτσα.

Στην Κρήτη, η παραδοσιακή κατσαρόλα είναι εκείνη που "φιλοξενεί" έναν ξεχωριστό μεζέ, που φτιάχνεται με τρεις διαφορετικούς τρόπους, τα γαρδούμια. Αυτά παρασκευάζονται είτε με το ποδαράκι του αρνιού με το νύχι, τυλιγμένο με εντεράκι, είτε με την κοιλιά του αρνιού τυλιγμένη σε εντεράκι, είτε με το συκώτι, τη μπόλια και το έντερο.

Ένας άλλος τρόπος μαγειρέματος, εναλλακτικός της σούβλας, του φούρνου ή της γάστρας είναι το κλέφτικο, που συναντάται σε κάποιες περιοχές της **Μακεδονίας**, αλλά και σε άλλα μέρη της χώρας. Φέρει την ονομασία του από την περίοδο της τουρκοκρατίας, όταν οι αρματωλοί και οι κλέφτες για να μην τους αντιληφθούν οι Τούρκοι, άνοιγαν έναν λάκκο στο χώμα, τοποθετούσαν κάρβουνα και το κρέας του αρνιού δεμένο μέσα στο δέρμα του και σκέπαζαν πάλι με κάρβουνα και χώμα.

Το κρέας ψηνόταν χωρίς οσμές και καπνούς, ώστε να μην γίνεται αντιληπτό και οι παρασκευαστές του είχαν για αρκετές μέρες φαγητό, καθώς ήταν αρκετό να σκάψουν λίγο το χώμα για να βγάλουν λίγες μερίδες ακόμη.

ΤΑ ΑΛΛΑ ΕΔΕΣΜΑΤΑ

Διαφορετικές συνταγές, κατά τον σεφ, υπάρχουν πολλές και για τη μαγειρίτσα και αφορούν την παρουσία ή μη διαφόρων χόρτων, αρωματικών και ειδών εντοσθίων. Ιδιαίτερη θέση, άλλωστε, στο γιορτινό μακεδονικό τραπέζι έχουν και οι τσιγεροσαρμάδες, φτιαγμένοι με ψιλοκομμένα εντόσθια, ρύζι, σταφίδες, κουκουνάρι και δούσμο μέσα στη μπόλια του αρνιού. Η αντίστοιχη συνταγή στην Ήπειρο είναι το λεγόμενο τρίμμα που φέρει μέσα στην μπόλια τα εντόσθια αλλά και χοντροκομμένα πασχαλινά αυγά και φρυγανισμένο ψωμί. Σε πολλές περιοχές, επίσης, κυριαρχεί το σπληνάντερο, κατά το οποίο το παχύ έντερο των αμνοεριφίων γεμίζει με τη σπλήνα, με ρύζι κανέλα, καρπούς και σταφίδες, ενώ δεν λείπει και το κεφαλάκι, ένας μεζές που σερβίρεται στη λογική ότι δεν πετιέται ποτέ τίποτα φάγωσιμο.

Τσουρέκια και γλυκά ολοκληρώνουν το πασχαλινό τραπέζι με την απαραίτητη γλύκα που επιβάλλει ένα επιδόρπιο.

ΑΠΕ-ΜΠΕ

*Ο Γιάννης Αποστολάκης είναι σεφ, μέλος του Δ.Σ. του Δικτύου Κρητικής Γαστρονομίας

Έτσιμα να μας "αποπλανήσουν" τα πασχαλινά εδέσματα

ΓΙΑΝΝΑ ΤΡΟΥΛΑΚΗ*

Το Πάσχα πλησιάζει. Τα εδέσματα που περιλαμβάνει το πασχαλινό γεύμα είναι ιδιαίτερα πλούσια σε ενέργεια, κορεσμένο (ζωικό) λίπος και χοληστερόλη. Αυξημένη πρόσληψη ενέργειας συμβάλει στην αύξηση του βάρους και συντελεί στην εμφάνιση του υπέρβαρου και της παχυσαρκίας.

Απολαύστε το φαγητό σας χωρίς ενοχές αλλά με μέτρο και σύνεση!

Καλό Πάσχα με υγεία...

Αρνί: Ο παραδοσιακός οβελίας δε λείπει σχεδόν από κανένα πασχαλινό τραπέζι. Η ενέργεια που αποδίδει διαφέρει ανάλογα με το κομμάτι που διαλέγουμε να καταναλώσουμε. Έτσι, αν προτιμήσετε τα πλευρά και τον ώμο θα προσλάβετε 374 θερμίδες/100 γρ. και 32 γρ λιπαρών. Πιο ελαφριά επιλογή αποτελεί το αρνίσιο μπούτι που αποδίδει 262 θερμίδες/100 γρ. και 21 γρ. λιπαρών. Φροντίστε να αφαιρέσετε την πέτσα και κάθε μορφής λίπους από το αρνί και τότε η ενεργειακή απόδοση προσεγγίζει τις 158 θερμίδες/100 γρ. και 8 γρ. λιπαρών.

Κατσίκι: Δεν είναι λίγοι αυτοί που προτιμούν το κατσίκι για το πασχαλινό γεύμα είτε λόγω γεύσης, είτε λόγω χαμηλής περιεκτικότητας σε λιπαρά. Πράγματι, το κατσίκι έχει σαφώς λιγότερο λίπος από το αρνί αφού περιέχει 9 γρ. λιπαρών ανα 100 γρ.

Πασχάλινα Κουλούρακια: Τα πασχαλινά κουλουράκια περιέχουν αρκετή ζάχαρη, αυγά και βούτυρο που αποτελεί πηγή ζωικού λίπους, χοληστερόλης και ενέργειας.

Πιο συγκεκριμένα, η κατανάλωση του συγκεκριμένου εδέσματος αποδίδει στον οργανισμό ενέργεια ίση με 370 θερμίδες/100 γρ. Φροντίστε να μην υπερκαταναλώνετε πασχαλινά κουλουράκια. Πέρα από όσα αναφέρθηκαν, η υψηλή περιεκτικότητά τους σε ζάχαρη, αυξάνει τη συγκέντρωση της γλυκόζης στο αίμα, ειδικά στα διαβητικά άτομα.

Μερικές επιπλέον πρακτικές συμβουλές

- 1) Τρώτε μικρά και ελαφριά γεύματα αντί για ένα μεγάλο.
- 2) Προτιμήστε το κρασί από την κατηγορία των ποτών και πάντα με μέτρο.
- 3) Επιλέξτε εξ αρχής τα συνοδευτικά που θα προσθέσετε στο πιάτο σας και γεμίστε με συνοδευτικά της επιλογής σας.
- 4) Προσέξτε την ποσότητα του αλατιού που θα προσθέσετε επιπλέον στο πιάτο σας.
- 5) Τα περισσεύματα του πασχαλινού τραπεζιού μοιραστείτε τα με τους συγγενείς και φίλους.

Μαγειρίτσα:

100 γρ μαγειρίτσας με αυγολέμονο αποδίδουν 208 θερμίδες. Ένα πιάτο μαγειρίτσα αποδίδει περίπου 600 θερμίδες. Συνοδεύοντας με μαγειρίτσα με μια φέτα ψωμί και λίγη σαλάτα έχουμε ένα ολοκληρωμένο θερμιδικά και θρεπτικά γεύμα.

Τι γίνεται όμως με τη χοληστερόλη; Δυστυχώς η μαγειρίτσα είναι εξαιρετικά πλούσια σε χοληστερόλη. Η μαγειρίτσα λόγω του ότι περιέχει συκωτάκι είναι ιδιαίτερα πλούσια σε πουρίνες που αυξάνουν τα επιπέδα ουρικού οξέος στο αίμα.

Το θετικό στοιχείο είναι ότι στη μαγειρίτσα προστίθενται διάφορα πράσινα λαχανικά και μυρωδικά τα οποία είναι πλούσια σε φυτικές ίνες.

Οι φυτικές ίνες έχουν την ιδιότητα να δεσμεύουν τη χοληστερόλη και έτσι ελαττώνεται η απορρόφηση της από τον οργανισμό.

Τσουρέκι: Αποδίδει 386 θερμίδες, 12 γρ. λιπαρών και περίπου 100 mg χοληστερόλης ανά 100 γρ. Προτείνουμε να καταναλώσετε μια μικρή φέτα. Επειδή το τσουρέκι προσφέρει αρκετή ενέργεια, προτείνεται η κατανάλωσή τους τις πρωινές ώρες που χρειαζόμαστε αλλά και δαπανούμε περισσότερη ενέργεια.

*Η Γιάννα Τρουλάκη είναι διαιτολόγος - διατροφολόγος.

Η τέχνη μέσα στη θρησκεία

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΕ ΔΥΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΥΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΥΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ
dmaridakis@yahoo.gr

Οι περισσότεροι ίσως δεν γνωρίζουν τα ονόματά τους. Κι όμως τα έργα τους συνομιλούν καθημερινά με τον κόσμο. Πάνω σε αυτά οι πιστοί ακουμπάνε τους καημούς, τις προσδοκίες και τις ελπίδες τους. Σε αυτά εξομολογούνται τις πιο κρυφές αγωνίες τους. Είναι οι πρωταγωνιστές μιας τέχνης ζωντανής εδώ και αιώνες. Μιας τέχνης λειτουργικής που γεννήθηκε για να υπηρετεί την ανάγκη των ανθρώπων να πιστέψουν. Ο λόγος για τους αγιογράφους.

“Ο Άγιος Γεώργιος” (1939) του Στ. Περράκη, που βρίσκεται στον Ι.Ν. των Εισοδίων της Θεοτόκου.

“Ρόδον το αμάραντο” (1928), μια από τις αγιογραφίες του Στ. Περράκη που ξεχωρίζει στον Ι.Ν. του Αγίου Νικολάου της Σπλάντζιας.

Στον Ι.Ε. Ευαγγελιστριάς της πόλεως των Χανίων βρίσκεται η εικόνα “Χριστός Μέγας Αρχιερέας” (1927) που είναι τοποθετημένη στον δεσποτικό θρόνο. Το έργο αποτελεί εξαιρετικό δείγμα της τέχνης του Περράκη και φέρει την υπογραφή του.

Τα “Χ.ν.” στέκονται σήμερα απέναντι από τις εικόνες και τα έργα δύο σημαντικών εκπροσώπων αυτής της ιδιαίτερης τέχνης. Δύο καλλιτεχνών οι οποίοι δημιούργησαν το πρώτο μισό του περασμένου αιώνα και των οποίων αγιογραφίες δεσπόζουν σε πολλές εκκλησίες του νομού Χανίων.

Ο ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ

«Η ατμόσφαιρα στο εργαστήρι αποπνέει παλαιότητα παράδοσις και η εμφάνισις του αγιογράφου είναι καθαρώς ιεροπρεπής. Ο κ. Περράκης είναι εξ αίματος αγιογράφος. Στις φλέβες του από πάππου προς πάππου ρέει το αίμα της αγιογραφικής τέχνης, εντεύθεν δε

και το επίθετο Ζωγραφάκης, το οποίο έχει μαζί με το επίθετο Περράκης». Το απόσπασμα είναι από δημοσίευμα του “Ημερήσιου Κήρυξ” (25-4-1933) και περιλαμβάνονταν στο αφιέρωμα με τίτλο «Δύο αγιογράφοι από του Καλαμιού Σελίνου» που είχε κάνει ο φιλόλογος Γεώργιος Λουπάσης στα “Χανιώτικα νέα” (1-3-2007).

Στο συγκεκριμένο δημοσίευμα ο κ. Λουπάσης αναδεικνυε πτυχές από το έργο και τη ζωή του αγιογράφου Στυλιανού Περράκη που γεννήθηκε το 1875 και έφυγε από τη ζωή το 1946.

Το εργαστήρι του Χανιώτη αγιογράφου βρισκόταν σε ένα βενετσιάνικο σπίτι στην οδό Χάληδων στο Κρύο Βρυσάλι.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η παραπομπή που κάνει ο κ. Λουπάσης στον τρόπο δουλειάς του Περράκη: «Πίστευε ότι η απεικόνιση ιερών προσώπων είναι έργο πολύ βαρύ, το οποίο απαιτούσε εκτός από γνώση και ικανότητες, κατάλληλη προετοιμασία σε διάφορους τομείς. Για το λόγο αυτό φρόντιζε να ετοιμάζεται ψυχικά και πνευματικά με προσευχή και νηστεία πριν από το ξεκίνημα νέου έργου. Φρόντιζε να μελετήσει από τα προσφερόμενα βιβλία

ότι ήταν γραμμένο για το βίο και την πολιτεία του προσώπου που απεικόνιζε. Μόνιμη φροντίδα του ήταν η τήρηση και συντήρηση της παράδοσης της σχετικής με την αγιογραφική τέχνη».

Ο ίδιος ο καλλιτέχνης είχε μάθει την τέχνη από τον πατέρα του όπως αναφέρει ο Μιχάλης Γρηγοράκης σε μελέτη του για τους νεότερους Χανιώτες καλλιτέχνες και τους εικαστικούς δημιουργούς: «Ο Στ. Περράκης γεννήθηκε το 1875, ήταν γιος πρακτικού αγιογράφου. Δούλεψε πολύ με λάδι και άφησε αρκετό έργο με ένα ιδιότυπο συνδυασμό χρωμάτων. Το έργο του ήταν επηρεασμένο πότε από τη Δύση και πότε από το Βυζάντιο. Στάθηκε για καιρό ένας πολύ υπολογίσιμος δημιουργός».

Να σημειώσουμε ακόμα ότι όπως αναφέρεται στο βιβλίο της Χλόης-Ντενιζ Αλεβίζου, “Η Κρήνη

Η “Σταύρωση” (1935) του Στ. Περράκη κοσμεί τον Ι.Ν. της Ευαγγελιστριάς στη Χαλέπα.

τών καλλιτεχνών. 19ος-20ός αιώνας. Άγιογραφία-Ζωγραφική-Γλυπτική” (έκδ. Δοκιμάκης, Ήρακλειο 2010), ο Περράκης υπήρξε μέλος της Καλλιτεχνικής και Λογοτεχνικής Ένωσης Χανίων που συστάθηκε προπολεμικά (μεταξύ των μελών της Ένωσης ήταν η Φλωρεντία Καλούτσι, ο ζωγράφος - καθηγητής Γεώργιος Παπαδημητράκης κ.ά.).

Σύμφωνα με τη δρ Αλεξάνδρα Κουρουτάκη, (βλ. μελέτη με θέμα “Βυζαντινή Παράδοση και Δυτικές Επιδράσεις στην Ορθόδοξη Ζωγραφική Θρησκευτικών Εικόνων στην πόλη των Χανίων (Κρήτη) κατά τον 20ο αιώνα”, περιοδικό Θεολογία, τεύχος 91, 4 (2020), ο Περράκης, μαζί με άλλους ομότεχνούς του, ακολούθησε στην τέχνη του το δυτικότροπο μονοπάτι των Ναζαρηνών. Στο έργο του υιοθέτησε την ακαδημαϊκή προσέγγιση, στο πλαίσιο της λεγόμενης «βελτίωσης και διόρθωσης» της βυζαντινής τέχνης, σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής του.

«Η λεγόμενη “Ναζαρνίζουσα” θρησκευτική ζωγραφική αφενός διατηρούσε την ιεροπρέπεια της βυζαντινής τέχνης και αφ’ ετέρου επεδίωκε την τεχνική τελειότητα, τη ρεαλιστική απόδοση (με το χαρακτηριστικό “γλυκερό” πλάσιμο των μορφών), την εφαρμογή της προοπτικής και των αρχών δομής που καθιέρωσε η Αναγέννηση. Τεχνοτροπικά έκαναν χρήση της ελαιογραφίας κι έδιδαν έμφαση στη σκιαγραφία και τη χρωματική ποικιλία», σημειώνει η κα Κουρουτάκη.

Έργα του Στυλιανού Περράκη μπορεί να συναντήσει κανείς σε πολλές εκκλησίες των Χανίων. Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε τον Ι.Ν. των Εισοδίων της Θεοτόκου, τον Ι.Ν. της Ευαγγελίστριας, τον Ι.Ν. Αγίου Νικολάου της Σπλάντζιας, τον Ι.Ν. Αγίων Αναργύρων. Ακόμα και στην αίθουσα του ακροατηρίου του Εφετείου Χανίων υπάρχει έργο Στυλιανού Περράκη καθώς η “Σταύρωσή” του είναι καθημερινός μάρτυρας των ιστοριών και των ανθρωπίνων παθών που αντηχούν μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΟΛΑΚΗΣ

Την ίδια περίοδο με τον Στυλιανό Περράκη και “συγγενής” στον τρόπο καλλιτεχνικής έκφρασης, αγιογράφησε στα Χανιά ο Γεώργιος Πολάκης.

Ο Γεώργιος Πολάκης (1880-1951) με καταγωγή από το Κεφάλι των Εννιά Χωριών Κισάμου Χανίων -και απώτερη καταγωγή από την Ανώπολη Σφακιών- σπούδασε στο Σχολείο των Τεχνών με καθηγητή τον σπουδαίο Νικηφόρο Λύτρα και μελέτησε την αγιορείτικη ζωγραφική της εποχής στο Άγιο Όρος (1900-1905), όπως αναφέρει σε έρευνά του με τίτλο “Προσεγγίζοντας το αγιογραφικό έργο του Εννιαχωριανού ζωγράφου Γεωργίου Πολάκη”, ο αρχαιολόγος Κωνσταντίνος Ψαράκης.

«Ο Γεώργιος Πολάκης είχε την τύχη να γνωρίζεται με τον οπλαρχηγό Αναγνώστη Σκαλίδη που καταγόταν από το κοντινό χωριό Περιβόλια και ήταν αυτός που αναγνώρισε το ταλέντο του στη ζωγραφική, προτρέποντάς τον να με-

ταβεί στο Άγιο Όρος, προκειμένου να διδαχτεί την τέχνη της αγιογραφίας. Η μετάβαση του Πολάκη στο Άγιο Όρος, το 1899, ήταν καθοριστική για την καλλιτεχνική του εξέλιξη», επισημαίνει ο κ. Ψαράκης.

Σε ηλικία 32 ετών, ο Πολάκης διορίζεται στο Ανώτερο Γυμνάσιο και Παρθεναγωγείο Χανίων, ως δίδασκαλος του μαθήματος των Τεχνικών και παραμένει στον χώρο της εκπαίδευσης για 25 χρόνια.

Ο Εννιαχωριανός ζωγράφος ασχολήθηκε και με την κοσμική ζωγραφική, η οποία εμφανίζεται ακαδημαϊκή, κλασική και ρεαλιστική. Φιλοτέχνησε προσωπογραφίες, από τις οποίες ξεχωρίζει το ολόσωμο πορτραίτο του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1923, (ελαιογραφία σε μουσαμά) που κοσμεί το δημαρχιακό γραφείο Χανίων.

Εικόνα “Ίδε ο Άνθρωπος” (1922) στον Ι.Ν. Κωντανίνου και Ελένης του Γεωργίου Πολάκη. «Ο Ιησούς βρίσκεται έξω του μεγαλοπρεπούς πραιτορίου, φορώντας πορφύρα κλαμύδα που αφήνει το στήθος και τα πόδια Του γυμνά, στο κεφάλι φέρει ακάνθινο στεφάνι, ενώ στα δεμένα σταυρωτά χέρια Του κρατά μικρό κάλαμο ως σκήπτρο», σημειώνει ο Κ. Ψαράκης στη μελέτη του για το έργο του Γ. Πολάκη.

Ο “Άγιος Νικόλαος” (1918) στον Ι.Ν. του Αγίου Νικολάου της Σπλάντζιας αποτελεί ένα δείγμα της σπουδαίας δουλειάς του Χανιώτη καλλιτέχνη - αγιογράφου.

Εικόνα της Αγίας Τριάδας (1922) του Γεωργίου Πολάκη που δεσπόζει στον Ι.Ν. του Αγίου Νικολάου της Σπλάντζιας.

«Ο Γεώργιος Πολάκης ήταν ένας πολύ καλός αγιογράφος, από τους σημαντικότερους και πιο παραγωγικούς εκπροσώπους της δυτικότροπης τεχνοτροπίας στον νομό Χανίων το πρώτο μισό του 20ου αιώνα. Η τεχνική του έχει σημαντικές επιρροές από το αγιορείτικο ιδίωμα της εποχής του, αλλά και

από την ακαδημαϊκή παιδεία που έλαβε στο Σχολείο των Τεχνών», εξηγεί ο κ. Ψαράκης και τονίζει: «Στα θέματα που πραγματεύεται προσπαθεί να συνδυάσει στοιχεία που αντλεί τόσο από τη διαχρονική βυζαντινή παράδοση όσο και από τις ευρωπαϊκές τάσεις της εποχής του και κυρίως από την αγιορείτικη Ρωσική Σχολή. Στα έργα του παρατηρείται μια ομοιογένεια στην απόδοση των μορφών, οι οποίες αποδίδονται φυσιοκρατικά, είναι υψηλόκορμες και χαρακτηρίζονται από ιεροπρέπεια».

«Τα περισσότερα έργα του Γεωργίου Πολάκη, τόσο αυτά που κοσμούν τους νεόδμητους και επιβλητικούς ναούς της πόλης των Χανίων στις αρχές του 20ου αιώνα, όσο και αυτά που φιλοτεχνήθηκαν για να καλύψουν τις λατρευτικές ανάγκες των μικρότερων και ταπεινότερων ναών της επαρχίας, είναι φροντισμένα και δουλεμένα με τον ίδιο ζήλο. Χαρακτηρίζονται από τεχνική αρτιότητα στην απόδοση των σχεδίων και των χρωμάτων, αρμονία στις συνθέσεις, ευαισθησία στη χρήση της χρωματικής παλέτας και είναι ιδιαίτερα επιμελημένα ως προς την απόδοση των μικρογραφικών λεπτομερειών, χαρακτηριστικό γνώρισμα των περισσότερων έργων του», τονίζει ο κ. Ψαράκης.

Πησιάζοντας το Άγιο Πάσχα

ΣΤΕΛΛΑ ΓΚΟΖΑΝΗ
- ΧΑΡΙΤΑΚΗ

ΕΘΙΜΑ, ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ, ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

«...πέρασαν οι Αποκριές,
με λίρες και νιουπάκια
Και ήρκεν η Σαρακοστή,
μ' ελιές και κρομμυδάκια...»

Η Σαρακοστή είναι η αυστηρότερη νηστεία όλου του χρόνου και συμβολίζει την νηστεία του Χριστού στην έρημο.

Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας, βαθιά θρησκευόμενοι, τηρούσαν με ευλάβεια τους κανόνες της εκκλησίας.

Πησιάζοντας την Μεγάλη Εβδομάδα, τα νοικοκυριά στα μέρη της Μικράς Ασίας, βρισκόταν σε μεγάλη αναταραχή, προκειμένου να προλάβουν οι νοικοκυρές να ετοιμάσουν το σπίτι τους για την μεγάλη γιορτή.

Τα σπίτια έπρεπε να καθαριστούν μέσα κι έξω και να λάμψουν από την πάστρα. Έτριβαν τα μπακίρια και τα στόλιζαν στο ψηλό ράφι της κουζίνας, καθάριζαν τα μαγκάλια, έτριβαν τα πατώματα με βούρτσες και αλισίβα μέχρι να γυαλίσει. Έπλεναν και κολλάριζαν τα καλά τραπεζομάντηλα και τους τσεβρέδες για να είναι έτοιμα να στρωθούν στο Πασχαλινό τραπέζι.

Πριν το Σάββατο του Λαζάρου, ετοίμαζαν τα Λαζαράκια. Ήταν ψωμάκια σε σχήμα κούκλας, με λίγη μαστίχα και ζάχαρη και για μάτια βάζαν δυο σταφίδες ή δυο γαρύφαλλα. Τα παιδιά έφτιαχναν και ομοιώματα του Λαζάρου από παλιά πανιά και χαρτιά, έβγαιναν το Σάββατο στους δρόμους λέγοντας τα κάλαντα του Λαζάρου, κρατώντας καλάθια για να μαζέψουν αυγά από τα φιλέματα. Όσοι έδιναν στα παιδιά κέρασματα, άκουγαν και τις αντίστοιχες ευχές «...Λάζαρος στην πόρτα σου/ να γεννάει η κότα σου/ να γιομίσ' το σπίτι αυγά/ να 'χεις ως την Πασχαλιά...».

Στην αντίθετη περίπτωση «στο σπίτι όπου κάθεται, κούκος να μην λαλήσει και να μην δεις ποτέ αυγό κι η κότα να ψοφήσει...».

Το Σάββατο του Λαζάρου οι πιστοί επισκέπτονταν τα νεκροταφεία για τον καθαρισμό και το στόλισμα των τάφων.

Την **Κυριακή των Βαΐων** βγαίνανε στους δρόμους κρατώντας ροκάνες, κουδούνια και ταψιά στα χέρια, χτυπώντας τα με δύναμη για να αναγγείλουν τον ερχομό της Μεγάλης Βδομάδας.

Στη διάρκεια της Μεγάλης Βδομάδας, δουλειές δεν γινότανε στα σπίτια. Νήστευαν ακόμα και το λάδι. Τη **Μ. Τρίτη** έπαιρναν το προζύμι και τη

Μ. Τετάρτη έστριβαν τις αυγοκουλούρες και τα κουλουράκια. Στις αυγοκουλούρες έβαζαν πάντα στη μέση ένα αυγό και σε κάθε άκρη ένα δικέφαλο αετό.

Την **Μεγάλη Πέμπτη ή Κοκκινοπέφτη** έβγαφαν το πρωί τα αυγά, έβαζαν το πρώτο αυγό (παλιότερα πρόσεχαν να είναι μαύρης κότας) στο εικονοστάσι και πετούν το παλιό στο ποτάμι ή παλιότερα το κρατούσαν επτά χρόνια για να γίνει ο κρόκος του σαν κεχριμπάρι, φυλαχτό για τις έγκυες γυναίκες. Με το πρώτο αυγό σταύρωναν τα παιδιά, όταν ήταν άρρωστα.

Την **Μ. Παρασκευή** το τραπέζι δεν στρώνονταν, και η φωτιά δεν άναβε για μαγείρεμα. Από το ξημέρωμα τις μέρες οι γυναίκες βρίσκονταν στις εκκλησίες, οι ηλικιωμένες μοιρολογούσαν και οι νεότερες στόλιζαν τον επιτάφιο.

«...Σήμερα μαύρος ουρανός, σήμερα μαύρη μέρα, σήμερα τον δικάζουμε των πάντων Βασιλέα, σήμερα όλοι θλίβονται και τα βουνά λυπούνται...»

Σαν κλέφτη τον επιάσανε και σαν ληστή τον πάνε, και σαν κακούργο και φονιά έτσι τον τυραννάνε... η Παναγιά σαν τ' άκουσε, πέφτει, λιποθυμεί, τρία σταμνιά ροδοστάμο ώσπου να συνεφέρει...».

Τα παιδιά έβγαίναν να μαζέψουν κελύφη από τα σαλιγκάρια ή κοχύλια και τα κολλούσαν με πηλό στους τοίχους των σπιτιών, τα γέμιζαν με λάδι, τους έβαζαν φυτίλι και τα άναβαν μόλις σκοτεινίαζε, την ώρα της Περιφοράς.

Το **Μ. Σάββατο** άρχιζε η προετοιμασία για το αρνί. Κάθε αρραβωνιασμένος είχε ήδη στείλει στο σπίτι του πεθερού του το αρνί του Πάσχα, που έπρεπε να είναι πεντακάθαρο και στολισμένο με μια κόκκινη κορδέλα. Όλη την βδομάδα τα τάζαν χασίλι, που ήταν φρέσκια βρώμη ή τριφύλι.

Το βράδυ του **Μ. Σαββάτου** έφτιαχναν ένα ζωμό από βραστή κότα, για να προετοιμάσει το στομάχι μετά από την πολυήμερη νηστεία, τα αυγά που είχαν τσουγκρίσει στην εκκλησία, τηγανιτά συκωτάκια και εντόσθια και τυρί.

Για την **Κυριακή του Πάσχα** έφτιαχναν αρνί πάνω σε κληματαόβεργες στον φούρνο με πατάτες. Σε αρκετές περιοχές το γέμιζαν με ρύζι, σταφίδα και κουκουνάρι. Το Πασχαλιάτικο τραπέζι συμπλήρωναν οι σαλάτες, οι πίτες, τα τυριά, τα αυγά και το κρασί.

ΣΥΝΤΑΓΕΣ (νησιίσιμες)

Ασουρές

1 ½ ποτήρι σιτάρι, 2 ποτήρια ζάχαρη, 8 ποτήρια νερό, 3 -4 κουταλιές της σούπας ανθόνερο, 2-3 γαρύφαλλα, 1 ποτήρι σπασμένα καρύδια, 1 ποτήρι σπασμένα αμύγδαλα, 1 ποτήρι σταφίδες, 2-3 κουτ. σουπ. μαύρες σταφίδες, 5-6 σύκα ξερά κομμένα σε κομματάκια, 5-6 ξερά βερούκοκα κομμένα σε κομματάκια, 2-3 κουταλιές ρυζάλευρο λιωμένο σε νερό, ρόδι, κανέλα .

Εκτέλεση

Ξεπλύνουμε το σιτάρι και το μουλιάζουμε σε νερό μέχρι να το σκεπάσει. Το αφήνουμε όλο το βράδυ και το πρωί ρίχνουμε μέσα τα 8 ποτήρια νερό και το βάζουμε να βράσει μέχρι να μαλακώσει.

Μετά ρίχνουμε όλους τους ξηρούς καρπούς και μετά από 15' ρίχνουμε την ζάχαρη και το λιωμένο ρυζάλευρο. Ανακατεύουμε καλά και ρίχνουμε και το ανθόνερο. Συνεχίζουμε το ανακάτεμα, (σε λίγο αρχίζει να πήζει) περίπου 10'-15' ανάλογα πόσο πηχτό το θέλουμε, πάντως όχι πολύ γιατί όταν κρυώσει σφίγγει κι άλλο.

Το μοιράζουμε σε μπολάκια και ρίχνουμε από πάνω κανέλα και ρόδια.

Ταξινόπιτα

1 φλυτζάνι του τσαγιού ταξίνι, 1 ½ φλυτζάνι αλισίβα (αλουσιά), 1 φλυτζάνι χυμό πορτοκαλιού, 2 φλυτζάνια ζάχαρη, 5 φλυτζάνια αλεύρι γ.ο.κ, 3 κουταλάκια μπέικιν, ½ κουταλάκι σόδα, 3/4 φλυτζανιού κονιάκ, 1/2 φλυτζάνι μέλι, 1/2 φλυτζάνι σταφίδες ξανθές, 1/2 φλυτζάνι σταφίδες μαύρες, 2 φλυτζάνια καρυδόπιχα κοπανισμένα, 2 κουταλιές ξύσμα πορτοκαλιού, 1 κουταλιά κανέλα.

Εκτέλεση

Χτυπάμε το ταξίνι με τη ζάχαρη μέχρι να ενωθούν καλά, ρίχνουμε το νερό (αλισίβα) σιγά σιγά. Μόλις ενωθούν βάζουμε τη σόδα μέσα στον χυμό, ανακατεύουμε (πάνω από το μπολ γιατί αφρίζει) και το ρίχνουμε στο μπολ. Προσθέτουμε και τα υπόλοιπα υλικά, ανακατεύουμε καλά.

Προθερμαίνουμε τον φούρνο στους 180, αλείφουμε το ταψί με ταξίνι και πασπαλίζουμε με φρυγανιά ή αλεύρι ή σιμιγδάλι για να μην κολλήσει. Χρειάζεται περίπου 1-1 ½ ώρα, μετά τα 50' καλό είναι να το σκεπάσετε από πάνω για να μην αρπάζει.

Χταπόδι σιφαδο

1 χταπόδι, 1 κιλό μικρά κρεμμυδάκια, 1 κιλό φρέσκοιες ντομάτες τριμμένες, 2-3 φύλλα δάφνης, 1 σκελίδα σκόρδο, 2 ποτηράκια κρασί, λάδι, αλάτι, πιπέρι, ½ κουταλάκι ζάχαρη, 1 τσιμπιά κανέλα.

Καθαρίζουμε καλά το χταπόδι, το πλένουμε και το κόβουμε σε κομμάτια. Το βάζουμε να σουρώσει καλά. Καθαρίζουμε τα κρεμμυδάκια (ολόκληρα).

Ρίχνουμε το λάδι στην κατσαρόλα, μόλις κάψει, ρίχνουμε τα κρεμμύδια, τα αφήνουμε να πάρουν λίγο χρώμα και ρίχνουμε το χταπόδι, το σκόρδο, τη δάφνη. Τσιγαρίζουμε λίγο ακόμα και σβήνουμε με το κρασί, προσθέτουμε την ντομάτα, τη ζάχαρη, αλάτι, πιπέρι, κανέλα και χαμηλώνουμε τη φωτιά (ίσως να βράζει σιγανά). Σκεπάζουμε την κατσαρόλα και αφήνουμε να ψηθεί περίπου 1 ώρα και να κυλώσει.

Όση ώρα μαγειρεύεται «δεν το ενοχλούμε», το ανακατεύουμε μερικές φορές κουνώντας την κατσαρόλα και δεν ανοιγοκλείνουμε το καπάκι.

Κρατώντας στην καρδιά μας τ' αντέτεια και τις αναμνήσεις μας, πολύτιμο φυλαχτό που μας ενώνει με αόρατα νήματα με την γη της Ιωνίας, συνεχίζουμε την πορεία μας στην νέα μας πατρίδα...

Πάσχα 1920, Σμύρνη.

**ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΑΠ.
ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ,**
δάσκαλος - λαογράφος

Μεγαλοβδομάδα και Λαμπρή στην Κρήτη

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ, ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΗΣ

Συνοπτικά ο λαός μας έχει ποιήσει για όλη τη Μεγαλοβδομάδα το παρακάτω ρυθμικό παιχνίδι ομοιοκαταληξίας, στο οποίο, πολύ σοφά, ενυπάρχει το κυρίαρχο θέμα κάθε μέρας του Θείου Δράματος. Λέει λοιπόν:

Μεγάλη Δευτέρα: Μεγάλη μαχαίρα!
Μεγάλη Τρίτη: Μεγάλη κρίση!
Μεγάλη Τετάρτη: Ο Χριστός εκάθη!
Μεγάλη Πέμπτη: Ο Χριστός ευρέθη!
Μεγάλη Παρασκευή: Ο Χριστός εις το καρφί!

Μεγάλο Σάββατο: Ο Χριστός στον τάφο!
ή Αρνιά και ρίφια κάτω

Μεγάλη Κυριακή: Ο Χριστός αναστημένος,
ο Ιούδας κρεμασμένος ή του καλιτσουνιού τ' αφτί!...

Το πρώτο τριήμερο της Μεγαλοβδομάδας οι προετοιμασίες για το Πάσχα, στο σπίτι, είναι στο αποκορύφωμά τους. Η νηστεία καθολική. Ο εκκλησιασμός, χωρίς απουσίες.

Στα σπίτια κυριαρχεί ο "αναβρασμός" των γυναικών με τις ατέλειωτες καθαριότητες. Τα παιδιά στα ξύλα "τ' οφανού". Οι άντρες στα των προμηθειών για το τραπέζι του Πάσχα, που συνεχίζονται ως το Μέγα Σάββατο...

Τη Μεγάλη Τετάρτη η νηστεία κι από λάδι είναι καθολική. Από το Ευχέλαιο δεν απουσιάζει κανείς. Παλαιότερα θυμούμαι στο χωριό μου (Καμπανός - Σελίνου), ως το 1965 θαρρώ πως κάθε "στεφάνι" κρατούσε κι από ένα μαντίλι με "χάσικο στάρι" (περίπου μισό

κιλό) και το έριχνε στο τραπέζι που ήταν στη μέση της Εκκλησίας και λίγο μπροστά. Γίνονταν ένας μικρός σωρός (ίσως 10 κιλών σιτάρι). Στην κορυφή του τοποθετούνταν το καντήλι από το οποίο ο ιερέας άλοιφε τους πιστούς στο τέλος του Ευχελαίου.

Τα τελευταία χρόνια το συμβολικό αυτό έθιμο έχει εκλείψει σε πολλά χωριά, όπως δυστυχώς και η καλλιέργεια των σιτηρών. Ποιος σπέρνει και ποιος θερίζει (για να 'χει στάρι), πια στα χωριά μας, που ρημάζουν;

Μας δίδεται η ευκαιρία για περισυλλογή, ιδιαίτερα των εποχικών αυτών των ημερών επισκεπτών - χωριανών κάθε κρητικού χωριού, αλλά και για σκέψεις γόνιμες για το πώς μπορεί να ξαναζηήσει πάλι το χωριό, η ακένωτη αυτή πηγή ζωής που εγκαταλείπεται και σβήνει...

Όλοι καταφτάνουμε για "Πάσχα στο χωριό", που έχει ουσία και περιεχόμενο, όπως λέμε, κι είμαστε κοντά στη φύση και την παραδοσιακή ζωή.

Όμως όλον τον άλλο χρόνο, δεν το θυμούμαστε. Τα γόνιμα χωράφια των γονιών μας χέρσωσαν. Οι ελιές μένουν αμάζωχτες! Τα νοστιμότατα αγριόχορτα ξεσταχιάζουν αζήτητα και τα τρυφερά φρέσκα αμύγδαλα δεν έχουν πια τους... φωτάδες των κι είναι στα δέντρα... το φθινόπωρο σαν μικρές μαύρες μπάλες στα χωρίς φύλλα κλαδιά. Ας συλλογιστούμε σοβαρά αυτή την εικόνα της εγκατάλειψης και ίσως κάτι θετικό προκύψει!...

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ

Τη Μεγάλη Πέμπτη οι ετοιμασίες για το Πάσχα συνεχίζονται σ' όλα τα νοικοκυριά. Πρώτα βάζονται τ' αβγά, σ' άλλα σπίτια με βιομηχανίες εμπορίου και σ' άλλα με τις φυσικές βαφικές ύλες που προσφέρει αδιάπανα η φύση, αιώνες τώρα. Οι βιομηχανίες που χρησιμοποιούσαν για τη βαφή των μάλλινων και του βαμβακιού, έχουν επίσης τον πρώτο λόγο, μαζί με ξύδι. Αλλά και τα άνθη, που αυτή την εποχή έχουν οι λιμπίνοι (τα λούπινα) για το μπλε, τα κίτρινα κρεμμυδόφυλλα που ρίχνονται στο κατσαρόλι ενώ βράζουν τ' αβγά, για το κίτρινο, κ.λπ. Πιστεύεται πως τ' αβγά που θα κάμουν οι κόττες, αν τα βράσουμε σωστά και τα βάλουμε κόκκινα, δε "χαλάνε"! ολό τον χρόνο.

Τη Μεγάλη Πέμπτη, η παραδοσιακή κουζίνα της Κρήτης προσφέρει ντολμαδάκια από τα πρώιμα φύλλα της κληματαριάς, κουκιά φρέσκα γιαχνί ή σαλιγκάρια. Σήμερα τρώμε λάδι, γιατί αντί της σημερινής, νηστέψαμε "τη βαγιοπέφτη". Τα παιδιά συνεχίζουν να συγκεντρώνουν ξύλα για τον οφανό, που πανύψηλος στήνεται σε μέρος ακίνδυνο, από πλευράς πυρκαγιάς. Εδώ το βράδυ της Ανάστασης, θα καεί ο Ιούδας.

Στα "δώδεκα Ευαγγέλια" δεν απουσιάζει κανείς. Κι όλοι συγκλονίζονται όταν μετά το πέ-

μμο Ευαγγέλιο, ντύνεται η Εκκλησία, τέμπλα, εικόνες, προσκυνητάρια, πολυέλαιοι κ.λπ., στα κατάμαυρα. Στην πόλη, αντίθετα, αυτό γίνεται από τον πρώτο Νυμφίο, δηλαδή από το βράδυ των Βαΐων. Οι ειδικοί μελετητές των θρησκευτικών εθίμων, ας αποφανθούν πότε είναι η ορθότερη ενέργεια αυτή... Κάποια κορίτσια στα χωριά, μετά από κάθε Ευαγγέλιο, έδεναν ένα κόμπο σε μία κλωστή, που την εί-

χαν ύστερα πάνω τους, για καλό. Κι έλεγαν μάλιστα: «Εγώ μ' αυτό δεν ματιάζομαι!».

Τη Μεγάλη Πέμπτη, οι συντέκνοι στέλνουν τα λαμπριάτικα δώρα τους, στους "φιλιότσους" των.

Επίσης, στα καφενεία των χωριών μας κρεμνούν με μια κλωστή από το ταβάνι, τον φάντε της τράπουλας λέγοντας: «Χωριανοί, στο μαγαζί δεν θα παιχτούν χαρθιά» από σήμε-

ρο κι ως τη Δευτέρα της Λαμπρής!» Κι ό,τι πει, γίνεται!

Εθιμο, που καταγράψαμε κι επιβεβαιώναμε για αρκετά χρόνια στον Καμπανό Σελίνου και πριν από τη δεκαετία του 1950 κι έπειτα και που ευχόμαστε και προτρέπομε ν' απλωθεί παντού. Τηρείται σε πολλά μέρη.

Μετά το πέμπτο ευαγγέλιο και το "Σήμερον κρεμάται επί ξύλου..." η καμπάνα χτυπά πένθημα, καθώς κι όλη τη Μ. Παρασκευή. Είναι σωστό, τέτοιες ώρες να μην παίζονται χαρτιά. Αγράμματος ίσως ο λαός μας, μα πάνσοφος και σωστός!...

Στα θρησκευτικά λαογραφικά (λαϊκή λατρεία στις πόλεις μας) τα σύγχρονα, καταγράφεται η πολύ πλούσια προσφορά στεφανιών για τον Σταυρό, από το εκκλησίασμα. Και οι επιτρόποι (για ν' αποφύγουν παρεξηγήσεις) τοποθετούν στον Σταυρό, έστω και για λίγο όλα τα στεφάνια των πιστών.

Αλλά και ηπραμμάτεια των λαϊκών αγορών είναι ανάλογη της ζήτησης των ημερών. Πέραν όλων των άλλων θα δούμε πάγκους με κεριά, στεφανάκια, βαφές αβγών, μοσχολίβανα, καντηλήθρες, ανθόνερο σε μπουκάλια... καθώς και πασχαλινές κάρτες για όσους άργησαν!

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Τη Μεγάλη Παρασκευή οι καμπάνες των εκκλησιών αλλά και των ξωκκλησιών, από την αυγή ακούγονται πένθιμες. Αγόρια και κορίτσια ξεχύνονται λίαν πρωί στα χωράφια και στα πλάγια, για να φέρουν τ' αγριολούλουδα του Επιταφίου, που καθώς τους έχουν παραγγείλει οι μεγάλοι, δεν τα μυρίζονται, γιατί είναι για τον Τάφο, που λίγο αργότερα θα στολίζουν οι νέες του χωριού, με τέχνη και περισσή φροντίδα. Ολο το πρωινό, ωστόσο, οι μεγαλύτερες γυναίκες πηγαίνουν και θυμιάζουν τις εκκλησίες. Πρώτα μάλιστα τις "Παναγίες", ακόμη και των γύρω χωριών...

Το βράδυ στη μέση της εκκλησίας, ο Επιτάφιος ευωδιάζει. Στις τέσσερις γωνίες του, σοβαρές κοπέλες, Μαρίες στ' όνομα, αν γίνεται μαυροντυμένες, σωστές Μυροφόρες,

παραστέκουν με το καλαθάκι τους γεμάτο ροδοπέταλα κι άλλα λουλούδια, για τη στιγμή της τρίτης στάσης των Εγκωμίων: «Ερραναν τον Τάφον...».

Ός χτυπήσει η καμπάνα βραδιάτικα, όλο

το χωριό καταφτάνει στην εκκλησία. Ανάβει κεριά και προσκυνά στον Επιτάφιο. Τα παιδιά περνούν κιάλας από κάτω. Κι όταν αρχίσουν τα Εγκώμια, ο συναγωνισμός των καλλιφώνων δίνει και παίρνει. Οι προ-

ετοιμασίες των, ήταν από μέρες, με την οδηγία ψαλτάδων και εφημερίου. Η ώρα της περιφοράς, φορτισμένη συγκινήσεις είναι το ξόδι του Θεού. Ολοι κρατούν αναμμένο κεριά και αμίλητοι προχωρούν. Εξω από τα σπίτια θυμιάζουν και ρίχνουν ανθόνερο στον Επιτάφιο, ενώ σταυροκοπιούνται... Στα εκκλησιάκια που είναι δεξιά κι αριστερά της διαδρομής σταματά η πομπή, ο παπάς μνημονεύει κι αργοψάλοντας επιστρέφει η πομπή στην εκκλησία. Στην κεντρική είσοδο τώρα, νέοι κρατούν ψηλά τον Επιτάφιο για να περάσει ο κόσμος από κάτω και να εισέλθει για να τελειώσει η ακολουθία και να γίνουν οι αιτήσεις για τους πεθαμένους κάθε σπιτιού, π' απόψε περιμένουν κι αυτών οι ψυχές των να τους θυμηθούμε που 'ναι μεγάλη ώρα!

Με την απόλυση, οι Μυροφόρες παραμένουν στην Εκκλησία όλη τη νύχτα «γιατί είναι μιστό». Σε κάποια χωριά οι Μυροφόρες, λένε «το μοιρολόι της Παναγίας» με τον αργόσυρτο πένθιμο σκοπό (μέλος) του, κι ως τόσο η νύχτα περνά.

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

νονταν με τον λόγο του κι έδενε στερεώτερα την Ορθοδοξία μας στην ψυχή του, στην έκφραση του, στη γλωσσική του υπόσταση. Έτσι έκανε λαϊκή παροιμιώδη φράση, τον εκκλησιαστικό λόγο, π.χ. είπε και λέει: «**Θα σε πάω στο Πραιτώριο**» κι εννοεί θα σε καταγγείλω, θα σε μυνύσω (Ιωάνν. ΙΘ' 9.)

«**Παρέλθετω απ' εμού το ποτήριον τούτο**», εννοώντας: Ευχή μου να γλυτώσω απ' αυτή τη δοκιμασία.

«**Μάχαιραν έδωκες μάχαιραν θα λάβεις**», με την έννοια της ανάλογης ανταπόδοσης. Ματθ. ΚΓΓ' 52.

«**Τριάκοντα αργύρια**» έτσι λέμε λεφτά που πήραμε μ' αθέμιτο τρόπο (Ματθ. ΚΖ' 8)

«**Να η σπείρα**»: Η ομάδα δηλ. ανθρώπων με κακές διαθέσεις (Ιω. ΙΗ 3,12).

«**Τετέλεσται**»: Το λέμε σε κάθε απελπιστική περίπτωση. (Ιω. ΙΘ. 30).

«**Άρον, άρον**»: Χωρίς καθυστέρηση. Να ένα παράδειγμα: «Τον κακομοίρη, του τη στεφανώσανε, άρον - άρον». (Ιω. ΙΘ.15.)

«**Την επαύριον**»: Σε κάθε μετάθεση χρόνου (Ματθ. ΚΖ, 62).

«**Τα άδνηλα και τα κρύφια**»: Σε σκοτεινές ενέργειες, σε μυστικότητα. (Ζ' Αντιφ. Μ. Πέμπτης).

«**Μετά φανών και λαμπάδων**» - Στον λαό μας λέγεται με τη χαρούμενη έννοια και διάθεση, ενώ η φράση είναι παρμένη από τη σκηνή της προδοσίας στον κήπο (Ιω. ΙΗ 3)

«**Ημαρτον**»: Συχνή χρήση της λέξεως, σ' ανάλογες περιπτώσεις. Ο λαός την απέσπασε από την Ευαγγελική περικοπή: «Ημαρτον παραδούς αίμα αθών». (Ματθ. ΚΖ' 4)

«**Ας ύψεται**»: Ευνόητη η συχνή τούτης της λέξης χρήση. (Ματθ. ΚΖ.4)

«**Ουαί - ουαί**»: Συχνά μόνο μία φορά - ουαί - αλοιμόνο! (Ματθ. ΚΓ 25)

«**Κουστωδιά**»: Ειρωνικά για τους τάχατες προστάτες π' ακολουθούν κάποιον, αλλά και με την έννοια της ακολουθίας, της παρέας (Ματθ. ΚΖ. 65).

«**Λίαν πρωί**»: Πολύ συχνή η χρήση τούτου του ορισμού χρόνου, παρμένου από το Αναστάσιμο Ευαγγέλιο. (Μάρκ. ΙΣΤ', 2.)

«**Αγγαρεύω**»: Από του Κυρηναίου του επεισόδιου, με την ίδια κι εδώ έννοια (Ματθ.

ΚΖ. 32)

«**Ισκαριώτης**», «**Φαρισαίος**», «**Πιλότης**», και άλλες πολλές προσαγορεύσεις και παρωνύμια, που χρησιμοποιεί ο λαός μας, τα 'χει οικειοποιηθεί από της Μεγαλοβδομάδας την ακολουθία. (Ματθ. Κ Γ, 23)

«**Γρηγορείτε και προσεύχεσθε**»: Ευνόητη και συχνή η χρήση της. (Ματθ. ΚΣΤ' 41.)

«**Διεμερίσαντο τα ιμάτια μου**»: Πήρε καθένας ό,τι βρήκε, μοιράστηκαν αναμεταξύ τους, το δικό μου έχει! (Ματθ. ΚΖ' 35.)

«**Νίπτω τας χείρας μου**»: Ξεκαθαρίζομαι, δεν έχω ανάμειξη, (Ματθ. ΚΖ' 24)

«**Αναβαλλόμενος**»: Στη φράση: «Θα σου ψάλλω τον Αναβαλλόμενο», από το δέκατο αντίφωνο της Ακολ. της Μ. Πέμπτης.

«**Άφες αυτοίς**»: Με την έννοια: Μην των συνορίζεσαι, έχε τους έτσι, χωρίς να τους δίνεις σημασία (Λουκ. ΚΓ. 34).

«**Αντί του μάννα χολήν**»: Κακοί ανταποδοτές (12ο Αντίφωνο Μ. Πέμπτη Εσπέρας) (πλ.Δ')

«**Το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρξ ασθενής**»: Πολύ συνηθισμένη φράση, αδυναμίας πράξεως. (Ματθ. ΚΣΤ' - 42).

«**Ψυχαίς καθαραίς**»: Στη φράση: Θέλουμε (έχουμε) ψυχές καθαρές! Η Ευχή να 'χουμε ψυχές καθαρές! (ωδή Θ' της Μεγ. Τρίτης εσπέρας).

«**Διέρρηξε τα ιμάτιά του...**»: Χάλασε τον κόσμο πως δεν φταίει... (Ματθ. ΚΣΤ' 65.)

«**Ιδού ο άνθρωπος**»: Να κατάντημα! (Ιω. ΙΘ.5.)

«**Μνήσθητι μου Κύριε**»: Φράση με ποικίλες χρήσεις, στον τόπο μας. Σε δυσκολία, σε προβληματική θέση πριν από τη θεία μετάληψη, σε ισχυρές βροντές, κεραυνούς, κακοκαιρία κ.λπ. (Λουκά ΚΓ 42).

Όλα τούτα τα στοιχεία μας οδηγούν, θάρρώ, να σκεφτούμε για άλλη μία φορά, πόσο σ' αλλοτινούς χρόνους ο εκκλησιαστικός λόγος, ζυμώνονταν με το λοιπό του λαού μας γλωσσικό πλούτο κι έδενε έτσι στερεώτερα με την Ορθοδοξία μας. Και να συγκρίνουμε ακόμη, ως πόσο σήμερα γίνεται και ποια είναι η εξέλιξη, που δείχνουν τα πράγματα, πώς ακολουθεί. Η απόσταση θα φέρει, την φοβερή επιζήμια αποξένωση του ανθρώπου, από την Ορθόδοξη λατρεία του, φοβούμαι!

Το Μέγα Σάββατο οι ετοιμασίες ολοκληρώνονται. Τ' αρνιά σφάζονται, όλα είναι έτοιμα για το πασχαλινό τραπέζι. Τα λαμπριάτικα ρούχα στις κρεμάστρες τους, περιμένουν. Όμως, οι ώρες της μέρας δε λένε να περάσουν, καθώς το λέει κι ο λόγος: «Ανάθεμα που νήστεψε του χρόνου τα Σαββάτα/ χωρίς το Μέγα Σάββατο, που 'ναι μεγάλη μέρα/ απου 'χει πέντε κολατσιά και πέντε μεσημέρια/ και πέντε αποτοκίσματα, ώστε να κλείσει η μέρα!».

Στη λειτουργία του Μεγάλου Σαββάτου και στο «Ανάστα ο Θεός» ξεστολιζεται ο Επιτάφιος με βία, (από μέρους του εκκλησιασματος) σε πολλά μέρη, βία που παρατηρείται και στους καθολικούς της Ευρώπης και που δικαιολογείται ως συμβολισμός της αναταραχής που έγινε στον Αδν, αυτή την ώρα. Στη θεία λειτουργία του Μεγάλου Σαββάτου (λειτουργία Μεγ. Βασιλείου όπως και τη Μ. Πέμπτη), θα κοινωνήσει το περισσότερο χωριό καθώς και η πόλη, όσοι δηλαδή δεν μεταλάβανε τη Μεγάλη Πέμπτη ή περιμένουν -οι πιο λίγοι- στην πρώτη Ανάσταση.

Ενα ζηλευτό χριστιανικό τελούμενο κατά την λειτουργία αυτή -στο χωριό μου μένει αλυσμόνητο. Κατά την ώρα του Κοινωνικού, ένας - ένας οι χωριανοί (πρώτα οι γέροντες) πριν μάλιστα κοινωνήσουν, προσκυνούσαν τις εικόνες με ευλάβεια και στρεφόμενοι προς το εκκλησίασμα ζητούσαν απ' όλους συγχώρεση, με τη φράση: «Συγ-

χωρέσετέ μου, χωριανοί, του αμαρτωλού!», κι εκείνοι απαντούσαν: «Συγχωρεμένος!

- Ο Θεός Άγιος!». Ενέργεια που γινόταν συνειδητά. Σήμερα τη συνεχίζουν λιγότεροι.

Μετά τη θεία μετάληψη και την απόλυση, φεύγουν για τα σπίτια τους, που τους περιμένουν οι πολλές τελευταίες προετοιμασίες, κρατώντας αντίδωρο και λουλούδια του Επιταφίου. Τα λουλούδια αυτά (του Επιταφίου) τα παίρνουν οι πιστοί στο σπίτι τους και τα φυλάσσουν στα εικονίσματα. Απ' αυτά και νερ λιβανίζοντας «ματιασμένους» ή αρρώστους, για να γίνουν καλά. Με το «Ανάστα ο Θεός», αλλά και τις πολλές προφητείες, τον Ύμνο των Τριών Παιδων και τη λοιπή ακολουθία, αφαιρούνταν και το πένθος (= τα μαύρα) από το τέμπλο, τις εικόνες και απ' όπου αλλού είχε τοποθετηθεί. Η εκκλησία ξανάβρισκε τη γνώριμη εικόνα της. Από τ' απόγευμα του Μ. Σαββάτου το στόλισμα της γίνεται πασχαλινό. Η νηστεία σήμερα τηρείται απ' όλους, παρά τις ετοιμασίες και τις μυρωδιές της κουζίνας που ξελογιάζουν.

Όρες χαρούμενης αναμονής, που τις πιστοποιεί και η ανάλογη φράση του λαού μας: «Μεγάλο Σάββατο, χαρές γεμάτο!». Ενώ πλησιάζουμε στο τέλος της Μεγαλοβδομάδας, οφείλουμε να σημειώσουμε τη γενική διαπίστωση πως ο εκκλησιαστικός λόγος, που με τη δύναμη που είχε και έχει ο λαός μας αφομοίωσε παρακολουθώντας τις ακολουθίες με κατάνηξη και «φόβο Θεού», ζυμώ-

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Αγαπητοί αναγνώστες αυτή τη μεγάλη μέρα ο χαιρετισμός μας είναι: "Χριστός Ανέστη! Χρόνια Πολλά με Υγεία!".

Παρακολουθήσαμε σ' αυτές τις γραμμές κι απ' αυτήν εδώ τη θέση, κάποια από τα ανεξάντλητα λαογραφικά της Μεγαλοβδομάδας στον τόπο μας και τα οποία μαζί με τα παρακάτω λαογραφικά της Λαμπρής, πιστοποιούν την ύπαρξη μιας λαϊκής λατρείας ακμαίας και μιας έντονης θρησκευτικής συμπεριφοράς του Λαού μας, με βαθιές πατρογονικές ρίζες! Στοιχεία πολύτιμα, τα οποία πρέπει να κρατηθούν αδιατάραχτα. Τώρα, λοιπόν, θα θυμηθούμε και θα σημειώσουμε εδώ, λαογραφικά του τόπου μας, π' αναφέρονται στην πανευφρόσυνη μέρα της Λαμπρής!

Λαμπρή: Ονομα που μας χάρισεν η εκκλησιαστική μας γλώσσα. Κι έτσι λέμε: **Λαμπριάζω** = Κάνω Πάσχα, ενώ τον Εσπερινό της Αγάπης τον λέμε: **Διπλανάσταση**.

Τον ερχομό της Λαμπρής τον αναγγέλλουν πάντοτε οι χαρούμενες καμπάνες των εκκλησιών. Ο καμπανιτζής, δηλ. αυτός που έχει οριστεί για να χτυπήσει τις καμπάνες χαρμόσυνα, λαμπριάτικα, αρχίζει από τις 11 το βράδυ.

Και το χωριό φτάνει σιγά - σιγά. Από τον εφημέριο έχει δοθεί η εντολή στους επιτρόπους να ειδοποιήσουν τους καθυστερημένους, γιατί οι γεροντότεροι το παραγγέλλουν: «Μη σε πάρει ο ύπνος και δεν πάεις στη **Νυχτανάσταση**, γιατί είναι μεγάλη ατσιποδιά, (= ατυχία, κακός οιωνός)», όσο κακό σημάδι θεωρούν και το να σε κάψει ο άλλος με τη λαμπάδα του. Και στην Ανάσταση, μικροί, μεγάλοι, όλοι κρατούν λαμπάδες.

Αξέχαστες είναι οι παραγγελίες των γονιών στα παιδιά τους: «**Ξιά σας, μην κάψετε λαμπριάτικα κιανιούς το ρούχο με τη λαμπάδα σας, γιατί είναι μεγάλη γρουσουζιά!**»

Κι ακόμη: «**Ετσούδισε το σαλιβάρι του Τζανουδογιώργη, τσ' Ανεζινιάς ο Μανόλης, και το 'δείρε λαμπριάτικα ο αφέντης του. Κι έγινε μια νόκληση απού δεν των εκόλλησε η Λαμπρή!...**». Κατάμεστη λοιπόν και λαμπροφορούσα η εκκλησία του χωριού. Από νωρίς στο Ιερό, το δοχείο με τ' ανθόνερο, έτοιμο. Ετοιμα και τα τρικέρια για το: «**Δεύτε λάβετε φως!**...».

Σβήνουν τα φώτα της Εκκλησίας με το «**Δεύτε λάβετε φως εκ του ανεσπέρου φωτός και δοξάσατε Χριστόν, τον αναστάντα εκ νεκρών**», που εκφωνεί μελωδικά ο ιερέας από την Ωραία Πύλη, ενώ σιγοεξέρχεται του ναού, για τη λιτανεία, ορμούν όλοι ν' ανάψουν τη λαμπάδα από το τρικέρι του.

Μετά την περιφορά, σταματούν έξω για την πρώτη Ανάσταση. Κι ως ακουστεί -μετά το Ευαγγέλιο (Μάρκου ΙΣΤ' 1-8), το: «**Χριστός Ανέστη**», ο οφανός λαμπαδιάζει, ο Ιούδας καίγεται και τα βεγγαλικά και οι κρότοι δίνουν και παίρνουν.

«**Γυρίστηκε, λοιπόν, η Ανάσταση**». Όλο το εκκλησίασμα έξω. Και η κεντρική είσοδος της εκκλησίας κατάκλειστη, με μόνο τον ορισμένο επίτροπο, που έχει δυνατή φωνή από μέσα. Ο ιερέας κρατώντας το Ευαγγέλιο και μ' ένα κομμάτι κεραμίδι σταυρώνει την κλειστή είσοδο και τη χτυπά δυνατά. Ενας συγκλονιστικός διάλογος που ακολουθεί, δίνει στο εκκλησίασμα «**την αμεσότητα της αναπαράστασης της πάλης των σκοτεινών δυνάμεων του Αδν με τον Χριστό, τον Νικητή του θανάτου**». Ας τον παρακολουθήσουμε:

Δομ. Θεοτοκόπουλου: "Η Ανάσταση".

Ιερέας: «**Άρατε πύλας οι άρχοντες και επήρθε πύλαι αιώνιοι και εισελεύσεται ο βασιλεύς της Δόξης!**»

Επίτροπος: (Παριστάνει τον Αδν, από μέσα): «**Τις εστίν ο βασιλεύς της Δόξης;**...»

Ιερέας: «**Άρατε πύλας οι άρχοντες και επήρθε πύλαι αιώνιοι και εισελεύσεται ο βασιλεύς της Δόξης!**».

Επίτροπος: (από μέσα, ως Αδης): «**Τις εστίν ούτος ο Βασιλεύς της Δόξης;**»

Ιερέας: «**Κύριος κραταιός και δυνατός! Κύριος δυνατός εν πολέμω. Αυτός εστίν ο Βασιλεύς της Δόξης!**», λέει και σπρώχνει με βία την είσοδο, η οποία υποχωρεί, γιατί νικήθηκεν ο Αδης, ενώ χαρούμενο το εκκλησίασμα εισέρχεται στην εκκλησία για την αναστάσιμη Θεία Λειτουργία...

Στο τέλος της όλοι θα πάρουν "**Άγιο Φως**" και θα γυρίσουν στα σπίτια των για το "**Χριστός Ανέστη**" - "**Αληθώς Ανέστη**", χαιρετισμό που διατηρούν ιδιαίτερα προσεκτικά ως την Πέμπτη της Αναλήψεως. Μπαίνοντας στο νοικοκυριό τους σταυρώνουν τ' ανώφυλ-

λο της εξώθυρας με την κάπνα της αναμμένης τους λαμπάδας, μεταφέρουν τ' Άγιο φως στο καντήλι τους, φιλιούνται, εύχονται και καθίζουν στο πρώτο πασχαλινό τραπέζι, αρχίζοντας με αυγοτσουγκρίσματα και καλιτσούνια με μυρωδάτη φρέσκια μυζήθρα.

Μέσα στη χαρά και τις ευχές στις προπόσεις των, δεν ξεχνούν και τις απαραίτητες... ωμοπλατο-σκοπίες. Ευτυχώς, τελευταία, όποιος ετοιμάζει το κρέας, δεν ξεχνά να ρίξει δυο - τρεις "μπαλταδιές" και "σσι κουτάλες" κι έτσι οι ωμοπλατοσκοπίες πάνε... περίπατο, γιατί κάποτε χαλούν το κέφι του λαμπριάτικου τραπέζιού!... Κι είναι πραγματικά το οικογενειακό λαμπριάτικο τραπέζι ευλογία Θεού. Μ' όλα τα καλά, πλουσιοπάροχα στρωμένα πάνω του. Με τα παιδιά που έχουν έλθει απ' τις σπουδές των, απ' τον στρατό, απ' τα ξένα. Με δικούς και ξένους που βρέθηκαν χρονιάρια μέρα στο νοικοκυριό μας το ευλογημένο. Το λαμπριάτικο τραπέζι, κι «**ο σπιρτάδος μαρουβάς**» ανοίγουν την όρεξη και για γλέντι, και δεν το 'χει πολύ, ο γεροπαππούς, "**ο λάλος**" της Κρήτης,

ν' αρχίζει το ριζίτικο:

«**Τούτες οι μέρες το 'χονε, τούτες οι γι' εβδομάδες/ κι απου 'χει φίλο τον καλεί, δικό τον περμαζώνει/ και γράφει κι εις τ' απόγραμμα δυο λόγια και του λέει...**» /κι ύστερα να πάρει τη μαντινάδα πρώτος, ο ερωτοχτυπημένος νιος της συντροφιάς, για να τραγουδήξει σε χαρούμενο "λαμπριάτικο" σκοπό, τις μαντινάδες των πόθων και των καημών του:

- **Σαν το κεράκι τση Λαμπρής, που καίγεται και λυώνει/ ετσά με κάψανε κι εμέ, οι γι' εδικοί σου πόνοι!**

- **Μα την ημέρα τση Λαμπρής, όντε θα λουτρογούνε, / θα σε φιλήσω αγάπη μου, ούλοι να μας εδούνε.**

- **Τάσσω κερί στην Παναγιά, κι ασημωτά καντίλια, / να μας σε βάλει τη Λαμπρή, στα χέρια δαχτυλίδια.**

Το οικογενειακό γλέντι έχει ανάψει για τα καλά. Συνεπαίρνει και τσοι γειτόνους, ξετροπώνονται στην ώρ' απάνω και τα όργανα και στήνεται ένα γλέντι που μένει αλψιμόντο σ' όλους! Τ' απόγεμα όλοι είναι έτοιμοι για τη Διπλανάσταση. Και πάλι με το «**Χριστός Ανέστη**» καίγεται "**ο οφανός**" και ο Ιούδας, και πάλι με τον αναστάσιμο αυτό χαιρετισμό της Εκκλησίας κρότοι και πυροτεχνήματα, ευχές και φιλιά, χαρές και ώρες ευφρόσυνης, για όλους. Με το τέλος του Εσπερινού της Αγάπης, όλο το χωριό περνά να προσκυνήσει το Ευαγγέλιο, την εικόνα της Ανάστασης που κρατά ένας επίτροπος και ν' ασπαστεί του Ιερέα το χέρι. Κι εκείνος τους ραίνει με ανθόνερο. Καθώς περνούν σειρά - σειρά, στέκονται παράταξη κι ένας - ένας π' ακολουθεί ασπάζεται και εύχεται στον συγχωριανό του. Από το χωριό μας, το έθιμο του φιλήματος στη Διπλανάσταση έχει σχεδόν εκλείψει από το 1940, καθώς και ο χορός στην εκκλησία, μετά τον ασπασμό, που τον έσερνε μάλιστα πρώτος ο ιερέας.

Κι είχε τόση σημασία για το συμφιλιώμα χωριανών ψυχραμένων με δικούς και γειτόνους, για ασήμαντες αγροζημιές ή άλλες, πάντα μικρές αιτίες. Υπάρχει πάντως ο αναστάσιμος χαιρετισμός και οι ευχές, ενώ το φίλημα περιορίστηκε στους οικείους... Κάπου εδώ όμως πρέπει να τελειώνουμε. Στο σπίτι πάλι το λαμπριάτικο τραπέζι δε λείπει να φτωχάνει. Μας το παράγγειλαν και τα λόγια του παπά:

«**...Η τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες. Ο μόσχος πολύς, μηδείς εξέλθη πεινούν. Πάντες απολαύσατε τον συμποσίου της πίστεως...**» (Κατηχητικός λόγος Ιωάννου Χρυσοστόμου).

Τ' αβγά και οι λαμπριάτικες κουλούρες, τ' αρνί και τα καλιτσούνια, τα πασχαλινά τσουρέκια και το κρασί της Κρήτης τ' ατίθασο είναι μπροστά μας. Οι μέρες που ζήσαμε, τα ισχυρά βιώματα της Μεγαλοβδομάδας με τις συγκλονιστικές στιγμές, τις κατανυκτικές αγρυπνίες, τα λαογραφικά των ημερών, μιλούν και φωνάζουν για καθάρια ελληνική ταυτότητα, για Ελλάδα και Ορθοδοξία! Ωρες και τόποι που φέρνουν συγκίνηση. Αγιασμένοι παππούδες και γιαγιάδες που κατανυκτικά περνούσανε το στάδιο των αρετών, τη Σαρακοστή, κι ανεβάζανε τη ζωή τους πάνω και πέρ' από κακίες, κι έφταναν στη Λαμπρή όσο γινόταν αξιότεροι, γίνηκαν οι διδάχοι των παιδιών και εγγονιών τους, με τον τρόπο τους και τη μορφή τους, κληροδοτώντας τους πλούτο ανεκτίμητο, την παραδοσιακή ζωή που συγκινεί και σαγηνεύει όλους μας. Ας τη ζήσουμε, χρονιάρες μέρες στον τόπο μας τον θαυμάσιο, το μοναδικό.

Χριστός Ανέστη!

(κι από μας) και Χρόνια πολλά

με υγεία σε όλους!

Όταν το Χόλυγουντ ανακάλυψε τα Άγια Πάθη

Ευχάριστη ταραχή που προκαλεί η άνοιξη, τη θρησκευτική κατάνυξη που πέρναγε απ' τις μεγαλύτερες ηλικίες στις νεότερες, τις εκκλησίες που ζωντάνευαν, τα έθιμα, που πέρναγαν από γενιά σε γενιά, τα σχέδια για την ολιγοήμερη επιστροφή στο χωριό. Εδώ και κάποιες δεκαετίες, χωρίς να έχουν χαθεί όλα από τα παραπάνω, τον τόνο τον δίνουν περισσότερο τα τηλεοπτικά προγράμματα, με τις ταινίες που προγραμματίζουν για τη Μεγάλη Εβδομάδα και χαρακτηρίζονται θρησκευτικές.

Αυτό δεν είναι μία ελληνική έμπνευση. Είναι κάτι που γίνεται σε αρκετές χώρες. Είναι χαρακτηριστικό ότι το επικό «Μπεν Χουρ» το πρόβαλλε κάθε Πάσχα το αμερικανικό δίκτυο NBC, για πάνω από 25 χρόνια (1973-1998). Μάλιστα όταν το 1999 το κανάλι διέκοψε την προβολή της ταινίας, τα τηλεφώνια διαμαρτυρίας ήταν τόσα πολλά που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί

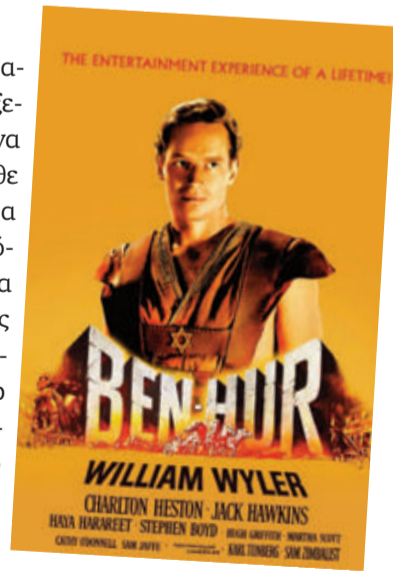
μια μικρή επανάσταση.

Ανάμεσα στο πλήθος των ταινιών αυτού του είδους (στο οποίο μπαίνουν και ταινίες που δεν έχουν αμιγώς θρησκευτικό θέμα, αλλά έχουν Ρωμαίους, χλαμύδες, ηρωισμούς και είναι της εποχής που ο Χριστιανισμός γιγαντώνονταν) υπάρχουν σίγουρα και αρκετά αξιόλογες ταινίες, ανάμεσά τους απίστευτες υπερπαραγωγές, επικές δημιουργίες, με τεράστια ονόματα του σινεμά πίσω και μπροστά από την κάμερα, απολαυστικές στη θέασή τους ακόμη και αν πολλές φορές δεν έχουν το απαιτούμενο βάθος, το χτίσιμο χαρακτήρων ή εντελώς αυθαίρετη αναπαράσταση των ιστορικών γεγονότων.

Με αφορμή τον ερχομό της Μεγάλης Εβδομάδας, επιλέγουμε τις επτά καλύτερες ταινίες του είδους, μία για κάθε μέρα, που μπορούν να ικανοποιήσουν ακόμη και όσοι δεν τρελαίνονται για τις θρησκευτικές ταινίες, αλλά και γιατί θα ανακαλύψουν το σινεμά υπερθέαμα, όταν δεν υπήρχαν τα υπερβολικά εφέ και οι τεχνολογικές ευκολίες και οι πρωταγωνιστές και οι πρωταγωνίστριες ήταν πραγματικά αστέρια που θα συνεχίσουν να λάμπουν για πάντα.

“Μπεν Χουρ”

Θρυλική επική υπερπαραγωγή του 1959, που ξεφεύγει απ' τα συνηθισμένα και που απ' αυτή προήλθε η έκφραση «πάμε για Μπεν Χουρ», όταν πρόκειται για κάτι ασυνήθιστα μεγαλειώδες. Σκηνοθέτης της ήταν ο πολυβραβυμένος Γουίλιαμ Γουάιλερ («Κυρία Μίνιβερ», «Αστυνομική Ιστορία»), ενώ πρωταγωνιστεί ο Τσάρλτον Ήστον, που υποδύεται έναν Εβραίο έμπορο που απαρνείται τα πλούτη του για να βοηθήσει το λαό του, σκλαβώνεται και παλεύει για την ελευθερία του, ενώ ταυτόχρονα εξελίσσεται το δράμα του Ιησού. Για τις ανάγκες της ταινίας κατασκευάστηκε μια πιστή αναπαράσταση της Αρχαίας Ρώμης, σκηνικό που χρησιμοποιήθηκε ως..... τουριστικός προορισμός στην Τσινατσιτά. Ο πλούτος της παραγωγής, οι εντυπωσιακές εικόνες, με κορυφαία τη σκηνή της περιήφης, πια, αρματοδρομίας, αλλά και μια πλειάδα γνωστών και καλών πρωταγωνιστών, μεταξύ των οποίων οι Τζακ Χόκινς, Στίβεν Μπόιντ, Μάρθα Σκοτ, Χάια Χαρράιτ και Χιου Γκρίφιθ, δικαιολογούν τη φήμη της και τα 11 Όσκαρ που κέρδισε.

“Σπάρτακος”

Το επικό αριστούργημα του «θεϊκού» Στάνλεϊ Κιούμπρικ, ο οποίος δίνει κάτι ξεχωριστό και μια διαφορετική αίγλη στις ταινίες του είδους και παράλληλα κατάφερε να ρίξει έξω την παραγωγή με τις απαιτήσεις του, ενώ ταυτόχρονα έκανε πολλούς εχθρούς στο Χόλιγουντ, καθώς χρησιμοποίησε στο σενάριο τον χαρακτηρισμένο «φιλοκομμουνιστή» από την επιτροπή Μακάρθι, Ντάλτον Τράμπο. Η ταινία, που βραβεύτηκε με τέσσερα Όσκαρ, αφηγείται την ιστορία του σκλάβου από την Θράκη και τον ξεσπκωμό των δούλων, που τα βάζουν με τις ρωμαϊκές λεγεώνες στο δρόμο προς την ελευθερία. Στον ομώνυμο ρόλο πρωταγωνιστεί ο μέγας σταρ της εποχής αλλά και σπουδαίος ηθοποιός Κερκ Ντάγκλας, ενώ δίπλα του εμφανίζονται ορισμένοι θρυλικοί πρωταγωνιστές και καταξιωμένοι καρατερίστες, όπως οι Λόρενς Ολιβιέ, Τζιν Σίμονς, Πίτερ Ουστίνοφ (Όσκαρ β ρόλου), Τσαρλς Λότον, Τόνι Κέρτις, Χέμπερτ Λομ κα.

“Σαμψών και Δαλιδά”

Επική υπερπαραγωγή, που γύρισε το 1949 ο Σεσίλ Ντε Μιλ, ένας από τους πρωτοπόρους του αμερικανικού σινεμά, με πολλές ταινίες της βουβής κινηματογραφικής εποχής, με ιδιαίτερη έφεση στο υπερθέαμα. Η ταινία είναι εμπνευσμένη από την Αγία Γραφή και την ιστορία του μακρυνάλλη Σαμψών και της πανούργας αλλά και λάγνας Δαλιδά. Ο Σεσίλ Ντε Μιλ παραδίδει ακόμη ένα υπερθέαμα, με χολιγουντιανές συνταγές, για την εξυπηρέτηση των οποίων χρησιμοποιήθηκαν πανάκριβες κατασκευές, κοστούμια και χιλιάδες κομπάρσοι (βραβεία Όσκαρ για σκηνικά και κοστούμια). Πρωταγωνιστούν ο «μάτσο» Βίκτορ Ματσιούρ και η ερωτική Χέντι Λαμάρ. Η άποψη του φοβερού και τρομερού χιουμορίστα Γκράουτσο Μαρξ για την ταινία, όταν ερωτήθηκε από τον Ντε Μιλ, ήταν: «Δεν μπορώ να συγκρατήσω κάποια εικόνα μιας ταινίας, στην οποία τα στήθη του πρωταγωνιστή είναι μεγαλύτερα από της πρωταγωνίστριας»!

“Κβο Βάντις”

Χολιγουντιανή υπερπαραγωγή, που γύρισε ο Μέρβιν Λερόι το 1951, ένας καταξιωμένος σκηνοθέτης, έχοντας στο ενεργητικό του θαυμαστές ταινίες όπως «Ο Μάγος του Οζ». Η ταινία, που αφηγείται την ιστορία του έρωτα ενός Ρωμαίου αξιωματικού και μιας Χριστιανής σκλάβας, με φόντο τους διωγμούς των πρώτων Χριστιανών, διαθέτει ένα υπέρλαμπρο καστ, απ' το οποίο ξεχωρίζουν οι Ρόμπερτ Τέιλορ, Ντέμπορα Κερ και Πίτερ Ουστίνοφ. Προτάθηκε για οκτώ Όσκαρ, ενώ αποτέλεσε και την εμπορικότερη ταινία της χρονιάς, φέρνοντας στα ταμεία της «Μέτρο» 21 εκατομμύρια δολάρια, ένα αστρονομικό ποσό για την εποχή.

“Ο Χιτών”

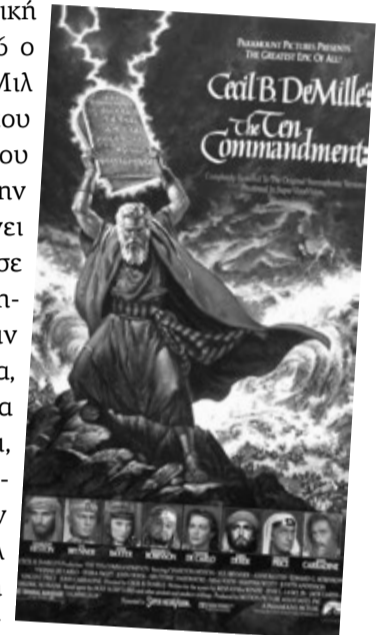
Ιδιαίτερος προσεγμένο και γοητευτικό θρησκευτικό δράμα, που γύρισε το 1953 ο Χένρι Κόστερ («Χάρβεϊ»), με πρωταγωνιστή τον Ρίτσαρντ Μπάρτον, στο ρόλο ενός Ρωμαίου αξιωματικού που μετά τη Σταύρωση του Ιησού, την οποία επέβλεψε, κερδίζει στα ζάρια τον Χιτώνα του Θεανθρώπου.

Είναι το πρώτο φιλμ που γυρίστηκε σε σινεμασκόπ, ενώ κέρδισε και τα Όσκαρ σκηνικών και κοστουμιών, καθώς και τη Χρυσή Σφαίρα καλύτερης δραματικής ταινίας. Δίπλα στον Μπάρτον πρωταγωνιστούν και οι Τζιν Σίμονς, Βίκτορ Ματσιούρ και Ρίτσαρντ Μπου.

“Οι Δέκα Εντολές”

Χολιγουντιανή βιβλική επική ταινία, που γύρισε το 1956 ο μετρ του είδους Σεσίλ Ντε Μιλ και παρουσιάζει τη ζωή του Μωυσή από τη γέννησή του μέχρι τις περιπέτειές του στην Αίγυπτο, όταν αναλαμβάνει να οδηγήσει τους Εβραίους σε μια νέα γη. Θεαματικές σκηνές, με κορυφαία εκείνη όταν «ανοίγει» η Ερυθρά Θάλασσα, για να περάσουν με ασφάλεια οι καταδιωκόμενοι Εβραίοι, προσεγμένο σενάριο και πρωταγωνιστές τους Τσάρλτον Ίστον (Μωυσής), Γιουλ Μπρίνερ (για μια ακόμη φορά εκπληκτικός), Αν Μπάξτερ, Τζον Ντέρεκ και Ντέμπρα Πέιτζετ. Ενοείται ότι η ταινία κέρδισε το Όσκαρ οπτικών εφέ.

“Ο Σολομώντας και η Βασίλισσα του Σαβά”

Πλούσιο βιβλικό έπος, που γύρισε ο μάστορας του Χόλιγουντ Κινγκ Βίντορ το 1959 και παρότι στην εποχή της κατακρίθηκε από τους κριτικούς, γνώρισε την επιτυχία και αποκαταστάθηκε με τα χρόνια για την ποιότητά της. Το στόρι της μας μεταφέρει στο αρχαίο Ισραήλ, όπου ο Σολομώντας αναλαμβάνει βασιλιάς στην θέση του πατέρα του Δαβίδ. Όμως, οι εχθροί είναι πολλοί εντός και εκτός του

βασιλείου και ενώ μια απρόσμενη συμμαχία θα σημαδέψει την καρδιά του, που δεν είναι άλλη από τη βασίλισσα του Σαβά, την ηγέτιδα των δώδεκα φυλών. Πρωταγωνιστούν ο έξοχος Γιουλ Μπρίνερ και η κυμώδης εξωτική καλλονή Τζίνα Λολομπριτζίτα. Να σημειωθεί ότι η ταινία ξεκίνησε με πρωταγωνιστή τον διάσημο τότε Τάιρον Πάουερ, ο οποίος στη μέση μιας σκηνής όπου μονομαχούσε με τον Τζορτζ Σάντερς, σωριάστηκε αναίσθητος στο έδαφος από καρδιακή προσβολή και στα επόμενα λεπτά εξέπνευσε. Αμέσως προσλήφθηκε ο Γιουλ Μπρίνερ και όλες οι σκηνές γυρίστηκαν από την αρχή.

Δείτε κι αυτές

Επίσης, συμπαθητικές είναι και οι ταινίες «Ο Βασιλεύς των Βασιλέων» (1961) του σημαντικού Νίκολας Ρέι, για τη ζωή του Χριστού, με πρωταγωνιστή τον Τζέφρι Χάντερ, «Βαραββάς» (1961) του Ρίτσαρντ Φλέισερ, με τον Άντονι Κουίν, που παίρνει πάνω του την ταινία, «Η Πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας» (1963) του Άντονι Μαν, με την απαστράπτουσα Σοφία Λόρεν και τους Ομάρ Σαρίφ, Άλεξ Γκίνες και Στίβεν Μπόιντ, «Η Βίβλος» (1966) του θρυλικού Τζον Χιούστον, που παρά την ακαδημαϊκή σκηνοθεσία της, έχει το ενδιαφέρον της και «Η Ωραιότερη Ιστορία του Κόσμου» (1966), μία άνιση ταινία, που γίνεται ακόμη πιο απροσδόκητη από το καστ, στο οποίο μετέχουν ο μπεργκμανικός Μαξ Φον Σίντοφ, ο άχρωμος Τσάρλτον Ίστον, ο «δικός μας» Τέλι Σαβάλας, αλλά και ο διασημότερος καουμπούι όλων των εποχών, Τζον Γουέιν...

Εκείνο το Πάσχα ήταν διαφορετικό. “Επεφτε” 10 Απριλίου κι είχε κοφτερό κρύο. Αλλά τις καρδιές τους ζέσταινε μια θέρμη που ερχόταν από την Πελοπόννησο. Κοντά μήνα τώρα, σπίθες αντίστασης ξεπηδούσαν ταυτόχρονα στις σκλαβωμένες γωνιές του τόπου κι όλες μαζί είχαν γίνει φλόγα λευτεριάς.

Αυτή τη φορά δεν έμοιαζε με τις άλλες τις προηγούμενες, τις θνησιγενείς προσπάθειες. Αυτή τη φορά, οι ραγιάδες ήταν σίγουροι πως ο αγώνας θα στέριωνε και θα πετούχαινε. Η Αυτοκρατορία των Οθωμανών ψυχορραγούσε. Έχαναν εδάφη. Ο στρατός τους δεχόταν απανωτές ήττες από δυνάμεις της Ευρώπης. Το 1821 θα ήταν η αρχή του τέλους. Θα ήταν ο χρόνος, που θα έμενε στην ιστορία του γένους. Οι Φιλικοί ήσαν έτοιμοι από καιρό. Είχαν δώσει όρκο **«κατά πάντα και δια πάντα»**. Κι αυτοί δεν ήταν τυχαίοι. Ένας άνεμος ανάλαφρος, ζωογόνος είχε ήδη αρχίσει να πνέει στα βαλκάνια. Καζάνι που έβραζε ήταν η καρδιά της αυτοκρατορίας... Τα νέα έφταναν γοργά και σκορπούσαν ρίγη στους πληθυσμούς, όπου δεν είχε φτάσει ακόμα η επανάσταση.

Για τα μέλη της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκευτικής κοινότητας (millet) που ήταν η δεύτερη σημαντικότερη ύστερα από εκείνη των μουσουλμάνων, το Πάσχα του 1821 ήταν καταφυγή. Το προσκυνητάρι που ένωσε την ανάσταση του Χριστού με την ανάσταση του γένους. Έλληνες και Αλβανοί και Ρουμάνοι και Βούλγαροι και Σέρβοι, κάθε υποδουλωμένος χριστιανικός πληθυσμός, και Άραβες ακόμη, προσεύχονταν να ήταν εκείνο, το τελευταίο Πάσχα σκλαβιάς.

Στις μεγάλες πόλεις της ρωμιουσύνης, τώρα που διαισθάνονταν λευτεριά, πιο πολύ τις ένιωθαν τις ευχές και πιο παθιασμένα τις ξεστομίζαν. **«Όχι ευχή πια, βεβαιότητα»** θα ψελίσει κείνο τη Σαρακοστή του '21 ο αγιοταφίτης ιερέας Ιγνάτιος, που χτυπούσε τόσο δυνατά το σήμαντρο της Αγιοκαστριώτισσας στα ριζά του βράχου της Ακροπόλεως, ώστε του το κόλλησαν το παρατσούκλι οι κάτοικοι: ο «παπα-τρακατρούκας». Η αλήθεια είναι ότι στην Αθήνα επικρατούσε μια βουβή αναστάτωση. Καμμιά 10ριά χιλιάδες ήταν οι κάτοικοι, κατά τη μαρτυρία του ιατρού, διπλωμάτη, περιηγητή και μεγίστου φιλέλληνα Φρανσουά Πουκεβίλ (François Charles Hugues Laurent Rouqueville) στο έργο του με τίτλο «Ταξίδι στην Ελλάδα». Είχαν φύγει πολλοί με τον διορισμό, από την Πύλη, του τυράννου Χατζή Αλή Χασεκί στη θέση του βοεβόδα Αθηνών. Περί τους 3.000 ήταν οι Ρωμιοί, άλλοι 3.000 ανάμεικτοι Οθωμανοί και 4.000 Αλβανοί, λέει ο Πουκεβίλ για να καταλήξει περίπου στο συμπέρασμα: **«είχαν την ησυχία τους να προετοιμαστούν καλύτερα για τη μεγάλη μάχη της ανεξαρτησίας»**.

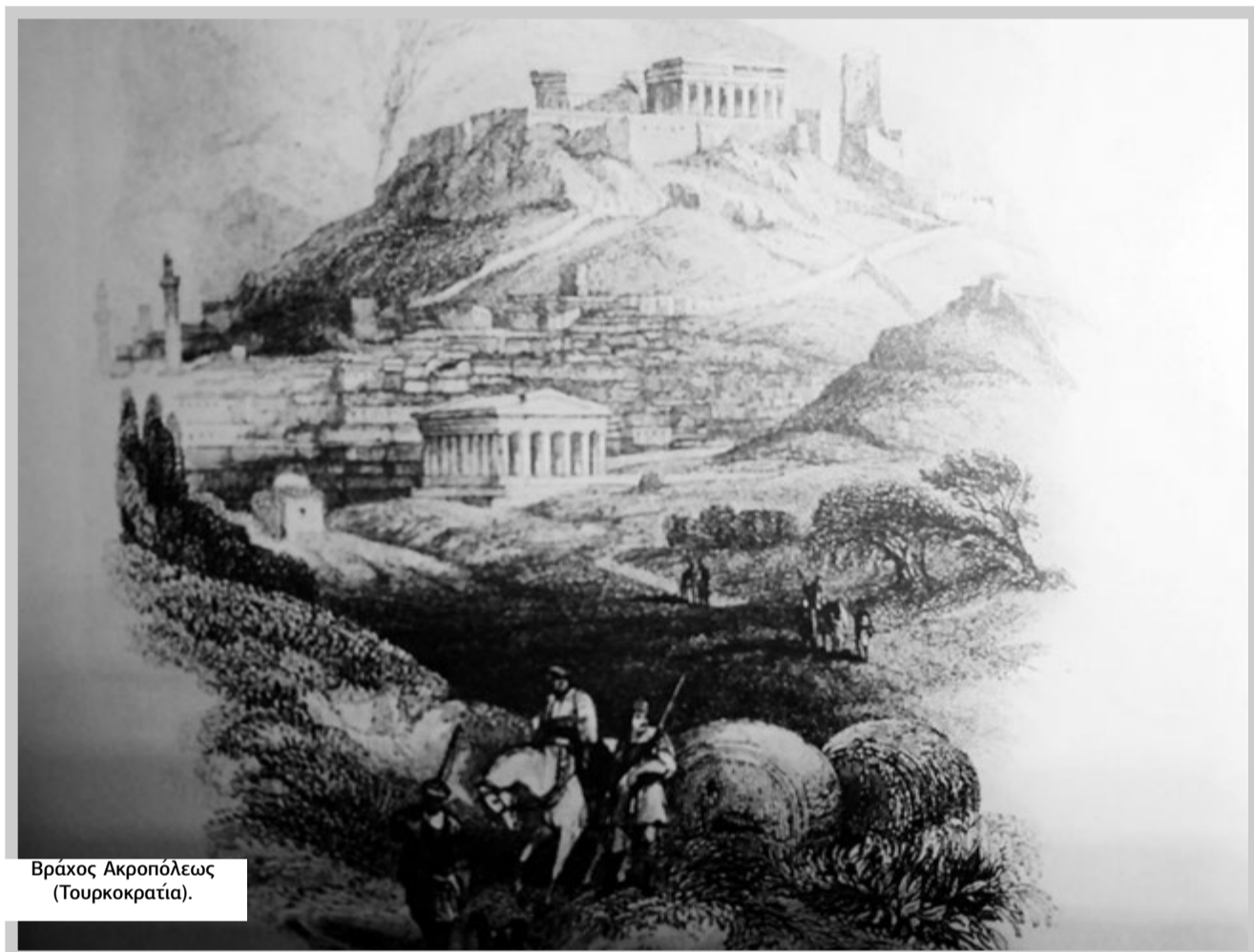
Όλη τη Σαρακοστή του 1821 οι πιστοί έβλεπαν τους Οθωμανούς ανταριασμένους από τις ήττες και φοβούνταν να εκδηλωθούν. Το 'χαν πάρει απόφαση. Εκείνο το Πάσχα δεν θα ανάσταναν στις εκκλησιές της πόλης. Θα φεύγαν μακριά από το αγριεμένο μάτι των Τούρκων. Θα προσεύχονταν και θα γιόρταζαν σε μοναστήρια και ξωκλήσια. Ό,τι πρόσταζε το έθιμο θα κάνανε φέτος κι ένα παραπάνω... Γιατί ξέραν, νιώθανε πως εκείνη η γιορτή θα 'ταν κι η τελευταία τους κάτω από τον ζυγό. Νήστευαν πιο πολύ, προσεύχονταν πιο πολύ, αγκαλιάζονταν, φιλιούνταν πιο πολύ. Κι όσοι ήταν μαλωμένοι μεταξύ τους, έσπευδαν γρήγορα να φιλιώσουν. Όχι μόνο επειδή το απαιτούσε το έθιμο του Μ. Σαββάτου, στο φιλί της αγάπης που θα αντάλλαζαν με το «Χριστός Ανέστη», αλλά επειδή τώρα είχαν έναν ακόμη λόγο, τον σοβαρότερο, να βρεθούν ο ένας πλάι στον άλλον. Η επανάσταση που ερχόταν, έπρεπε να τους βρει μονιασμένους.

Το σίγουρο ήταν πως κι εκείνο το Πάσχα κι ώσπου η φλόγα της εξέγερσης να απλωθεί παντού, κάθε γωνιά της ρωμιουσύνης θα γιόρταζε κατά πως εβούλετο ο βοεβόδας της.

Όλα τα χρόνια του ζυγού στους αλλόθρησκους λαούς, τυραννικοί βοεβόδες γνωρίζοντας την ισχυρή θρησκευτική πίστη ειδικά των Χριστιανών, συχνά και προκειμένου να κάμψουν το πθικό τους, επέλεγαν ειδικά τις μέρες του Πάσχα για εκτελέσεις «ενόχων» με δικές τους... ευφάνταστες κατηγορίες, αλλά κυρίως για εκτελέσεις εκείνων που αρνούσαν να αλλαξοπιστήσουν. Άλλοι βοεβόδες έβγαζαν διατάγματα, με τα οποία απαγόρευαν στους Χριστιανούς να ντύνονται γιορτινά. Διψασμένοι, ωστόσο, για ελπίδα, ανάσα και χρώμα, οι ραγιάδες τα αγνοούσαν και κάπου μάλιστα μετά μουσι-

TONIA A.
MANIATEA
/ ΑΠΕ - ΜΠΕ

Το διαφορετικό Πάσχα του 1821

Βράχος Ακροπόλεως (Τουρκοκρατία).

κής... **«Σήμερα κι οι γριές βάζουν κόκκινες ποδιές»** τραγουδούσαν τη Λαμπρή στην Ήπειρο, σε πείσμα των Οθωμανών. Άλλοι βοεβόδες πάλι, διατηρώντας ζωντανή τη δική τους θρησκευτική κουλτούρα, μυημένοι στα έθιμα του Ραμαζανιού (της δικής τους «Σαρακοστής») ή και των μπαϊραμιών τους (μικρότερων γιορτών) και σεβόμενοι το προνόμιο που είχε παραχωρήσει το 1519 ο σουλτάνος Σελίμ στους ραγιάδες της Πόλης, επέτρεπαν ελεύθερο εορτασμό. Για την ακρίβεια, σύμφωνα με όσα θα καταγράψει στο έργο του «Τα μετά την Άλωσις» ο Αθ. Υψηλάντης, ο «φετφάς» του Σελίμ όριζε **«η εορτή του Πάσχα να πανηγυρίζεται με ελευθερία και τρεις νύχτες να μένει ανοικτή η θύρα του Πατριαρχείου στο Φανάρι, προκειμένου να προσέρχονται για εκκλησιασμό οι Χριστιανοί των προαστίων»**.

Μια χρονιά μάλιστα έτυχε να συμπέσουν οι θρησκευτικές γιορτές και η χριστιανική Λαμπρή να γιορτάζεται με μπαϊράμι. Για το τι έγινε στην Αθήνα, διηγείται ο Καμπούρογλου: **«τότες έμειναν οι Χριστιανοί ελεύθεροι να γιορτάσουν τη Λαμπρή τους 'ς την πόλι και τους Τούρκους τους εστείλανε απάνω στο κάστρο να γιορτάσουνε το μπαϊράμι. Τ' απομεσήμερο εστείλανε οι Τούρκοι αποσταλμένους στους μεγάλους τους και τους παρακαλέσανε να κατέβουνε κι αυτοί να γιορτάσουνε μαζί με τους Χριστιανούς. Οι αγάδες το παραδεχτήκανε και τους κατέβασαν 'ς την πόλι, μα τους είπανε βαϊχαλνά (αλλοίμονο) σε 'κείνον που θα πειράξει Χριστιανό. Και αγκαλιαζόντουσαν Τούρκοι και Ρωμηοί και λέγανε “χρόνια πολλά, αγά μου, το μπαϊράμι σου”, “και συ, γείτονα, να χαίρεσαι το πασκαλιά σου” και πέρασε 'κείνη η ημέρα χωρίς ν' ανοίξη μηδέ μύτη κανενός...»**.

Λοιπόν, εκείνον τον χρόνο, το 1821, ξημέρωσε και το Σάββατο του Λαζάρου στην Ελλάδα. Η Αθήνα ήταν περίπου στο μάτι του κυκλώνα. Πόλη μικρή, ευρισκόμενη σε γιορτινή νιρβάνα. Οι εξελίξεις περί την επανάσταση που έπεφταν τριγύρω βροχηδόν, δεν την άγγιζαν ακόμα. Μόνο η κλαγγή έφτανε σαν μελίσι στ' αφτιά των κατοίκων της, που ετοιμάζαν με πάθος τη Λαμπρή.

Μέρα της «πρώτης ανάστασης», στα χριστιανικά σπιτικά πλάσανε λαζαρινές κουλούρες, **«τας γνωστάς μακρουλάς κουλούρας»** (Δ. Καμπούρογλου). Σε κάθε μια από αυτές αντί αυγού τοποθέτησαν ένα καρύδι και αντί σπασαμιού έριξαν σταφίδες. Έτσι τα 'φτιαχαν τότε τα λαμπριάτικα τσουρέκια. Όσο για τα καλαντίσματα της ημέρας, βγήκαν οι γύφτισσες της Αρβανιτιάς κι άρχισαν να τραγουδούν... **«Έρδε Λάζαρι πρ' βε / Γκρον τι νούσεζερέ / Φόλι ζοι στιπίσι / Τι να γιάπι ντο νι βε / Ψε ουέρ ε ντο τι βε»... Δηλαδή, «ήρθ' ο Λάζαρος γι αβγά / σήκω καινούργια νυφούλα / μίλησε στον νοικοκύρη του σπιτιού / να μας δώσει κανένα αβγό / γιατί βράδιασε και πρέπει να φύγει»**.

«Σήμερον πολλαί χωρικά εκ των Αλβανοφώνων χωρίων Μεγαρίδος, Βιλλίων, Κρικουκίου κ.λ.π. ψάλουσιν αλβανιστί τον Λάζαρον», θα γράψει ο Καμπούρογλου, αλλά -όπως θα ομολογήσει- το αρβανίτικο άσμα είναι **«κακόηχον και αηδές»** και δεν θα καταδεχθεί να το παραθέσει στο έργο του.

Το αρβανίτικο καλάντισμα θα σωθεί από τον Παύλο Νιρβάνα, ο οποίος στο γύρισμα του αιώνα θα το δημοσιεύσει στην εφημερίδα «Εστία» και θα σφραγίσει τη... σωτηρία του στον χρόνο (πάντως, φαίνεται πως τα αρβανίτικα δεν ήταν συμπαθή ούτε στον Νιρβάνα. Όταν μάλιστα παρέθεσε στην «Εστία» το αλβανιστί καλάντισμα του Λαζάρου, σχολίασε πως «αυτά τα κάλαντα έχουν γραφτεί για έναν Λάζαρο, που ακόμη κι αν πέθαινε εκατό φορές, δεν θα βρισκόταν θεός να τον αναστήσει!»).

Ο Καμπούρογλου θα διευκρινίσει πως «αι αυταί (χωρικά εκ των Αλβανοφώνων) πωλούσι και χόρτα, είναι δε και εργάτιδες υπό μετριωτάτους όρους. Τα του Λαζάρου όμως δεν εψάλλοντο ούτως εν Αθήναις...» και θα προσθέσει χαρακτηριστικά: **«Εν Αθήναις δεν ηκούετο το κακόηχον αηδές αρβανίτικον άσμα του Λαζάρου [...] Αντί τούτου ήχει το ελληνικώτατον άσμα ψαλλόμενον την παραμονήν υπό των παιδων, το εξής:**

«Ηρθ' ο Λάζαρος ήρθαν τα βάρια / ήρθ' ο Μέναιγος (Υμέναιος) των κορασίδων. / Κορασίδες μου, σταυροκαθήστε / παλληκάργια μου, αραδιασθήτε / για να πάρωμε βαρειά

Από την Πρώτη Ανάσταση στη μυσταγωγική νυκτερινή ακολουθία της Αναστάσεως

Τα αναγνώσματα από την Παλαιά Διαθήκη που προεικονίζουν την Ανάσταση διαβάζουν το πρωί του Μ. Σαββάτου στις εκκλησίες οι ιερείς λαμπροφορεμένοι, σε κλίμα αναστάσιμο και χαρούμενο.

Στην Πρώτη Ανάσταση η ευαγγελική περικοπή αναφέρθηκε στον κενό τάφο, την παρουσία του αγγέλου και κυρίως τη διαβεβαίωση του Χριστού στους μαθητές ότι θα είναι μαζί μας μέχρι το τέλος της ιστορίας, τη συντέλεια, δηλαδή, των αιώνων. Την πορεία από την Πρώτη Ανάσταση, το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου, ως τη μυσταγωγική ακολουθία της Αναστάσεως περιγράφει στο ΑΠΕ - ΜΠΕ ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Μιχαήλ Τρίτος.

Μιλά για τη γιορτή που δεν αποτελεί απλώς, όπως λέει, μια μεταφορά της παράδοσης αλλά ανταποκρίνεται στον βαθύτερο ψυχισμό του πιστού. Εξηγεί τους συμβολισμούς που κρύβουν οι λαμπάδες, οι θόρυβοι χαράς που γίνονται όταν ψάλλεται το «Χριστός Ανέστη», το Αναστάσιμο Φως και τα κόκκινα αυγά. Παρουσιάζει, άλλωστε, λιγότερο γνωστά έθιμα όπως η διατήρηση των κεριών ως φυλακτά, η λιτανεία και ο χορός της Αναστάσεως και το τάμα που κάνουν οι οικογένειες για να πλειοδοτήσουν στην εκκλησία και να πάρουν μαζί τους την εικόνα της Αναστάσεως ή την ελληνική σημαία.

«Η Ανάσταση του Χριστού αποτελεί το μεγαλύτερο γεγονός στην ιστορία του κόσμου. Κάθε αλήθεια του Χριστιανισμού θεμελιώνεται στην Ανάσταση και το παν εξαρτάται από αυτήν. Η Ανάσταση είναι ο ακρογωνιαίος λίθος πάνω στον οποίο στηρίζεται ο Χριστιανισμός, το επίκεντρο της πίστεως και της ζωής μας, ο άξονας περιστροφής του μεταμορφωμένου κόσμου που είναι ταυτόχρονα ιστορικό, υπαρξιακό, εσχατολογικό γεγονός, αλλά και μια πραγματικότητα που δέθηκε άμεσα με τη βιοθεωρία και την απαντοχή του ελληνικού λαού», σημειώνει χαρακτηριστικά.

Για το μήνυμα της Πρώτης Ανάστασης τονίζει ότι πρόκειται για «μια διαβεβαίωση που στηρίζει τη ζωή μας, καθώς έχουμε απογοητευθεί από τα πολιτικά συστήματα, τις κοινωνικές θεωρίες, τις διάφορες θεωρίες και ζητάμε να βρούμε ένα στήριγμα. Αυτό το στήριγμα είναι η πίστη στον Αναστάνα Χριστό και τη χαρά της Αναστάσεως».

Φτάνοντας στην πανηγυρική νυχτερινή ακολουθία της Αναστάσεως, όπως αναφέρει, οι χαρούμενες αναστάσιμες λαμπάδες, σε συνδυασμό με το γενικότερο εορταστικό κλίμα, δίνουν έναν ξεχωριστό εορταστικό τόνο από τον οποίο εμπνεύστηκαν οι

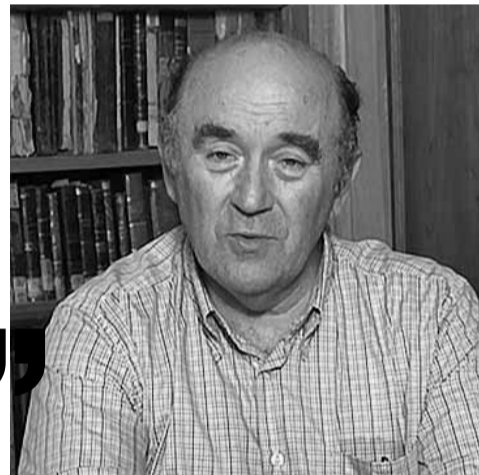
Έργο του Θεόφιλου.

“**Ο Ελληνισμός συνταύτιζε το Πάσχα με την ελπίδα, την επιβίωση, την ελευθερία και τη χαρά της ζωής. Ιδιαίτερα ο νέος ελληνισμός διαμορφώθηκε με άξονα της ιδέας της Αναστάσεως του Γένους**”

μεγάλοι ποιητές και λογοτέχνες. Οι θόρυβοι χαράς που γίνονται όταν ψέλνεται το «Χριστός Ανέστη», κρότοι, πυροβολισμοί σπάσιμο αγγείων, έχουν πολλές εξηγήσεις, όπως παρατηρεί ο καθηγητής της λαογραφίας Δημήτριος Λουκάτος. Πρώτον, συμβολίζουν τη χαρά για τη νίκη και το θρίαμβο της ζωής πάνω στο θάνατο, δεύτερον, σύμφωνα με τη λαϊκή αντίληψη, όλοι οι εχθροί του Χριστού και όλα τα κακά πνεύματα που φθονούν την Ανάσταση χρειάζονται διώξιμο και κυνηγητό και, τρίτον, υπάρχει ο εθνικός λόγος της μακροχρόνιας ελπίδας και χαράς των σκλαβωμένων Χριστιανών για την ανάσταση του γένους.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο της μεγάλης αυτής ημέρας είναι το Αναστάσιμο Φως. Η μεταφορά του στο σπίτι μετά την νυκτερινή Θεία Λειτουργία σημαίνει τη μετάδοση της ευλογίας της Αναστάσεως. Με το αναστάσιμο Φως οι Έλληνες σταυρώνουν το ανώφλι της πόρτας, ανάβουν το καντήλι και στη συνέχεια το μεταφέρουν στους στάβλους και τα ζώα για να ευλογηθούν και εκείνα από το Φως της Αναστάσεως.

«Πρέπει να σημειωθεί ότι το Αναστάσιμο Φως παραμένει άσβεστο μέχρι την ημέρα της Αναλήψεως. Τα λαμπροκέρια του Πάσχα χρησιμοποιούνταν από το λαό μας ως φυλακτά για το βάσκαμα, το χαλάζι, τους κεραυνούς, τις τρικυμίες και γενικά για την αποτροπή όλων των κακών» τονίζει ο κ. Τρίτος. Παράλληλα αναφέρει ότι εθνική συνήθεια, που χρονολογείται από τα βυζαντινά χρόνια είναι το πασχαλινό αρνί που

Ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Μιχαήλ Τρίτος.

ψήνεται στη σούβλα. Στο έθιμο αυτό βλέπει κανείς πέρα από το σχετικό ιουδαϊκό έθιμο την εφαρμογή σχετικού χωρίου του Αποστόλου Παύλου «και γαρ το Πάσχα ημών υπέρ ημών αιτήθη Χριστός» (α' Κορινθίους Ε,7).

Άλλο έθιμο του Πάσχα είναι τα κόκκινα αυγά. Πρόκειται για μια παράδοση που συμβολίζει τη νίκη της ζωής πάνω στο θάνατο. Με το τσούγκρισμα των αυγών υποδηλώνεται η έγερση του Χριστού, της αληθινής ζωής από το θάνατο. Ακόμη και ο φλοιός από τα κόκκινα αυγά χρησιμοποιείται στην ύπαιθρο για την γονιμότητα των αγρών.

Το απόγευμα της Κυριακής του Πάσχα τελείται η δεύτερη ανάσταση ή ο Εσπερινός της αγάπης. «Ονομάζεται αγάπη γιατί οι χριστιανοί συγχωρούν ο ένας τον άλλον και ανταλλάσσουν τον ασπασμό της αγάπης και το συγχωρήσωμεν πάντα τη Αναστάσει. Επίσης, στη διάρκεια του ίδιου εσπερινού γίνεται και η ανταλλαγή των στασιδίων. Σε άλλα μέρη οι χριστιανοί κάθονται σε κοινά τραπέζια κατά το πρότυπο των πρωτοχριστιανικών αγαπών», επισημαίνει.

Όπως άλλωστε σημειώνει, συνοδευτικά έθιμα του εσπερινού της αγάπης είναι η λιτανεία της Αναστάσεως και ο χορός. Η λιτανεία γίνεται πριν ή μετά το τέλος του Εσπερινού. Προηγούνται το λάβαρο με την εικόνα της Αναστάσεως και η ελληνική

σημαία για τα οποία χρειάζεται να πλειοδοτήσει κανείς σε χρηματική προσφορά προκειμένου να τα πάρει στα χέρια του. Αυτό γίνεται ακόμη και σήμερα σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Είναι ένα τάμα που το κάνει μια οικογένεια για να πάρει ή την εικόνα της Αναστάσεως ή τη σημαία.

Ο μεγαλόπρεπος και επιβλητικός χορός του Πάσχα γίνεται μπροστά ή γύρω από την Εκκλησία, με τραγούδια προσαρμοσμένα στην ιερότητα της ημέρας, με βήματα αργά και σοβαρά, με την τοπική στολή, με τάξη και κοινωνική ιεραρχία και με τη συμμετοχή συννότατα του παπά.

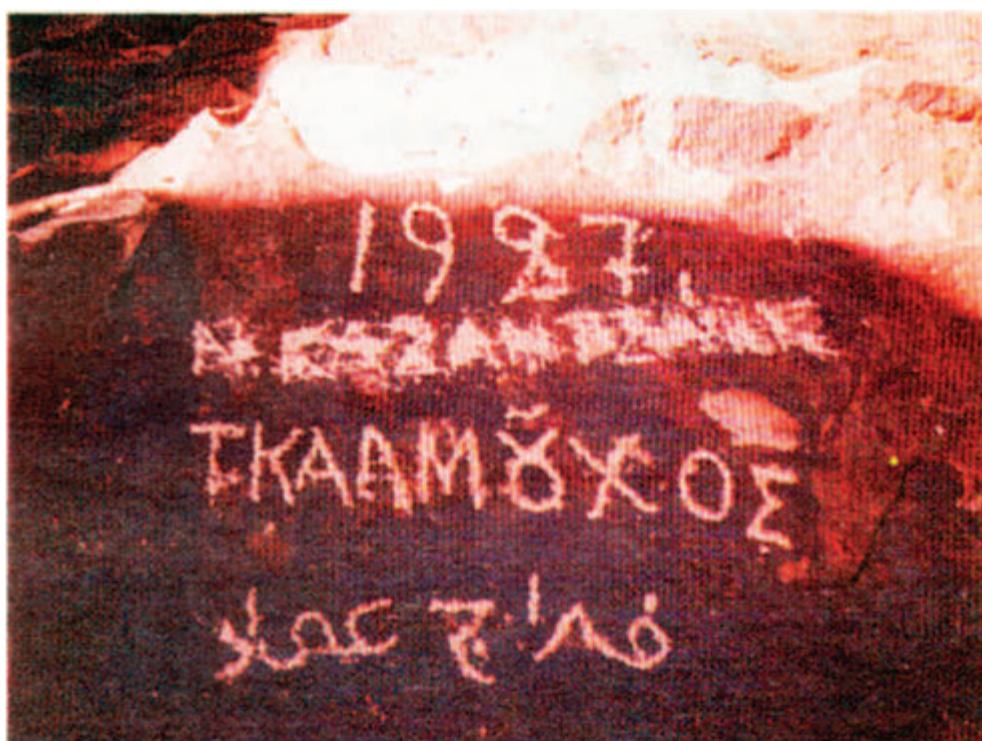
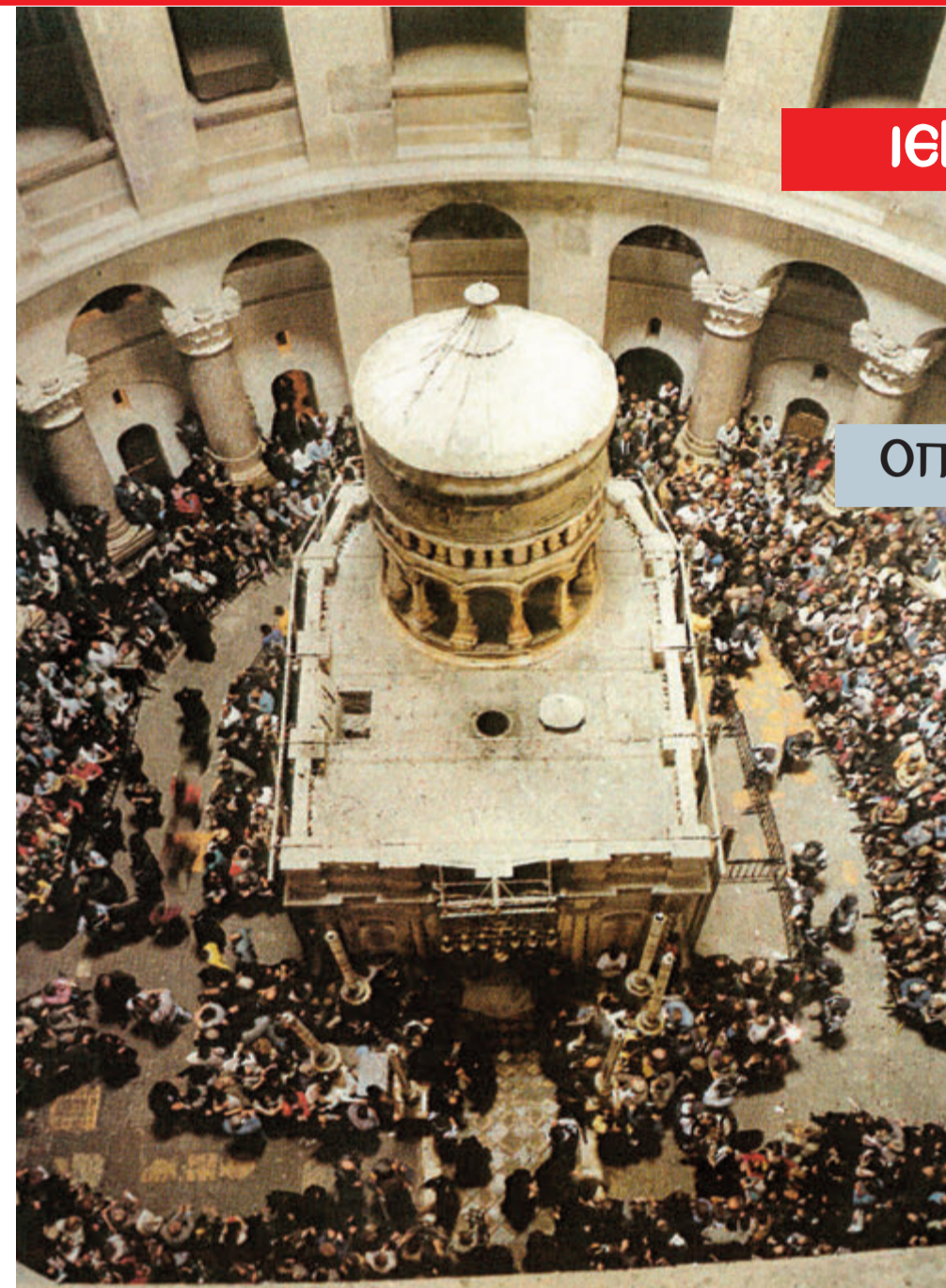
Ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μιλά, τέλος, για τη σχέση του Πάσχα με τον Ελληνισμό καθώς, όπως λέει, «στις δύσκολες ώρες της δοκιμασίας του, το έθνος μας έβλεπε στη γιορτή της Αναστάσεως του Χριστού την πεποίθηση για την αναγέννηση και την άνοδό του στο Φως». Στα σκληρά χρόνια της Τουρκοκρατίας, άλλωστε, η ευχή ήταν «Χριστός Ανέστη και η Ελλάς Ανέστη». Ο Ελληνισμός συνταύτιζε το Πάσχα με την ελπίδα, την επιβίωση, την ελευθερία και τη χαρά της ζωής. Ιδιαίτερα ο νέος ελληνισμός διαμορφώθηκε με άξονα της ιδέας της Αναστάσεως του Γένους.

«Στις ονομασίες του Πάσχα περιλαμβάνονται, εκτός από τη Λαμπρή ή Λαμπρά, και η Πασχαλιά, ή Μεγάλη Πασχαλιά, ή καλός λόγος. Στο μεγαλειώδες και ειδυλιακό Ελληνικό Πάσχα συμβάλλουν, ακόμη, και οι ανοιξιάτικες κλιματολογικές συνθήκες αφού το Πάσχα συμπίπτει με την άνοιξη κατά την οποία η φύση ανασταίνεται στην καινούρια της ζωή. Επί 40 ολόκληρες ημέρες αντικαθίσταται κάθε άλλος κοινωνικός καιρетиσμός με το 'Χριστός Ανέστη', 'Αληθώς Ανέστη'. Επίσης στις λαϊκές μάζες κυριαρχεί η δοξασία για την έξοδο των ψυχών από τον Άδη στο χρονικό διάστημα από την Ανάσταση μέχρι την Πεντηκοστή...», υπογραμμίζει με νόημα.

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ

Το Άγιο Φως

ΟΠΩΣ ΤΟ ΕΙΔΕ Ο ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Στα 2.646 μέτρα της κορυφής Αγίας Αικατερίνης Σινά, το χάραγμα από τον Καζαντζάκη το 1927 που έχει ξυστεί προφανώς από φανατικό (φωτ. Αντ. Πλυμάκη).

Οι περισσότεροι Έλληνες προσκυνητές φθάνουν στους Αγίους Τόπους Πάσχα μόνο και μόνο για το Μεγάλο Σάββατο για να παρακολουθήσουν την τελετή του Αγίου Φωτός.

Ο Νίκος Καζαντζάκης περιγράφει στα "Ταξιδιωτικά" του το Μεγ. Σάββατο στην Ιερουσαλήμ που, αν και πέρασαν εβδομήντα χρόνια από τότε μέχρι σήμερα, έτσι όπως διαβάζουμε στην περιγραφή του γίνεται.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΛΥΜΑΚΗΣ

Η υπέρτατη στιγμή της Ορθοδοξίας και της Μεγάλης Εβδομάδας είναι αυτή της καθόδου του ανεσπέρου φωτός.

Ας παρακολουθήσουμε τον Καζαντζάκη στην περιγραφή του.

«...Αξαφνα τα μαυροκέφαλα ολόδρωτα πλήθη τρικύμισαν - καινούργιοι προσκυνητές Αραβίτες χιμούνε στην αυλή με τα εξαφτέρουγα και τα φανάρια τους και τις μεγάλες, του μπογιού τους, λαμπάδες. Οι Αραβίτες σκληρίζουν ξεφρενιασμένοι. Ενας γέρος ανεβαίνει απάνω στους ώμους της αν-θρωπομάζας, πηδά από ώμο σε ώμο, αφρίζοντας, κρατάει δύο γδυμένα σπαθιά και σπαθίζει τον αγέρα. Χορεύει απάνω στους ώμους, σκληρίζει, τα μάτια του έγιναν όλο ασπράδι, τα κεριά που έχει τυλίξει τη μέση του λιώνουν μέσα στη βαριά ζέστη και στάζουν.

Σε λίγο καταφτάνουν οι Αρμένηδες, τα λάβαρα σαλεύουν στον αγέρα, τα μικρά του ψαλτικού χορού, ντυμένα με κίτρινα πουκάμισα, υψώνουν μέσα στον μουντόν αγέρα τη δροσερή φωνή τους. Έρχονται οι Κόφτες, οι Σύροι, οι Αβησσυνοί, οι τσομπάνηδες, οι Βεδουίνοι, οι Μαρωνίτες, πέντε έξι λιναρόξανθοι Ρούσοι, απ' όλη την

απέραντη Ρουσία, μερικοί Αμερικανοί, κρύοι και κωμικοί μέσα στο φλογερό τούτο ασιατικό καμίνι. Έρχονται οι γυναίκες οι Βηθλεμίτισσες, με τ' αφηλά κωνωτά κεφαλοδεσίματά τους και με τις ολάσπρες μπόλιες. Κύματα πολύχρωμα, επιθετικά, ένας ρυθμός γοργός, πολεμικός, σα να καταφτάνουν στρατεύματα.

Ξεχείλισε ο ναός, σκαρφάλωσαν οι πιστοί πάνω στις κολόνες, καβαλίκεψαν τα στασίδια, κρεμάστηκαν απάνω στο γυναικωνίτη. Ολα τα μάτια αγριεμένα, εκστατικά έχουν καρφωθεί στη μέση του ναού, στο μικρό κουβούκλι, όπου κιάλας μπήκε ο Πατριάρχης κι απ' όπου θα τιναχτεί, τώρα να, το άγιο φως...

...Η μεγάλη μαρμαρένια πλάκα, που σκεπάζει το χώμα όπου ξάπλωσαν στην απο-καθήλωση το Χριστό, είναι γλειμμένη, φαγωμένη από τα φιλιά.

Αιώνες πέφτει η ανθρωπότητα απάνω της και τη φιλάει και την τρώει. Αγγίζον με τις παλάμες τους αλαφριά την πλάκα κι ύστερα τρίβουν το πρόσωπό τους και το λαιμό τους τρεις φορές...

...Ενα κύμα φελάχοι πέρασε και μας χώρισε. Εβγαζαν τις γλώσσες τους όξω, σφύριζαν, γελούσαν, τα μάτια τους ήταν φαγωμένα από τα τραχώματα, τα δόντια τους έλαμπαν κατάσπρα. Οι άντρες ήταν ψηλοί και λυγρόκορμοι, οι γυναίκες άσκιμες, παχιές, το μέτωπο σφιχτοδεμένο με μπακιρένια νομίσματα, τα χείλια τους ξαφρισμένα.

Μα να, γλυκότατη μελωδία ακούγεται από το Ιερό, οι καβάσπδες, με τ' αφηλά ασπρόμολλα ραβδιά τους χτυπούν ρυθμικά τις πλάκες, προχωρούν αργά κι ανοίγουν δρόμο. Προβαίνει ο παιδικός ψαλτοχορός, ακολουθούν οι μητροπολιτάδες κι οι δε-

Αναμένοντας το Άγιο Φως στην είσοδο του Πανάγιου Τάφου.

σποτάδες με κατάχρυσα άμφια, πατάει το κατώφλι ο Πατριάρχης με τα κάτασπρα γένια, με τα κουρασμένα μεγάλα μάτια και τα κάτασπρα μακροδάχτυλα χέρια...

Η λιτανεία αρχίζει, χτυπούν οι καμπάνες, αγέρας σφοδρός αγιότητας και παραφροσύνης φυσάει απάνω από τα πολύχρωμα κεφάλια. Ένωσα πάλι τη θερμότητα και την παντοδυναμία της καρδιάς του ανθρώπου. Τα χέρια σηκώνονται, τα πόδια χορεύουν, η καρδιά πηδάει και φωνάζει τον Κύριο.

Ο αγέρας γιομώνει αόρατη παρουσία...
...Ο Πατριάρχης έσκυψε και μπήκε μοναχός στο ιερό κουβούκλι του Αγίου Τάφου. Ολο το πλήθος σώπασε τρέμοντας. Οι μάνες σήκωσαν στους ώμους τα μωρά τους για να δουν, οι φελάχοι ξεχάσκισαν με χείλια κρεμάμενα, οι Ευρωπαίοι ανασπώ-

θηκαν στις μύτες των ποδιών τους, με περιέργεια. Τα δευτερόλεφτα πέφταν πηχτά απάνω στις κεφαλές - ο αγέρας τεντώθηκε, έτριξε σα δερμάτι τούμπανου. Κι ολομεμιάς μια λάμψη πήδηξε από τη χαμηλή θύρα του Αγίου Τάφου - ο Πατριάρχης πρόβαλε κρατώντας μεγάλο μάτσο άσπρα κεριά αναμμένα. Σε μια αστραπή, από τη ρίζα ως την κορφή ο ναός πλημμύρισε φλόγες. Άλλοι κρατούσαν χοντρές άσπρες λαμπάδες κι άλλοι τριάντα κεριά και χιμούσαν στον Πατριάρχη να πάρουν το φως - έβαζαν τα χέρια τους στη φλόγα κι έτριβαν γρήγορα το πρόσωπό τους και τα στήθια.

Ξεχύθηκαν στην αυλή, τύλιγαν με τις παλάμες τους τη φλόγα κι έτρεχαν στα σπίτια τους...».

Πάσχα... η μεγαλύτερη γιορτή της Χριστιανοσύνης. Η διάβαση από την Ερυθρά Θάλασσα για τους Εβραίους.

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΛΑΪΤΖΑΚΗ

Η Ανάσταση του Κυρίου και η νίκη της ζωής έναντι του θανάτου, για τους Χριστιανούς. Μία περίοδος νηστείας και προετοιμασίας σαράντα ημερών γεμάτη μυσταγωγία, βυζαντινούς ύμνους, λιτά και απέρριπτα ξωκκλήσια που ανοίγουν τις πόρτες τους για να υποδεχτούν τους πιστούς. Παρούσα και η φύση που αποκαλύπτεται μπροστά σου τόσο αθόρυβα όσο και εντυπωσιακά. Σαν να προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στη γη και τον ουρανό, εκεί που τούτες τις μέρες όλο και περισσότεροι πιστοί σπκώνουν το κεφάλι για να στείλουν τη δική τους ικεσία στον Υψιστο.

Πολλά τα λουλούδια, τα δέντρα και οι θάμνοι της Άνοιξης που η ύπαρξή τους σχετίζεται με το Πάσχα και την τελετουργία του. Αρκετά περισσότεροι, οι μύθοι που τα περιβάλλουν. Στο προκείμενο σημείωμα θα ασχοληθούμε με τέσσερα απ' αυτά που εντυπωσιάζουν περισσότερο με την παρουσία τους, αλλά κρύβουν και πίσω από αυτή, πανέμορφες ιστορίες γεμάτες πίστη και συμβολισμούς.

Λουλούδια και δέντρα του Πάσχα & οι μύθοι τους

Κουτσουπιά (Cercis Siliquastrum)

Απαντάται στην Ελληνική φύση και με τις ονομασίες Κότσικας, Μαμουκαλιά και Κερκίδα. Το λατινικό της όνομα "Cercis" προέρχεται από την ελληνική λέξη κερκίδα, εξάρτημα του αργαλειού που χτυπούσε το υφάδι, ώστε να σχηματίζεται το ύφασμα. Τα χρόνια που κάποιος συναντούσε τον αργαλειό σε κάθε ελληνικό σπίτι, η κουτσουπιά ήταν το κατάλληλο δέντρο για να κατασκευαστεί αυτό το εξάρτημα. Συχνά όμως κατασκεύαζαν και μικροέπιπλα. Τα άνθη της είναι πυκνά χρώματος μωβ. Φυλλοβόλο δέντρο μπορεί να φτάσει σε ύψος μέχρι 5 μέτρα. Η ομορφιά του το μετέτρεψε σε καλλωπιστικό δέντρο τα τελευταία χρόνια, σε κήπους αλλά και σε πόλεις, δίνοντας χρώμα την Άνοιξη στους γκρίζους δρόμους τους. Είναι γνωστό και ως δέντρο του Ιούδα (Arbre de Judee).

Αρρηκτα συνδεδεμένη η Κουτσουπιά με τη Χριστιανοσύνη. Κατά τη λαϊκή παράδοση είναι το δέντρο που κρεμάστηκε ο Ιούδας μετά την προδοσία. Σύμφωνα με τον μύθο, επειδή το δέντρο είναι ιδιαίτερα ευλύγιστο, ο Ιούδας δεν ξεψύχησε αμέσως, αλλά έμεινε κρεμασμένος εκεί τρεις μέρες. Γι' αυτό και η ψυχή του δεν πήγε στον κάτω κόσμο. Λέγεται πως το δέντρο κοκκίνισε από τη ντροπή του, επειδή η ύπαρξή του συνδέθηκε με τον Ιούδα.

Πασιφλόρα - Το λουλούδι του πάθους (Passiflora Incarnata - Passion Flower)

Το κατ' εξοχήν λουλούδι του Πάσχα, κυρίως για τους συμβολισμούς του, είναι η Πασιφλόρα. Αναρριχώμενο φυτό που οι ρίζες του χάνονται στην κεντρική και τη νότια Αμερική. Στην ίδια οικογένεια ανήκουν πάνω από 600 είδη και το φυτό έχει θεραπευτικές ιδιότητες. Για τον λόγο αυτό οι Ιθαγενείς το έτρωγαν. Γρήγορα εξαπλώθηκε σ' όλο τον κόσμο χωρίς όμως να ευδοκιμούν όλα τα είδη παντού. Στην Ελλάδα, περισσότερο διαδεδομένη είναι η μπλε Πασιφλόρα. Το φυτό διαθέτει έλικες, οι οποίοι βοηθούν τους βλαστούς να στηρίζονται και να αναρριχώνται, φτάνοντας σε ύψος ακόμα και τα 10 μέτρα. Αντέχει στις ακραίες θερμοκρασίες ζέστης και κρύου γι' αυτόν τον λόγο και ζει πολλά έτη. Συχνά αποκαλείται και Ρολογιά, αφού το άνθος της θυμίζει ρολόι.

Ουσιαστικά η ιστορία του ξεκινά το 1609, όταν ο Jacomo Bosio -μοναχός του τάγματος των Ιωαννιτών της Αγίας Έδρας- δέχθηκε μια επίσκεψη από έναν Μεξικανό μοναχό, ο οποίος του έδειξε σχέδια από ένα εκπληκτικό λουλούδι άγνωστο μέχρι τότε. Ο Bosio αρχικά δεν πείστηκε με την ύπαρξη του λουλουδιού, θεωρώντας τα σχέδια υπερβολικά και αρνήθηκε να το συμπεριλάβει στα βιβλία του. Μελετώντας όμως περισσότερα σχέδια και μετά από διαβεβαιώσεις από ιερείς και από Μεξικανούς μοναχούς, πίστεψε την ύπαρξη του πανέμορφου λουλουδιού που δεν ήταν άλλο από τη γνωστή μας Πασιφλόρα.

Ακόμα και σήμερα σε χώρες όπως είναι το Περού και η Ινδία, το αποκαλούν "Λουλούδι των πέντε πληγών". Ο Bosio

Ένα άλλο είδος Πασιφλόρας που ευδοκιμεί στο Βοτανικό Πάρκο Κρήτης στον Φουρνέ Χανίων.

Η γνωστή μωβ Πασιφλόρα ευδοκιμεί και στην Κρήτη.

παρατήρησε πως το άνθος που είχε το σχήμα καμπάνας, έκανε μεγάλο διάστημα για να ανοίξει και σε σύντομο διάστημα έκλεινε πάλι, παίρνοντας το σχήμα της καμπάνας. Πίστευε λοιπόν πως το λουλούδι ευχαριστούσε με τον τρόπο του τον δημιουργό του και μετά έκλεινε για να προστατέψει στην καρδιά του το μυστήριο του Σταυρού και του Πάθους από τους ειδωλολάτρες. Έτσι ο Bosio ερμήνευσε το εσωτερικό του λουλουδιού ως εξής:

Τα 5 σέπαλα και τα 5 πέταλα συμβολίζουν τους 10 Απο-

στόλους, εκτός τον Πέτρο και τον Ιούδα για τους γνωστούς λόγους. Οι 5 στήμονες συμβολίζουν τις 5 πληγές του Ιησού.

Τα στίγματα του ύπερου... τους ήλους (τα καρφιά) του Ιησού.

Η μωβ κορώνα με τα νήματα... το ακάνθινο στεφάνι.

Τα φύλλα έχουν λογχοειδή σχήμα σαν τη λόγχη που κάρφωσε τον Χριστό και κάτω από τα φύλλα υπάρχουν σκούρα στίγματα που δηλώνουν τα 30 αργύρια.

(Πηγή μύθου: Jacomo Bosio: National Collection of Passiflora)

Πασχαλιά (Syrigna Vulgaris)

Λουλούδι με πολύ δυνατό άρωμα. Κατά μία εκδοχή, το όνομα Πασχαλιά προέρχεται από την εποχή της ανθοφορίας του 20 - 30 μέρες πριν το Πάσχα. Κατά μία άλλη, η λατινική ονομασία δόθηκε από την ελληνική λέξη σύριγγα που σημαίνει σωλήνα, λόγω του σχήματος που έχουν τα φύλλα της. Έχει ροζ ή μωβ άνθη με πολύ έντονο άρωμα. Το ύψος της μπορεί να φτάσει τα 4 - 5 μέτρα και η διάμετρος τα 2 - 3 μέτρα. Φυτεύεται σε ηλιόλουστο μέρος και χρειάζεται λίγο νερό για να μεγαλώσει.

Είναι ένα ακόμα φυτό που σύνδεσε το όνομά του με μύθους γύρω από τη Χριστιανοσύνη. Σύμφωνα με τον επικρατέστερο απ' αυτούς, το όνομά της το πήρε από τη χαρά της, όταν αναστήθηκε ο Χριστός. Κοντά στον λόφο του Γολγοθά βρισκόταν ένα μικρό δέντρο το οποίο παρακολουθούσε τα Πάθη του Ιησού. Από τη θλίψη του, έριξε κάτω όλα του τα φύλλα και ξεράθηκε. Όταν ο Χριστός αναστήθηκε, το δεντράκι γέμισε ξανά φύλλα και άνθισε. Λόγω του γεγονότος αυτού, οι άνθρωποι ονόμασαν το δεντράκι... Πασχαλιά.

Μύθος σχετικός με τη Χριστιανοσύνη που εξηγεί τα τόσο όμορφα άνθη και το δυνατό άρωμα της Πασχαλιάς είναι και ο ακόλουθος.

Όταν ο Ηρώδης έδωσε διαταγή να σφαγιαστούν όλα τα νήπια της Βηθλεέμ και των γύρω περιοχών κάτω των δύο ετών, η Παναγία με τον Ιωσήφ πήραν τον μικρό Χριστό και κατευθύνθηκαν προς την Αίγυπτο μέσα στη νύχτα για να γλυτώσουν από τη μανία του Ηρώδη. Καθώς όμως ξημέρωνε η μέρα και η ζέση γινόταν όλο και πιο δυνατή, έψαχναν απεγνωσμένα ένα δέντρο, στη σκιά του οποίου θα κάθιζαν για να ξεποστάσουν. Ξαφνικά φύτρωσε μπροστά τους ένα μικρό δεντράκι όμοιο με εκείνο που βρισκόταν στον λόφο του Γολγοθά. Σταμάτησαν λοιπόν αμέσως κάτω από αυτό για να ξεποστάσουν. Η Παναγία τότε σήκωσε το κεφάλι και το ευλόγησε, να είναι πάντα γεμάτο με άνθη που μοσκοβολούν.

Η δύναμη της πίστης όμως δεν σταματά εδώ. Όταν σταύρωσαν το Χριστό, η Παναγία στεναχωρημένη κάθισε να ξεκουραστεί κάτω από ένα δέντρο το οποίο ήταν γεμάτο φύλλα αλλά χωρίς κανένα άνθος. Γρήγορα αποκοιμήθηκε. Καθ' όλη τη διάρκεια του ύπνου της, το δέντρο έριξε τα φύλλα του τα οποία Την σκέπασαν. Όταν η Παναγία ξύπνησε, ένιωσε μεγάλη έκπληξη βλέποντας τα φύλλα πάνω της και το δέντρο γυμνό. Έτσι το ευλόγησε να μυρίζει πάντα όμορφα. Το δέντρο γέμισε ξανά με φύλλα και άνθισε για πρώτη φορά. Οι συμβολισμοί πήραν σάρκα και οστά και καθώς η ανθοφορία του δέντρου συνδέθηκε με τη ζωή και την ανάσταση του Κυρίου, ονομάστηκε Πασχαλιά.

Η ονομασία του δέντρου κατά άλλους συνδέεται με την αρχαία μυθολογία. Η Πασχαλιά ήταν μια νύμφη που ονομαζόταν Σειρήνα. Η ομορφιά της μάγεψε τον Πάνα και την ερωτεύτηκε. Άρχισε λοιπόν να την κυνηγά στο δάσος. Η νύμφη τρομαγμένη έτρεχε για να γλυτώσει και μέσα στην αγωνία της μεταμόρφωσε τον εαυτό της σε έναν όμορφο αρωματικό θάμνο την Πασχαλιά.

Τη λαϊκή σοφία έρχονται να επιβεβαιώσουν στο πέρασμα του χρόνου οι ποιητές καταγράφοντάς την με τρόπο λυρικό. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά στην Πασχαλιά, στο ποίημα του Στέλιου Σπεράντζα με τίτλο "Η Λαμπρή".

**...Να 'την η Λαμπρή με τα λουλούδια
κόψετε παιδιά την Πασχαλιά
κι όλα με χαρές και με τραγούδια
τρέξετε ν' αλλάξομε φιλιά...**

(Πηγή μύθου: «Οι μύθοι των λουλουδιών»
-Πότς Στρατίκς, Εκδόσεις Στρατίκ)

Παπαρούνα (Papaver Rhoeas)

Η γνωστή παπαρούνα ανήκει στην οικογένεια των Παπαβεριδών και απαντάται στην Ελλάδα σε περισσότερα από δέκα είδη. Συναντάται συχνότερα σε μη καλλιεργημένα χωράφια. Όταν φύτευε σε σπαρμένα χωράφια, τότε εκείνα θεωρούνταν ευλογημένα και προστατευμένα από τη θεά Δήμητρα μιας και ήταν το ιερό φυτό της. Το όνομά της εικάζεται πως προέρχεται από την κέλτικη λέξη "παπα" που σημαίνει τροφή για τα μωρά, αφού οι Κέλτες έβαζαν την παπαρούνα στις κρέμες των μωρών για θεραπευτικούς λόγους.

Καθεαυτό λουλούδι του Πάσχα, η παπαρούνα σύνδεσε το χρώμα της με το αίμα του Χριστού. Όταν ο Ιησούς σταυρώθηκε, στη βάση του Σταυρού φύτευσε ένα μικρό άσπρο λουλούδι. Ταυτόχρονα ένα μικρό καφετί πουλάκι με άσπρο λαιμό, πέταξε πάνω από το κεφάλι του Χριστού θέλοντας να απαλύνει τον πόνο Του από το ακάνθινο στεφάνι. Έτσι κατάφερε με το ράμφος του να αφαιρέσει από το μέτωπο του Ιησού ένα από τα αγκάθια. Αμέσως σταγόνες από το αίμα Του έπεσαν στον λαιμό του πουλιού και στα πέταλα του λουλουδιού. Από τότε το πουλάκι ονομάστηκε κοκκινολαίμης και η παπαρούνα απέκτησε κόκκινο χρώμα για να θυμίζει το Πάθος του Χριστού.

Παράλληλα όμως με το μύθος που συνδέεται με τη Χριστιανοσύνη διάσημος είναι και ο αρχαίος ερωτικός μύθος που συνδέεται με τον Άδωνι και την Αφροδίτη. Κάποτε ο θεός Άρης ήταν ερωτευμένος με τη θεά Αφροδίτη. Εκείνη όμως τον εγκατέλειψε για τα μάτια ενός όμορφου νέου του Άδωνι. Μια μέρα ο Άδωνις βγήκε για κυνήγι στο δάσος. Ο Άρης όμως που τον μισούσε, μεταμορφώθηκε σε κάπρο και τον πλήγωσε θανάσιμα.

Η Αφροδίτη που ήταν εκεί κοντά, ακούγοντας τις φωνές του αγαπημένου της, έτρεξε να τον βοηθήσει. Ήταν όμως ήδη αργά.

Πήρε αγκαλιά τον αγαπημένο της και έριξε στην πληγή του νέκταρ. Αμέσως από την πληγή πέταχτηκε ένα όμορφο κόκκινο λουλούδι από το αίμα του Άδωνι, που όμως έζησε λίγο.

Γι' αυτό το λόγο και συχνά αποκαλείται ανεμολούλουδο, αφού ο άνεμος το βοηθάει να ανθίσει και ο άνεμος την αμέσως επόμενη μέρα, σκορπίζει τα άνθη του.

Στην Κρήτη ονομάζεται και Κουτσουνάδα και χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα για τη βαφή των Πασχαλινών αβγών.

ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

Πασχαλινά παζάρια για καλό σκοπό

Πασχαλινά παζάρια για φιλανθρωπικούς σκοπούς, ώστε και αυτό το Πάσχα κανείς να μην βρεθεί αβοήθητος, διοργανώνουν στα Χανιά οργανώσεις και ιδρύματα. Λαμπάδες, πασχαλινά αυγά, δώρα και γλυκά κοσμούν τους πάγκους και περιμένουν μικρούς και μεγάλους να προσφέρουν τον οβολό τους για “καλό σκοπό”.

ΕΛΕΠΑΠ

Πασχαλινό παζάρι διοργανώνει η ΕΛΕΠΑΠ Χανίων έως την Μ. Παρασκευή 30 Απριλίου σε νέο χώρο στην οδό Νικ. Πλαστήρα 33 στο κέντρο της πόλης.

«Με πολύ μεράκι, έμπνευση και αγάπη εθελόντριες, γονείς και προσωπικό της ΕΛΕΠΑΠ ένωσαν τις δυνάμεις τους και φέτος για να φτιάξουν τις ομορφότερες λαμπάδες, στεφάνια και δωράκια για τα βαφτιστήρια, τις νονές και τους νονούς! Φέτος επιλέξετε “Δώρα Αγάπης” και προσφέρετε “Βήματα Ζωής” επισημαίνεται στη σχετική ανακοίνωση της ΕΛΕΠΑΠ.

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα- Παρασκευή: 9.00-14.00 & 17.00- 20.30. Σάββατο: 9.00-14.00.

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε στα τηλ. 2821097499 & 2821097699

“Ορίζοντας”

Παζάρι Αγάπης διοργανώνει για μια ακόμη χρονιά στην πόλη μας, ο Σύλλογος “Ορίζοντας” στην οδό Τσουδερών 38Α. «Στηρίζουμε με τα πασχαλινά μας δώρα τις οικογένειες παιδιών και ενήλικων με καρκίνο της πόλης μας!» αναφέρει σε σχετική ανακοίνωση του ο σύλλογος.

Βρείτε τις λαμπάδες του «Ορίζοντα», πασχαλινές κατασκευές, ανοιξιάτικα στεφάνια, γλυκά και πολλά όμορφα δώρα για τους αγαπημένους σας.

Ωράριο λειτουργίας: Καθημερινά 09:00-15:00 & 17:00-20:30 και Σάββατο

09:00-15:00.

Παράλληλα, λειτουργούν διάφορα σημεία διάθεσης στην πόλη που μπορείτε να βρείτε τις λαμπάδες του Συλλόγου «Ορίζοντα»:

• Κομμωτήριο Ρούλας Κουρομιχελάκη, Κουνουπιδιανή

• Mini Market ΣΥΝ.ΚΑ - Σφακιανάκης, Ειρήνης 14, Καλαμάκι

• Mini Market Σκυλουράκη Ελένη, Αγ. Κωνσταντίνου & Μελ. Πηγά 8, Νέα Χώρα

• Πρατήριο Ξηρών Καρπών - Κάβα “Το Ρόδο”, Κου-

νουπιδιανή

• Σούπερ Μάρκετ Αντιμισάρη Β.& ΣΙΑ ΟΕ, Χάλιδων 8

• Φαρμακείο Σπ. Αδοντάκη, Τζανακάκη 106

• Φαρμακείο Ε. Σωμάκη, Σκαλίδη 29

• Επι-Γης Εργαστήριο παραδοσιακών προϊόντων, Αναπαύσεως 15

• Φαρμακείο Μ. Λιλικάκη, Κουνουπιδιανή

• PC Tech-Αφοι Μαλανδράκη, Κουνουπιδιανή

• Οπτικά Ανδρεαδάκης, Κουνουπιδιανή

• Φούρνος Τζουγανάκη, Εθν. Βενιζέλου 102, Σούδα

• Τσι Κρήτης τα Καμώματα, Κρήτης & Μακεδονίας 15, Βριλήσσια, Αθήνα

“ΣυνΑνθρωπος”

Ξεχωριστές λαμπάδες για μικρούς και μεγάλους δημιούργησαν φέτος οι εθελοντές του εργαστηρίου της Ομάδας Στήριξης «ΣυνΑνθρωπος». Τα έσοδα από τις πωλήσεις θα διατεθούν, για τις δράσεις του Συλλόγου και κυρίως σε οικογένειες που αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα λόγω της πανδημίας.

«Ελάτε να διαδώσουμε όλοι μαζί το μήνυμα της αγάπης» αναφέρει στην ανακοίνωση του ο σύλλογος.

Οι λαμπάδες θα είναι διαθέσιμες στα παρακάτω σημεία:

1) «ΚΡΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ «Λαμπάκης Ευάγγελος)

• ΚΙΣΣΑΜΟΥ 89

• ΑΛ.ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 176

• ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ 109

2) «BEAUTY LINE» ινστιτούτο αισθητικής

• ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ 10 (απέναντι από τα γραφεία ΔΕΗ)

3) «ΑΣΠΡΟ ΜΑΥΡΟ» γαλακτοπωλείο

• ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ 56

4) «ΥΔΡΟΘΕΡΜ ΧΙΩΤΑΚΗΣ»

• Λεωφ.Καζαντζάκη 40 Βαμβακόπουλο

5) «ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ» (Μονοτράκη Γεωργία)

• Αριστοτέλους 35 & Κοραή Κουνουπιδιανή

6) «Κομμωτήριο Ζωή» Hair Studio

• Σολωμού 2

7) «BLUSH BOX» κατάστημα καλλυπτικών

• Κυδωνίας 18

8) «NO LABEL MINI MARKET-ΚΑΦΕ»

• Παναγούλη 67-71

9) «ΜΙΝΩΑ ΕΚΛΕΡ» καφέ-ζαχαροπλαστείο

• Νεάρχου 53

10) «ΨΙΔΟΛΟΪΔΙΑ»

• Πλ. Αγοράς Σοφ. Βενιζέλου 15

11) « ΑΘΗΤΑΚΗ-ΠΛΟΚΑΜΑΚΗΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ»

• Λεωφ. Καζαντζάκη 52-56 Βαμβακόπουλο

12) «SIMPLE CITY»

• κόμβος Μουρνιών

13) « Eye Wish» Οπτικά

• Χατζημικάλη Γιάνναρη 58

14) «Mille Regali» Χρυσοχοείο

• Μουσούρων 14

“Παγκοινιά”

«Παίρνεις χαρά... δίνεις Ελπίδα» είναι το μήνυμα του νεοσύστατου Σωματείου αρωγής αναξιοπαθόντων “ΠΑΓΚΟΙΝΙΑ” που αυτό το Πάσχα διαθέτει όμορφες λαμπάδες και άλλα πασχαλινά είδη για την στήριξη συνανθρώπων μας που βρίσκονται σε ανάγκη. Τις λαμπάδες δημιούργησαν εθελοντές και μέλη του σωματείου.

Όπως αναφέρουν τα μέλη της ομάδας «Το “πάρε Δώσε” είναι ένας τρόπος προσφοράς στους ανθρώπους που βρίσκονται σε δυσκολία. Παίρνεις κάτι... δίνεις τροφή, στέγη, ρεύμα, ένδυση, ιατρικά, χαρά, ελπίδα, χαμόγελα!».

Το Σωματείο στεγάζεται σε αίθουσα του Αγ. Παντελεήμονα στην Αμπεριά με ώρες λειτουργίας 6-7 κάθε απόγευμα. Για περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα: <https://pagoinia.gr/> ή στην σελίδα του σωματείου στο facebook @pagoinia.chania.

Φίλοι Φιλοζωικού Συλλόγου Χανίων

Χειροποίητες λαμπάδες που δημιούργησαν Φιλόζωοι πολίτες για να στηρίξουν με τα έσοδα από τις πωλήσεις τις ανάγκες για τα αδεσποτάκια της πόλης, διατίθενται στο Bazaar Φίλων του Φιλοζωικού Συλλόγου Χανίων “Η Προστασία των ζώων”.

Πολύχρωμα σχέδια εμπνευσμένα από τη φύση και τους τετράποδους φίλους μας, διατίθενται σε χαμηλές τιμές ώστε οι λαμπάδες να είναι προσιτές και να μπορεί ο καθένας να βοηθήσει το έργο των εθελοντών του Συλλόγου. «Αγοράζοντας μία λαμπάδα βοηθάμε κι ένα ζωάκι!» αναφέρουν οι φίλοι του Φιλοζωικού συλλόγου.

Για περισσότερες πληροφορίες στην ομάδα “Bazaar Φίλων Φιλοζωικού Συλλόγου Χανίων “Η Προστασία των ζώων” στο facebook: <https://cutt.ly/YvDN3So>. Παράδοση κατόπιν συνεννόησης σε κεντρικό σημείο της πόλης σε κεντρικό σημείο της πόλης ή κατ' οίκον, 8.00 το πρωί με 20.00 το βράδυ εκτός Σ.Κ. Επίσης λαμπάδες θα διατίθενται στο κατάστημα Chania print point στην οδό Αναπαύσεως.

